

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Strategické soupeření

USA a Číny v Perském zálivu od roku 2004

Ondřej Kotek

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

Strategické soupeření

USA a Číny v Perském zálivu od roku 2004

Ondřej Kotek

Vedoucí práce: PhDr. David ŠANC, Ph.D.
katedra politologie a mezinárodních vztahů
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň

2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval celé své rodině za podporu a PhDr. Davidu Šancovi, Ph.D., za cenné rady.

Obsah

Úvod	8
1 Teoretické koncepty	15
1.1 Teorie hegemonické stability.....	15
2 Nástupnická hegemonie v Perském zálivu	26
2.1 Velká Británie na ústupu	26
2.2 Ústup Velké Británie a vstup USA do Perského zálivu	28
2.2.1 Ropa – vektor spolupráce mezi USA a monarchiemi	29
2.3 Pax Americana a vstup ČLR do Perského zálivu	30
2.3.1 Ropa za bezpečnost.....	31
3 Čínská zahraniční politika	35
3.1 Počátek emancipace čínské zahraniční politiky	35
3.2 Čínská globální politika.....	36
3.3 Čínská mírová rozvojová cesta.....	36
3.4 Iniciativa hedvábné stezky.....	37
4 Roviny strategického soupeření	39
4.1 Energetická	39
4.2 Strategická	41
4.3 Ideologická	42
5 Dvě mocnosti a jeden region	43
5.1 Speciální vztah USA a ČLR	43
5.2 Globální strategie velmocí.....	45
5.2.1 Strategické obklíčení vzrůstající mocnosti	47
6 Strategické soupeření v Perském zálivu	49
6.1 Diplomatický vektor strategického soupeření	49
6.1.1 Diplomatická setkání USA a ČLR s členy GCC.....	50
6.1.2 Veřejná diplomacie	51
6.1.3 Veřejné mínění.....	52
6.1.4 Vzájemná percepce USA a ČLR.....	53
6.2 Ekonomický vektor strategického soupeření.....	53

6.2.1 Saúdská Arábie	54
6.2.2 Spojené arabské emiráty	55
6.2.3 Omán	57
6.2.4 Kuvajt.....	58
6.2.5 Katar a Bahrajn	59
6.2.6 Globální mocnosti a GCC	62
6.3 Vojenský vektor strategického soupeření.....	63
6.3.1 Saúdská Arábie	65
6.3.2 Spojené arabské emiráty	68
6.3.3 Omán.....	70
6.3.4 Kuvajt.....	72
6.3.5 Katar a Bahrajn	73
6.3.6 Globální mocnosti a GCC	74
Závěr.....	75
Seznam literatury	79
Resume	102
Seznam příloh	104
Přílohy	I

Seznam důležitých zkratk

AIIB	The Asian Infrastructure Investment Bank (Čínská investiční banka)
Bbl/d	Barely za den
BP	British Petrol (Britská energetická společnost)
CNOOC	The China National Offshore Oil Corporation (Čínská státní pobřežní ropná společnost)
CNPC	The China National Petroleum Corporation (Čínská státní ropná společnost)
EEZ	Exkluzivní ekonomická zóna
EIA	U. S. Energy Information Administration (Úřad pro energetické informace)
MMF	Mezinárodní měnový fond
NOCs	National Oil Companies (Státní ropné společnosti)
SA	Saúdská Arábie
SAE	Spojené arabské emiráty

ÚVOD

Spojené státy americké (USA) od konce druhé světové války čelily v mezinárodním systému vždy především tlaku ze strany Sovětského svazu. Existence těchto dvou mocenských pólů, které v mezinárodním systému dominovaly, dnes chápeme jako bipolární strukturu. Ideologický a mocenský boj mezi oběma póly se od roku 1945 odehrával výhradně v podobě dlouhých zástupných válek po celém světě, jež přispěly k destabilizaci mnoha regionů. George Orwell, americký spisovatel, tuto nepřímou konfrontaci mezi oběma póly ve svém článku *You and Atomic Bomb* nazval studenou válkou (Orwell 1945). V rámci svého posílení tak obě mocnosti v průběhu bojů inkorporovaly bezpečnostní agendu svých partnerů, čímž jim vznikaly nové závazky, které musely plnit. Náklady na obranu vlastního teritoria a teritoria svých partnerů se v průběhu studené války prudce zvyšovaly, což mělo v konečném důsledku hlubší dopad na sovětskou ekonomiku. Ekonomika SSSR ve zbrojení vůči USA podlehla. Rozpad SSSR byl v roce 1991 oficiálně potvrzen vydanou deklarácí č. 142-H Nejvyššího sovětu Sovětského svazu. Rozpad SSSR je počátkem unipolárního systému, v němž dominují Spojené státy jako jediná supervelmoc, která nemá v mezinárodním systému rovnocenného soupeře (Krauthammer 1990; Ikenberry 2009: 7-8). V průběhu bipolární konfrontace se v systému začaly postupně formovat nové mocenské póly, jež se z ideologických, ekonomických či politických důvodů distancovaly od ideologického boje mezi supervelmocemi a soustředily se na konsolidaci vnitřní moci. Jedním z nejsilnějších mocenských pólů, který se zformoval v průběhu studené války na Dálném východě, je Čínská lidová republika (ČLR). V průběhu a v době druhé světové války na území Číny probíhala občanská válka, která zahrnovala několik revolučních bojů mezi Kuomintangem a Čínskou komunistickou stranou. Z vnitropolitického boje o vedení Číny vyšla vítězně strana komunistů, kterou pevně vedl Mao Ce-tung. Čína pod jeho vedením zažila v 60. letech dvě drastické kulturní revoluce, které jsou mnoha čínskými autory srovnávány s nacistickým holokaustem (Yiching Wu 2014:1-3). Neúspěšné ekonomické reformy v rámci politiky velkého skoku zapříčinily hladomor, který stál Čínu desítky milionů životů. Čína proto nebyla vnímána jako globální mocnost. Teprve v roce 1964 nastala změna, neboť ČLR provedla v Lop Nor v provincii Xinjiang první jaderné testy a z Číny se stala pátá mocnost s jadernými zbraněmi (Wilson Centre). Změna přišla až po smrti Mao Ce-tunga s příchodem nové generace komunistů. V roce 1973 na sjezdu čínské komunistické strany byl do čela ČLR dosazen

Teng Siao-pching, který začal prosazovat strategii socialistické tržní ekonomiky, která otevřela Čínu světu (Whyte 1975: 695). Od provedených reforem v 70. letech se z Číny postupně stala ekonomická a vojenská mocnost. Pro USA Čína představovala až do 90. let partnera, s kterým si vytvořila speciální vztah (Cabestan 2010: 126). Nicméně v roce 1992 vydal R. Munero článek pro *Policy Review*, v kterém varuje, že: „*leninovská, kapitalistická, merkantilistická a expanzionistická Čína představuje mocenský pól, jež může ohrozit pozici USA*” (Munero 1992; Chengiu Wu 1994: 113). Jeho článek se stal základním zdrojem, který přiměl mnoho amerických autorů zajímat se především o bezpečnost jihovýchodní Asie, neboť USA jsou zde již desítky let etablovány. Této tematice se dnes věnují zejména představitelé ofensivního realismu. John Mearshimer, Aaron Friedberg či Richard Bett aj. zastánci teorií čínské hrozby varují americkou vládu před ČLR a jejími mocenskými ambicemi. ČLR dnes představuje druhou nejsilnější globální mocnost, jejíž aktivity mají daleký přesah i do jiných regionů včetně regionů, které léta spadají do sféry vlivu USA. Současná debata v epistemických kruzích na téma mocenského boje mezi USA a ČLR se zaobírá výhradně ambicemi a aktivitami ČLR v jihovýchodní Asii, kde Čína svým chováním konfrontuje nejen sousední státy, ale především mocenské postavení USA, které zde a v jiných regionech plní roli garanta bezpečnosti (Mearshimer 2001: 1-3). Nicméně čínská zahraniční politika, jež je řízena ekonomickými zájmy, má za cíl především udržení ekonomického růstu, aby zajistila sociální stabilitu Číny. K udržení ekonomického růstu je potřeba zajistit především energetickou bezpečnost země, a proto je čínská vláda čím dál tím více závislá na dovozu strategických surovin. Ropa, zemní plyn či kovy představují jedny z hlavních dovozních artiklů, o které má Čína zájem. Předně se na jejím území nenachází dostatek těchto nerostných surovin a jednak čínská spotřeba markantně stoupá každým rokem. Čína postupně tedy orientuje svou zahraniční politiku směrem k regionům bohatým na nerostné suroviny. Nasycení energetické spotřeby slouží zejména k zajištění čínské produkce, která závisí současně i na nových odbytích. Proto Čína současně v zahraničí hledá i nová odbytí pro své produkty, čímž by podpořila svůj ekonomický růst, který je potřebný ke konsolidaci země. Zahraniční investice, zvýšený vývoz produktů a dovoz nerostných surovin či jiných statků jsou základními faktory, které nutí čínskou vládnoucí garnituru vnášet do zahraniční politiky nová bezpečnostní témata. V roce 2003 Chu Ťin-tchao hovořil o malackém dilematu, jež spojujeme s bezpečností Malackého průlivu, kterým proudí až 80 % ropného

importu z Blízkého východu a Angoly. V roce 2014 ČLR importovala denně 6,1 milionů ropy z Blízkého východu, z čehož 52 % pocházelo z oblasti Perského zálivu (Johnson 2015). Čína již nehraje vedlejší roli v mezinárodním systému, naopak z ČLR se stal druhý nejsilnější mocenský pól v mezinárodním systému. O čínském vzrůstu moci nás v konečném důsledku utvrzují investice do armády. Dle údajů vydaných stockholmským think tankem SIPRI čínská vláda od roku 1990 do roku 2010 investovala do vojenského rozpočtu 114 mld. dolarů (Helmke 2011). Od roku 2006 až do roku 2015 se americký armádní rozpočet snížil o 3,9 % a čínský navýšil o 132 %. Z tohoto důvodu se budeme věnovat čínským aktivitám v Perském zálivu perspektivou USA. Předmětem naší analýzy bude strategické soupeření mezi USA (dále také tradiční mocností) a Čínskou lidovou republikou (dále také vzrůstající mocností) v Perském zálivu.

Perský záliv je subregionem Blízkého východu, který se výrazně liší od ostatních subregionů, které jej obklopují. Z geopolitického hlediska je tento subregion důležitý díky nadměrným zásobám levně dostupné ropy, strategické poloze a přítomnosti Saudské Arábie, na jejímž území se nachází dvě náboženská centra muslimského světa. Perský záliv představuje relativně homogenní subregion, jenž se skládá ze Saúdské Arábie, Spojených arabských emirátů, Kuvajtu, Ománu, Kataru, Bahrajnu, Íránu a Iráku. Saudská Arábie a Írán představují regionální mocnosti a zbylé státy lze označit za slabé či rozpadlé státy. Ačkoliv by bylo zajímavé se zabývat vztahem se všemi mocnostmi Blízkého východu, v této práci se budeme zabývat pouze členskými státy Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu (*Gulf cooperation council*; dále GCC), protože se jedná o skupinu států, jejichž bezpečnost a ekonomická prosperita byly od vzniku organizace vždy svázány s přítomností vnější supervelmoci v regionu, která je bránila vůči vnějším agresím od okolních států (Buzan-Waeber 2003: 190). Dnes tuto funkci plní Spojené státy americké. Tyto státy současně sdílejí podobné historické, ekonomické, společenské a kulturní znaky, a proto představují poměrně sourodý subregion. Írán nepatří do uskupení GCC, a tudíž se jím budeme zabývat okrajově (Buzan-Waeber 2003: 185-186). Podobně i Irák, který představoval od nástupu Saddáma Husajna do čela země regionální mocnost, ale po americké unilaterální intervenci se stal slabým státem. Z důvodu slabé státnosti a vnitřních mocenských bojů mezi transnacionálními aktéry a iráckou vládou se z Iráku stal rozpadlý stát, a proto mu nebudeme přikládat přílišnou pozornost. Unilaterální vojenská

intervence v roce 2003 umožnila USA posílit svůj vliv, čímž upevnily své mocenské postavení v Perském zálivu. Na druhou stranu se svým jednáním zdiskreditovaly před svými partnery, protože nejednaly v souladu s mezinárodním právem.

USA jsou v Perském zálivu etablovány obdobně jako v jihovýchodní Asii, a to jako bezpečnostní garant. Čína do subregionu vstupuje, čímž může ohrožovat pozici USA. V současném diskursu se konstelace dvou globálních mocností v jednom regionu nazývá vitálním či strategickým trojúhelníkem (Alterman J.-Garver J. 2008; Weng S. 2010). Tento vztah je výsledkem dlouhodobého působení USA a aktivnější čínské zahraniční politiky. Dynamika vztahů na Blízkém východě od konce druhé války v Perském zálivu je charakterizována vznikem nových transnacionálních aktérů, izolací a sblížováním USA s Íránem a vstupem ČLR do regionu. Vzhledem k rychlému růstu čínské ekonomiky a zvýšené spotřebě strategických surovin je čínská vláda nucena si zajišťovat především své dodávky energie a obchodní cesty, což ji nutí se angažovat v Perském zálivu. Její chování proto může mít vliv na oslabení americké pozice na Blízkém východu, a tedy i v Perském zálivu. Perský záliv se nachází poblíž důležitých námořních tras, které spojují Čínu s Evropskou unií (dále EU), která je největším čínským obchodním partnerem (EU 2016). Čína od roku 2004 začíná v Perském zálivu aktivně operovat, což může mít vliv na mocenskou pozici USA. Rok 2004 je vybrán záměrně, protože se jedná o rok, ve kterém Chu Ťin-tchao založil Sino-arabské fórum, jež slouží jako platforma sblížování mezi Čínou a arabskými zeměmi. Čínská snaha upevnit své vztahy se státy GCC může vést k oslabování mocenské pozice USA. Zatímco ČLR postupně proniká svými aktivitami do vybraného subregionu, tak USA od konce druhého mandátu G. W. Bushe a nástupu B. Obamy složitě napravují poškozenou image USA.

Cílem této práce je zjistit, jak se odehrává globální strategické soupeření mezi USA a Čínou v Perském zálivu. Zevrubná analýza čínských aktivit od roku 2004 nám umožní potvrdit, či vyvrátit stanovenou hypotézu:

Čínská lidová republika svými aktivitami v Perském zálivu provádí systemické změny mezinárodního systému, a proto narušuje hegemonický řád vytvořený USA.

Potvrzení, či vyvrácení námi stanovené hypotézy bychom měli být schopni získáním odpovědí na naše výzkumné otázky:

- *Dochází vstupem Čínské lidové republiky do Perského zálivu k oslabení mocenské pozice USA?*

- *Provádí Čína svými aktivitami systemické změny, čímž narušuje rovnováhu moci v Perském zálivu?*
- *Jakým způsobem a do jaké míry ekonomický nárůst ČLR ovlivňuje mocenskou pozici a vliv etablovaných Spojených států amerických od roku 2004?*

Ověření stanovené hypotézy bude dosaženo detailní analýzou jednotlivých částí a následnou komparací sino-GCC a americko-GCC bilaterálních vztahů od 2004 do současnosti. Za účelem zachycení dynamiky boje mezi USA a Čínou v Perském zálivu budeme nahlížet na mezinárodní politiku prizmatem realistů. Tato velká teorie mezinárodních vztahů představuje myšlenkovou platformu, na jejímž základě byla postavena námi zvolená Gilpinova teorie o vzestupu a pádu mocností, jež čerpá výhradně z neoklasické ekonomie a marxismu. Pozice tradiční mocnosti je dle této teorie ohrožována především vzrůstající mocností, která se snaží provádět změny mezinárodního systému ve svůj prospěch, což ohrožuje současně systém vytvořený tradiční mocností (Gilpin 1981: 39-40). Za účelem naplnění stanoveného cíle v této práci byla vybrána kombinace kvalitativní a kvantitativní metody, která nám pomůže lépe uchopit vývoj čínského revizionismu v Perském zálivu. Analýza strategického soupeření bude rozdělena do tří vektorů:

- Diplomatický vektor bude zaměřen na komparaci počtu mezivládních setkání, vývoje veřejné popularity v regionu a vývoje vzájemné percepce mezi USA a ČLR od roku 2004.
- Ekonomický vektor představuje analýzu čínských ekonomických aktivit s GCC. Konkrétně se analýza věnuje počtu a kvalitě přímých investic, společným ekonomickým projektům apod.
- Vojenský vektor bude především spočívat v analýze vojenských vztahů mezi GCC a ČLR.

Jednotlivé analýzy praktické části představují dohromady komplexní případovou studii, která se věnuje vztahu velmocí s členskými státy GCC.

Práce se skládá ze šesti kapitol, jež jsou členěny na podkapitoly. V první části bude čtenáři představen teoretický koncept střetu tradiční a vzrůstající mocnosti, z kterého budeme vycházet. Ve druhé kapitole si nastíníme nástupnickou hegemonii v Perském zálivu od odchodu Velké Británie až po etablování USA v regionu. V této kapitole bude kladen důraz na představení vztahu tradičních mocností se státy GCC, což nám umožní pochopit problematiku vztahu USA s GCC. Ve čtvrté kapitole bude

nastíněn vývoj čínské zahraniční politiky. V páté kapitole se věnujeme rovinám strategického soupeření a v šesté speciálnímu vztahu mezi USA a ČLR, roli Perského zálivu uvnitř globálního soupeření mezi ČLR a USA a jejich globálním strategiím. V poslední kapitole je provedena analýza strategického soupeření. Tuto kapitolu jsme rozdělili na tři tematické okruhy. Jedná se o diplomatický, ekonomický a vojenský vektor strategického soupeření.

Vzhledem ke kvalitativní povaze naší studie strategického soupeření je výzkum založen na deduktivním přístupu. Vytvořená hypotéza je postavena na teoretickém konceptu z díla od R. Gilpina *Válka a změna v mezinárodní politice*. Prostřednictvím sběru dat a následného ověření zjistíme pravdivost stanovené hypotézy a popř. teorie. Praktická část práce je postavena na tematickém rozdělení a rozboru čínských aktivit vůči GCC. Čínské aktivity představují proměnnou závislou a ekonomický růst ČLR je nezávislá proměnná. Na vývoj čínských aktivit budeme nazírat pohledem tradiční mocnosti, což nám umožní identifikovat čínské aktivity, kterými může docházet k narušování vládnoucího systému. K vypracování teoretické části mimo Gilpinovy knihy posloužila i díla od B. Buzana a O. Waevera *Regions and Powers: The Structure of International Security*, J. Mearsheimera *The tragedy of great power politics*, G. Ikenberryho *Between the Eagle and the Dragon: America, China, and the Middle State strategies in East Asia* či J. Nagela *The Descriptive Analysis of Power*. Kapitola o nástupnické hegemonii v Perském zálivu čerpá z knih autorů I. Tarequa a G. Perryho *The International Relations of the Contemporary Middle East: Subordination and Beyond* a T. Wildeho a T. Estimaela *La Chine sur la scène International: Vers une puissance responsable*. Analýza zahraniční politiky čerpá především z díla od J. Cabestana *La politique internationale de la Chine: Entre intégration et volonté de*, J. Ramy *The Beijing Consensus* a z oficiálních webů čínské vlády. Mezi klíčové zdroje užité v práci, jež se týkají strategického trojúhelníku USA, Číny a GCC, patří J. Alterman a J. Garver *The Vital Triangle: China, the United States of America, and The Middle East* či M. Olimat *China and the Gulf Cooperation Council Countries: Strategic Partnership in a Changing World*. Pro sběr dat byly užity oficiální webové stránky EIA (*Energy Information Administration*; dále jen EIA), Index Mundi, SIPRI apod. Data pro analýzu diplomatického, ekonomického a vojenského vektoru strategického soupeření byla získána z podkladů čínského ministerstva obrany a ministerstva zahraničních věcí a odborných deníků *Foreign policy* a *Foreign Affairs*.

Doplňující informace byly čerpány z webových deníků *Gulf News*, *Al arabiya*, *Al jazeera* či *Xinhua*. Je nutné přiznat, že při sběru dat na oficiálních čínských stránkách docházelo po opakovaných návštěvách k blokaci přístupu, což výrazně zpomalovalo proces sběru dat.

1 TEORETICKÉ KONCEPTY

V této kapitole budou nastíněny základní teoretické koncepty, z kterých budeme vycházet v naší analýze. Za účelem zachytit změny mezinárodního systému bude naše analýza založena na výzkumu relativní moci USA a ČLR v Perském zálivu. V první části bude představen vývoj diskurzu, který souvisí s tematikou vzestupu a pádu mocností s důrazem na teoretický koncept R. Gilpina. Následně budou čtenáři představeny základní termíny, s nimiž Gilpin pracuje napříč svojí teorií, abychom mohli lépe uchopit čínské aktivity v regionu. V poslední řadě bude koncept podroben kritické analýze, z níž nastíníme nedostatky jeho teorie.

1.1 Teorie hegemonické stability

Teorie vzestupu a pádu předpokládá, že v systému existuje jeden hegemon, který si udržuje dominantní pozici vůči ostatním. Etymologický původ termínu hegemonie lze spatřit v antickém Řecku. Význam se odvíjí od slova *hegemonia*, jež v českém překladu znamená nadvláda. U starých Řeků tato nadvláda představovala vztah mezi dvěma městskými státy, z čehož jeden stát byl v područí druhého. Slovo hegemon se svým původem neliší a představuje aktéra, jenž dominuje mocensky ve vztahu k druhému aktérovi, který je ve výsledku v područí (Etymology Dictionary 2017). Tento termín, ale i princip se staly důležitou platformou, která měla dopad na vývoj mezinárodních vztahů. Teorie vzestupu a pádu mocností mezinárodního systému představuje teoretický koncept, který čerpá z principů neoklasické ekonomie a marxistického myšlenkového proudu. Prvně užil tento termíny v praxi pro analýzu mezinárodní politiky A. Gramsci, jenž se zabýval kulturní hegemonií, která se věnuje mocenskému vztahu mezi vládnoucí třídou a proletariátem (Bates 1975: 102-106). Zcela stejný princip byl následně prvně aplikován ekonomickým historikem Ch. Kindelbergerem, který se podílel na formulování základů vybrané teorie. V jeho díle *Velká ekonomická krize 1929-1939* nastínil myšlenku, že stabilita ekonomického a politického systému (čti mezinárodního systému) závisí zejména na schopnosti jednoho hegemonu (dominantní mocnosti) vytvářet pravidla, normy a hlídat jejich porušení. Diskurs pádu a vzestupu mocností lze dělit na dvě skupiny. První skupina historiků představuje teorii obchodního vrcholu (*theory of commercial-zenith*). Předními představiteli jsou zmíněný Ch. Kindelberga, J. Lughod či C. Quigly. Tito autoři se deskriptivně věnovali vždy úpadku civilizací, aniž

by ve svých studiích nabízeli teoretický analytický rámec. Hlavní myšlenkou jejich teorie je, že produkce umožňuje společnosti bohatnout do určitého bodu. Po dosažení pomyslného vrcholu produkce jsou zdroje společnosti přemístěny do obchodního a finančního sektoru, jež nevynáší stejné zisky. Druhou a vlivnější skupinou jsou teoretici dlouhých cyklů, mezi které patří J. Goldstein či N. Kondratiev. Ti věří, že historie se opakuje v cyklech, během kterých vždy jeden hegemon vzroste a následně padne a je nahrazen vzrůstajícím rivalem. Teorie hegemonické stability od R. Gilpina významně čerpá z J. Goldsteinovy teorie, která tvrdí, že: „*vzestup a pád velmocí je výsledkem dvousměrné kauzality mezi válkou a produkcí, kdy ekonomický růst je příčinou války*” (Goldstein 1988:260). Na J. Goldsteina navazuje R. Gilpin se svou více systemickou teorií, která na rozdíl od J. Goldsteina vysvětluje, jakým způsobem dochází k ekonomickému růstu, který determinuje mocenskou pozici v mezinárodním systému (Rynn 2011: 37).

R. Gilpin ve svém díle *Válka a změna v mezinárodní politice* nastiňuje čtenáři systemickou teorii mezinárodních vztahů, jež lze uplatnit při analýze dynamiky současného mezinárodního systému. Ačkoliv systém obsahuje vícero mocenských pólů, které usilují o maximalizaci bohatství a moci, tak pouze tradiční a druhá nejsilnější mocnost v systému mají dostatečné kapacity systém ovlivnit. Z historického hlediska byl vždy mezinárodní systém ovládán mocnými říšemi, a proto hovoříme v období před vznikem národních států o cyklech říší, které dominovaly systému. Cykly říší zanikly v 19. století se vznikem národních států, které přebraly roli hlavního aktéra v systému. Konec impérií byl urychlen především technologickým vývojem, který stabilizoval ekonomický růst a který současně zapříčinil vznik mezinárodního světového trhu (Gilpin 1981: 156-159). Cykly říší byly nahrazeny nástupnickou hegemonií dominantních států (*succession of hegemonies*), jež charakterizuje logika vyvažování moci, která závisí na míře moci v systému (Gilpin 1981: 116). V naší práci proto budeme vnímat podobu mezinárodního systému jako unipolární strukturu, ve které od rozpadu SSSR vévodí Spojené státy americké. Svět se stal globální vesnicí vedenou Spojenými státy americkými. Perspektivou teorie globalizace v ideologickém boji vyhrály americké principy a ideje nad sovětskými, a proto mohl být bez obtíží vytvořen liberální ekonomický řád. Základními rysy vzniklého řádu jsou:

1. vojenská a ekonomická dominance Západu neboli USA v systému;
2. absence ideologického rivala;

3. vznik mezinárodních organizací (NATO, EU, WTO), které tlačí na státy, aby se přizpůsobovaly režimům (režim nešíření jaderných zbraní) a normám (lidská práva, demokracie, anti-terorismus) (Buzan 2003: 8-10).

Na základě způsobu, kterým hegemon udržuje nastolený řád, rozdělujeme dva druhy hegemonického řádu, jež budeme zkoumat. V obou případech předpokládáme, že hegemon má schopnosti (*capabilities*) a zájem (*interest*) na poskytování veřejných statků (*public goods*). V centralizovaném modelu (*coercive leadership*) hegemon nutí podřazené jednotky svou silou, aby přispívaly k stabilitě, a proto poskytování veřejných statků závisí především na schopnostech dominantní mocnosti. Tento druh hegemonického řádu budeme využívat v případě analýzy vojenského soupeření v Perském zálivu. V decentralizovaném modelu (*benevolent leadership*) hegemon má prvně zájem na poskytování veřejných statků, protože si tím zabezpečí svou mocenskou pozici (Snidal 1985: 588-589). Unipolarita představuje „systém, v němž hegemon po populační, ekonomické a vojenské stránce přesahuje ostatní mocnosti“ (Ikenberry-Mastanduno-Wohlforth 2009: 5). Čínská lidová republika představuje v současném unipolárním systému nejmocnější vzrůstající mocnost, která se může poměřovat po ekonomické stránce s USA (Index Mundi 2017). Po vojenské stránce ČLR nedosáhla ještě kvalitativní ani kvantitativní paritu. Nicméně mohutná modernizace vojenského arsenálu a enormní investice do armády pouze svědčí o skutečnosti, že do několika let se z ČLR stane mocenský protipól, jenž se bude moci rovnat USA (Business Insider 2016).

Vybrané teorie si nekladou za cíl předpovídat budoucnost, ale zachytit systemické změny mezinárodního systému, které nám umožní pochopit, jak se mocenská změna odehrává. Proto je potřeba představit základní principy, jež platí pro všechny jednotky v systému stejně.

Prvním principem je racionalita aktérů, která se odvíjí od zákona klesajících výnosů, jimiž Gilpin vysvětluje chování jednotek v systému. Námi užitá teorie vzestupu a pádu mocností čerpá zejména z východisek, která jsou představena zastánci klasického a strukturálního realismu. Gilpin patří k autorům, kteří uplatňují pro vysvětlení sociálních jevů ekonomickou metodologii (Laferriere-Stoett 1999: 81-82). Dle Gilpinovy percepce všechny jednotky v mezinárodním systému nejednají na základě morálky, ale dle racionálního uvažování, jež závisí na kalkulaci relativních zisků a nákladů. Hlavním zájmem všech jednotek v systému je přežití, a proto se

jednotky snaží zajistit si svou bezpečnost (Herz 1951:14). Tento druh chování vychází z realismu, který vnímá aktéra jako racionálního aktéra. Klíčovými protagonisty klasického realismu, na které R. Gilpin odkazuje napříč svou prací, jsou Thucydides, E. Carr, H. Morgenthau či Herz (Gilpin 1984:289). *Peloponéské války* od Thucydida a *Politika mezi národy* od Morgenthaua obsahují fundamentální principy realistické školy. Odkaz klasických realistů dále rozvádí K. Waltz, představitel neorealismu, jenž rozšiřuje studium mezinárodních vztahů o studium struktury anarchického systému. V anarchické struktuře každá jednotka musí spoléhat sama na sebe (*selfhelp*), protože ostatní jednotky jsou pouze potenciálními hrozbami (Waltz 1979: 91). Z tohoto důvodu je nutné vnímat mezinárodní systém jako neustálé konfliktní prostředí. V našem pojetí systému dominuje mocnost s největší mocí (Gilpin 1984: 7). Druhý princip, který determinuje chování aktéra, je snaha aktérů usilovat o co nejvíce moci v systému. Aktéři se snaží získat v systému co nejvíce moci (*relative power*), aby mohli systém přeměnit či udržet ve svůj prospěch. A proto, „*mezinárodní politika obdobně jako domácí politika jsou vždy bojem o moc*” (Morgenthau 1966: 25).

Měření moci umožňuje sociálním vědcům porovnávat v systému jednotky, které se liší svými schopnostmi (*capabilities*). Dle míry a rozsahu moci dělíme jednotky na globální, střední a malé mocnosti. Jedná se však o veličinu, jež nemá ustanovené měření, a proto ji nelze univerzálně kvantifikovat. Z tohoto důvodu v mezinárodních vztazích rozlišujeme zdrojový (*power resource approach*) a novodobější vztahový přístup (*relational power approach*) při měření moci. První přístup definuje moc dle výše uvedených zdrojů, kterými aktér disponuje. Stěžejními ukazateli v rámci měření jsou velikost populace, armády, bohatství, loďstva apod. (Baldwin 2013: 273). Tento přístup využívá ve své práci Gilpin, jenž definuje moc jako: „*vojenské, technologické a ekonomické schopnosti státu*” (Gilpin 1981: 13). V mezinárodních vztazích tuto definici chápeme jako definici tvrdé moci (*hard power*). Jelikož ČLR od vzniku unipolarity ekonomicky a vojensky posiluje, předpokládáme v naší analýze, že dochází k rozdílnému růstu moci (*differential growth of power*), který ovlivňuje redistribuci moci v systému (Gilpin 1981: 12-13). Z realistické perspektivy rozdílného růstu moci vyplývá, že s nárůstem moci státu roste přímo úměrně jeho snaha ovládat své okolí, aby si zajistil bezpečnost, respektive přežití. Snaha kontrolovat své okolí se projevuje politickou, ekonomickou a teritoriální expanzí (Doran Ch. Parsons 1980). Gilpinova definice je však v rámci naší analýzy nedostačující, a proto budeme pro zachycení

mocenského boje mezi USA a ČLR v Perském zálivu spíše vycházet ze vztahového přístupu, který vnímá moc jako kauzalitu. Moc je „vztah (*aktuální* či *potenciální*), ve kterém chování aktéra A částečně mění chování aktéra B“ (Baldwin 2012: 273). Vliv aktéra „A“ lze typologicky rozdělit na ekonomický, vojenský a diplomatický sektor. Moc bude proto v naší práci spíše multidimenzionální než jednodimenzionální jev. Měření a analýzu nelze provést bez určení domény (*domain*) a rozsahu (*scope*) analýzy (Nagel 1975: 14). Měření moci proto bude probíhat v oblasti Perského zálivu. Za rozsah naší analýzy budeme považovat ekonomickou, vojenskou a politickou dimenzi moci, což nám umožní porozumět, zda ČLR v rámci systému posiluje, či naopak. Zachycení změny moci nám pomůže pochopit zároveň i změnu prestiže (*prestige*) v Perském zálivu. Moc a prestiž se navzájem liší. Jedná se o funkce, které umožňují globálním mocnostem si zajišťovat loajalitu menších mocností v systému (Gilpin 1981: 30). Není pravidlem, že s nárůstem moci roste přímo úměrně i prestiž. Moc „se vztahuje k ekonomickým a vojenským schopnostem státu. A prestiž se vztahuje k percepci okolních států s ohledem na zdroje moci a schopnost využít zdroje moci.“ (Gilpin 1981: 31) Lépe řečeno, prestiž představuje funkci závislou na kvantitě ekonomických a vojenských zdrojů moci a schopnosti je využít v mezinárodním systému. Proto vojenské aktivity, v krajním případě válka, představují hlavní nástroje, jež posilují prestiž v mezinárodním systému.

Struktura a změny mezinárodního systému jsou kritickými determinanty, které ovlivňují chování aktérů. Naše analýza bude probíhat na státní úrovni, a proto jsou hlavními aktéry v mezinárodní politice teritoriálně organizovaná společenství, která nabyla formu moderních států. Moderní stát chápeme jako „*konfliktní skupinu složenou z dalších konfliktních skupin (kmenů, odborů, militantních skupin, nadnárodních korporací apod.)*“ (Dahrendorf 1959: 290). Všechny konfliktní skupiny spojuje společná teritorialita, a proto spadají pod jurisdikci státu, který jako jediný aktér disponuje legitimním monopolem na násilí uvnitř státu a v anarchickém mezinárodním systému. Cíle státu, respektive vitální zájmy, spadají do agendy vládnoucí garnitury, která státními prostředky zajišťuje bezpečnost společenství, jež řídí. Dosažení národních cílů slouží k posilování své vlastní bezpečnosti, která není nikdy v anarchické struktuře zajištěna. Národní cíle však nemůžeme považovat za statické, ale naopak dynamické. Cíle se mohou v čase měnit kvůli ekonomickým, technologickým či politickým změnám (Gilpin 1981: 25). Z tohoto důvodu je složité definovat vitální zájmy. Nicméně

v rámci unipolární struktury je hegemonický řád optikou teorie hegemonické stability vytvořen vždy ve prospěch tradiční mocnosti (USA), která systému dominuje. Stabilitu systému zajišťuje hegemon, který tak poskytuje veřejné statky (bezpečnost námořních cest, regionální bezpečnost, stabilitu vládnoucího systému apod.) Tradiční mocnost proto představuje jistou kvazi-vládu, jež poskytuje veřejné statky a vybírá za jejich udržování od ostatních států daně. Státy, které odmítají systém, se nakonec vždy podřídí, protože dominantní mocnost disponuje větší mocí v systému (Gilpin 1981: 34). Paradoxně z veřejných statků nakonec více profitují menší státy než hegemon, protože se nepodílí rovnocenně na ceně za jejich poskytování (Snidal 1985: 581). V systému proto logicky existují vzrůstající mocnosti, které považujeme za *freeridery*. Ty perspektivou hegemonické stability představují pro tradiční mocnost největší hrozbu. Gilpin se proto domnívá, že „*fundamentálním cílem USA v oblasti zahraniční politiky je správně reagovat na svou měnící se pozici ve světě s ohledem na vzrůstající mocnosti*” (Gilpin 1981: 241). A proto mezinárodní instituce, režimy, mezinárodní úmluvy a ostatní státní aktivity USA slouží k udržení *statusu quo*, z kterého dlouhodobě profitují. Stěžejní problém, kterému tradiční moc čelí v unipolárním systému, je zvyšující se cena za udržování bezpečnosti řádu. Ve skutečnosti cena stoupá rychleji než ekonomické zisky (Gilpin 1981: 169). Proto je tradiční mocnost nucena řešit problematiku rovnováhy zdrojů a závazků (Lipmann 1943: 7). Primární reakcí na zvyšování ceny je snaha státu cenu snižovat všemi dostupnými prostředky. Za prvé může tradiční mocnost navyšovat zdroje na udržení závazků a následně se snažit eliminovat vzrůstající mocnost. Za druhé může snižovat cenu tak, aby neohrožovala svou pozici v mezinárodním systému, aniž by eliminovala vzrůstající mocnost. Například může přemísťovat své závazky (*detrenchement of commitments*) či své závazky redukovat (*reducing commitments*) (Gilpin 1981: 189-191). V našem případě se budeme zabývat americkými závazky vůči státům v Perském zálivu, kde USA dlouhodobě hrají roli garanta bezpečnosti. ČLR v oblasti Perského zálivu aktivně operuje, což může mít dopad na mocenskou pozici USA. Následujeme-li logiku vyvažování mezi zdroji a závazky, tak vzrůstající mocnost se snaží *status quo* mezinárodního systému narušit a změnit ve svůj prospěch pouze za předpokladu, že to je možné a výhodné. A proto v rámci naší analýzy bude kladen důraz na čínské aktivity a jejich dopad na ekonomický, bezpečnostní a politický řád v Perském zálivu.

Změny hegemonického řádu závisí na nárůstu moci vzrůstající mocnosti. Nové technologie, hlavní motor ekonomického růstu, mocnosti umožňují expandovat do oblastí, kde dříve nemohla operovat. Chování racionálních aktérů lze vysvětlit skrze zákon nabídky a poptávky, jenž Gilpin chápe jako klíčový princip, dle kterého jednotky operují. Politické změny proto nastávají pouze v situaci, kdy jsou nejméně nákladné (Gilpin 1981: 95). Vzrůstající moc může expandovat vojensky, ekonomicky či politicky. Ve všech případech se jedná o způsob, kterým lze vládnoucí systém (*governance of system*) ohýbat ve svůj prospěch, čímž ale naráží na tradiční mocnost. Strategické soupeření v Perském zálivu pro nás bude představovat situaci, ve které dominantní mocnost usiluje o udržení *statusu quo* a vzrůstající mocnost se jej snaží změnit ve svůj prospěch, popř. ve prospěch svých spojenců. Chování vzrůstající mocnosti nelze vnímat jako prostý altruismus. Naopak, jedná se o racionální kalkul, kdy mocnost zvažuje cenu, kterou musí zaplatit za provedení změn, jež by mohly vést k nastavení výhodnějšího řádu. V naší analýze proto budeme vycházet z definice J. Harsanyia, jenž definoval politickou změnu jako mocenské vyvažování. Politická změna představuje „*mocenské vyvažování mezi různými sociálními skupinami, které se snaží nátlakem provést změny ke svému prospěchu (včetně altruistických zájmů)*“ (Harsanyi 1969: 535). V našem případě politické změny vznikají nátlakem státu skrze ekonomické, vojenské a diplomatické aktivity na vládnoucí systém. Politické změny vládnoucího systému se dějí především v období nerovnováhy moci (*disequilibrium*). Nerovnováha v systému je výsledkem zvýšené disjunkce mezi existujícím vládnoucím systémem a redistribucí moci (Gilpin 1981: 186). Vzrůstající mocnost se snaží nastolit rovnováhu moci (*equilibrium*), která by reflektovala její mocenské posílení, a proto provedené změny jsou zároveň důkazem nerovnováhy distribuce moci. Rovnováhu Gilpin chápe jako přechodnou a dočasnou periodu mezi dvěma hegemonickými konflikty (Gilpin 1981: 155). Jinými slovy mocenská rovnováha představuje stabilní politickou konfiguraci, kterou žádný z mocenských pólů nehodlá měnit, protože se to nevyplatí (Rader 1971: 50). Nevyřešená rovnováha může být přenastavena mocenským vyvažováním, hegemonickým konfliktem, ze kterého vyjde vždy nový hegemon, jenž ovládne systém či mírovou politickou obměnu (*peaceful political change*). Z historického hlediska je hegemonický konflikt neboli válka mnohem frekventovanějším mechanismem, nežli mírová politická obměna dominantní mocnosti (Gilpin 1981: 15). Avšak dopady hegemonické války se staly s vývojem jaderných

zbraní zcela zničující a velmi nákladné pro obě strany. Stejným způsobem zvýšená interdependence, jejímž produktem je vznik světového trhu, snižuje do velké míry i riziko přímého konfliktu mezi oběma mocnostmi. Jejich reakce na mocenskou nerovnováhu se liší úhlem pohledu mocností. Spojené státy, jež vyšly vítězně ze studené války (čti hegemonické války), dominují dlouhodobě v hierarchii prestiže a moci v Perském zálivu. Svými aktivitami USA vytvořily mezinárodní pravidla, kterými obsáhly Perský záliv do své sféry vlivu. Čína, jejíž moc roste od 90. let, se jako vzrůstající mocnost dle naší zvolené teorie postupně snaží o změny vládnoucích pravidel, přerozdělení sféry vlivu a rozdělení teritoriality, protože nastavený systém zvýhodňuje USA. Svým chováním nabourává strukturu unipolárního systému stvořeného USA (*Pax americana*) a snaží se jej změnit. Abychom lépe porozuměli provedeným změnám, tak využijeme pro klasifikaci změn analytický rámec ideálních typů změn od M. Webera. Weber dělí změny na systémové (*systems change*), systemické (*systemic change*) a interakční (*interaction*). Systémové změny se ze všech tří kategorií odehrávají nejméně častěji, protože se jedná o změnu přirozenosti aktérů. Za příklad systémové změny lze uvést rozpad městských států v antickém Řecku či pád evropských středověkých státních systémů. Od vzniku moderních a následně postmoderních států již žádné systémové změny neproběhly. Stát se stal nejefektivnější a nejfunkčnější správní jednotkou v systému. V naší práci se pokusíme zachytit výhradně systemické a interakční změny vládnoucího systému v Perském zálivu. Systemické změny představují všechny mocenské úpravy určitého mezinárodního systému (*particular international system*) uvnitř vládnoucího systému. Zaměříme se výhradně na systemické změny v Perském zálivu, které mají dopad na redistribuci moci, hierarchii prestiže či pravidla a práva. Poslední kategorií, které budeme věnovat pozornost, jsou interakční mezistátní změny. Tyto změny jsou výsledkem politické či ekonomické snahy státu zapříčinit více fundamentální změny systému. Do této kategorie budou patřit všechny bilaterální změny, které vzrůstající mocnost provádí za účelem změnit unipolární systém, čímž by přirozeně oslabila tradiční mocnost (Gilpin 1981: 40-43).

Teorie vzestupu a pádu mocností v Gilpinově podání je založena na mnoha předpokladech, jež představují zároveň i největší slabiny samotného analytického konceptu. V první řadě jeho interpretace unipolárního systému, který vždy vzniká po hegemonické válce, zcela nekoresponduje s mocenskou konfigurací, jež existovala

v průběhu studené války. Koexistence dvou hegemonů s nukleárními zbraněmi tak potvrdila, že unipolarita s jedním hegemonem v mezinárodním systému nemusí být pravidlem. Je pravdou, že mnoho autorů souhlasí, že po studené válce nastalo určité období americké hegemonie (Ikenberry-Mastanduno-Wohlforth 2009: 1; Krauthammer 2002: 5-17; Wohlforth 2002). Nicméně někteří vědci se domnívají, že od 90. let se struktura mezinárodního systému změnila z unipolárního v bipolární, multipolární až nepolární systém. Hegemonie dominantní mocnosti se dle Gilpina vyznačuje zejména mírou tvrdé moci, která slouží k zajištění bezpečnosti aktéra v anarchickém prostředí. Po vojenské stránce USA zůstávají nadále nejsilnější vojenskou mocností. Vojenský rozpočet USA dlouhodobě převyšuje rozpočty ostatních mocností v systému (SIPRI 2015). Z tohoto důvodu USA disponují velkým počtem válečných lodí, letadel a ponorek, které jsou vyzbrojeny sofistikovanými konvenčními, ale i nekonvenčními zbraněmi. V rámci konvenčních zbraní USA nemají v systému soupeře (Global Fire Power 2016). Na druhou stranu difuze nekonvenčních zbraní v průběhu bipolární konfrontace umožnila jiným mocensky srovnat vojenskou paritu s USA. Perspektivou vlastnictví zbraní hromadného ničení bychom mohli mocenskou konfiguraci spíše považovat za multipolární, nikoliv unipolární. V rámci ekonomické hegemonie USA sice oslabují, ale udržují si dominantní pozici skrze technologický vývoj před státy BRICS (Brazílie, Rusko, Indie, Čína, Jižní Afrika). Jediná ČLR se jeví jako ekonomický rival USA (Bloomberg 2016). Disproporční růst HDP odlišuje americkou a čínskou ekonomiku od ostatních mocností natolik, že bychom spíše mohli tvrdit, že současný systém směřuje k nové bipolaritě mezi dvěma supervelmocemi (Xuetong 2011). Druhou slabinu konceptu představuje jeho důraz na posilování tvrdé moci. Dokonce R. Gilpin přiznává, že v moderním světě se vznikem interdependentní světové ekonomiky je dosažení sociálního státu a ekonomického rozvoje stejně důležité jako zajištění národní teritoriální bezpečnosti. Z tohoto důvodu Gilpin připouští, že dosažení těchto cílů je snadnější skrze ekonomický růst, mezinárodní kooperaci a regulování statků nežli válkou (Gilpin 1981: 219). Velké mocnosti nejsou v moderním propojeném světě schopny využívat tvrdou moc k dosažení svých cílů tak jak v minulosti. Se zvýšenou ekonomickou interdependencí, vznikem transnacionálních aktérů, difuzí technologie a změn politických problémů došlo k přenosu a transformaci moci. Je pravdou, že zvýšená interdependence vede k ekonomické závislosti, která představuje dvousečnou zbraň v bilaterálních vztazích. Státy jsou mnohem zranitelnější, protože

jejich národní ekonomiky jsou více závislé na dovozu a vývozu. Proto obchodní partneři, s kterými jsou národní ekonomiky svázány, představují jak zdroj ekonomického růstu, tak ale i hrozbu. Zásadním produktem interdependence je posílení nestátních aktérů na úkor aktérů státních, a proto současný systém nemusíme považovat za konstelaci státních jednotek, ale spíše politickou arénu s mnoha různými aktéry s odlišnou mírou moci. Vyšší ekonomická závislost zásadně ovlivnila i formu moci a upřednostnila ekonomické vztahy nad vojenskými (Gilpin 1981: 222). Donucení aktéra v systému, aby se choval dle našich potřeb, lze i jiným způsobem nežli vojenskou silou. Nové technologie a vznik masmédií umožnily státům dosáhnout svých cílů za pomoci svých idejí, chování, ideologie či kultury. Lépe řečeno aktéry „*donutíme chtít, co my chceme*” (Nye 1990: 160-166). Tento nový rozměr moci, který označujeme za měkkou moc (*co-optive power*), v teoretickém konceptu od R. Gilpina chybí. Proto jeho pojetí moci je částečně nedostačující.

V závěru je nutné se zaměřit na způsob, kterým Gilpin vysvětlil napravení vzniklé nerovnováhy moci v systému. Se zvýšenou interdependencí mezi dominantní a vzrůstající mocnostmi, vznikem globální společnosti a především vlastnictvím atomových zbraní se představa hegemonické války stala zcela zničující. Mírová politická obměna hegemonu se stala novou realitou (Gilpin 1981: 213). Ve světě omezených zdrojů je proto pravděpodobnější, že rivalita mezi mocnostmi o nadvládu v systému bude mít formu ekonomické soutěže. Někteří autoři se proto domnívají, že ve světě vzniká nový druh hegemonie, který nelze zcela Gilpinovou teorií uchopit. Jedná se o duální hierarchii (*dual hierarchy*), ve které tradiční mocnost nedominuje ekonomicky či vojensky. V Gilpinově pojetí existuje pouze singulární hierarchie globálního a regionálního řádu. V duální hierarchii jsou přítomny dvě mocnosti, jež nabízí hegemonickou nadvládu ostatním menším mocnostem v systému. Tuto formu hierarchie dnes můžeme spatřit ve východní Asii, kde USA nadále plní roli garanta bezpečnosti, ale Čína představuje hlavního obchodního partnera téměř všech sousedních států (Ikenberry 2015: 1-2). Z pohledu autorů, kteří zastávají Gilpinovu perspektivu, se jedná pouze o přechodné období konkurenčního boje, ze kterého vyjde vítězně pouze jedna mocnost, která ovládne systém. Za předpokladu, že by nebylo užito násilí, mohli bychom tvrdit, že se jedná o formu mírové politické obměny hegemonu v systému. Na druhou stranu může tato forma představovat stabilní geopolitickou rovnováhu, v níž koexistují dvě globální mocnosti, které neusilují o dominanci v systému (Feigenbaum-

Manning 2012). Z uvedeného příkladu nelze s jistotou tvrdit, že ČLR hodlá nahradit hegemonickou pozici USA ve východní Asii, ale zcela nás ubezpečuje o čínském ekonomickém vzrůstu, který jí umožnil stát se důležitým mocenským pólem. Čínský nárůst moci se projevuje především aktivitou i v jiných regionech, kde USA plní roli garanta bezpečnosti.

2 NÁSTUPNICKÁ HEGEMONIE V PERSKÉM ZÁLIVU

Počátkem 19. století se Perský záliv stal baštou Velké Británie. Monarchie Perského zálivu byly zahrnuty do geopolitického boje mezi evropskými mocnostmi. Velká Británie v průběhu své nadvlády vytvořila bezpečnostní a ekonomický režim, do kterého USA vstoupily až na začátku 20. století. Nalezení ropných ložisek a jiných nerostných surovin byly klíčovým milníkem v historii Perského zálivu, protože se o region začaly zajímat USA. S úpadkem moci v mezinárodním systému byla Velká Británie v průběhu studené války nucena kvůli finančním důvodům tento region opustit. Na druhou stranu USA za přítomnosti oslabující Velké Británie v regionu vytvořily postupně nový hegemonický řád, který existuje dodnes. Formou spřátelených koalic, strategických partnerství a bezpečnostních režimů vytvořily řád, který je postaven na bilaterálních vztazích, jež jsou pilířem současného regionálního řádu, do kterého vstoupila aktivně ČLR až v 90. letech.

První část kapitoly se soustředí na působení Velké Británie v regionu. Bude zde ilustrován vznik bezpečnostní a ekonomické závislosti ve vztahu mezi dominantní mocností a malými státy v mezinárodním systému. USA na počátku 20. století představovaly vzrůstající mocnost, která se postupně v regionu etablovala skrze ekonomické aktivity v oblasti ropného průmyslu. V roce 1971 USA nahradily v roli garanta bezpečnosti Velkou Británii.

Druhá část se bude věnovat vytvořeným bezpečnostním a ekonomickým strukturám USA. V závěrečné části si nastíníme aktivity ČLR, skrze které v 90. letech začala do Perského zálivu pronikat a konkurovat USA. Pochopení zmíněných aspektů je nezbytné pro uchopení naší analýzy, protože představené struktury vytváří důležitý pilíř americké hegemonie v Perském zálivu (*Pax Americana*). Zároveň představení čínských aktivit nám bude sloužit k porozumění charakteru spolupráce mezi ČLR a státy Perského zálivu.

2.1 Velká Británie na ústupu

Britská nadvláda (*Pax Britannica*) v Perském zálivu se datuje od roku 1820 do roku 1971. Na začátku 19. století byla Velká Británie globální mocností, jež neměla v systému soupeře, který by ji mohl ohrozit. Industriální revoluce urychlila produkci a ekonomický růst, čímž Velká Británie získala nadvládu v systému. *Pax Britannica*

představuje hegemonický řád, který byl postaven nejen na efektivním využívání loďstva nebo nového finančního systému ve formě půjček, ale především na vytváření pragmatických aliancí, kterými byla zajišťována bezpečnost námořních cest (Kennedy 1988: 150-151). Sultanáty v Perském zálivu byly v období portugalské a britské nadvlády světově proslulé pro sběr lasturových perel, které se vyvážely do celého světa (Plouffe 2015: 1-2). Pro Velkou Británii Perský záliv představoval důležitý strategický region, jenž se nacházel na cestě do Indie (*Road to India*). Ekonomický růst britské ekonomiky byl vždy závislý na obchodu se svými koloniemi. O tom svědčí fakt, že v průběhu v 19. století byla více než třetina zboží přepravovaného námořními cestami provedena na britských lodích (Kennedy 1988: 151).

Indie, perla britského impéria, je považována za jeden z hlavních zdrojů britského bohatství během viktoriánské éry. Z tohoto důvodu šlo na počátku 19. století britské vládě pouze o zajištění obchodní cesty z Iráku do Bombaje, udržení spojení mezi Velkou Británií a Indií a zabezpečení obchodních dodávek Východoindické společnosti s Irákem, Íránem a Ománem. Z ekonomického hlediska byl pro britskou vládu Perský záliv poměrně nevýznamným regionem. Přesto bylo nutné dle perspektivy Velké Británie toto území stabilizovat za účelem zabezpečení svých hospodářských zájmů. Nejsilnějším mocenským pólem v regionu byla Saudská Arábie, která jako jediná ze všech arabských monarchií nikdy nebyla kolonizována. Území Perského zálivu bylo spravováno územními celky – sultanáty a šejkáty. Na rozdíl od Saudské Arábie musely všechny sultanáty Perského zálivu, které se nacházely na pobřeží tzv. Pirátského pobřeží¹, čelit britskému tlaku. V první fázi se šejkové a sultáni snažili britskému loďstvu vzdorovat. Velká Británie proto svedla na počátku 19. století v oblasti Arabského moře několik menších námořních bitev. Z bojů vyšla vítězně, čímž si zajistila vojenskou a politickou nadvládu v regionu. V roce 1820 uzavřela Velká Británie se sultanáty první obecnou smlouvu (*General treaty of 1820*) ze série mírových smluv, kterými postupně začala vytvářet nový bezpečnostní a ekonomický režim Perského zálivu. Britové administrativně rozdělili oblast Perského zálivu na Smluvní Omán (dnešní Spojené arabské emiráty), Maskat a Omán, Bahrajn, Katar a nezávislou Saúdskou Arábii (Commis 2012: 80-84). Série mírových smluv upravovala vztahy mezi Velkou Británií a monarchiemi, které se musely podřídit vůli britské koruny. Na

¹ Pirátské pobřeží představuje dnešní oblast Jemenu a Ománu.

základě těchto smluv si Velká Británie současně zřídila neformální protektorát, který spravovala formou dosazených úředníků, kteří se zodpovídali Východoindické společnosti. Vládcí Kuvajtu, Bahrajnu, Kataru, Maskaty a Ománu se stali hlavními regionálními aktéry, kteří pod britskou taktovkou začali budovat bezpečnostní a ekonomické struktury Perského zálivu (Joyce 1999: 44-45). Z geopolitického hlediska Perský záliv plnil v době britské nadvlády funkci nárazníkového pásma Kalkaty, a proto se jej Britové snažili pacifikovat formou společných obranných smluv. Tyto smlouvy se zabývaly především zamezením pirátství a ozbrojených konfliktů mezi sultanáty, které by mohly narušit mezinárodní obchod. Klíčovým pilířem britského bezpečnostního řádu bylo uzavření námořní smlouvy (*Maritime Truce*) v roce 1835, kterou byla nastavena arbitrážní pravidla týkající se napadení lodí v přilehlých vodách Pirátského pobřeží. Až do nálezů ropy byl Perský záliv pouze strategickým regionem, který spadal výhradně do mocenské sféry Velké Británie. Od nálezů ropy se Perský záliv stal důležitým regionem, jehož nerostné bohatství přilákalo nově vzrůstající mocnosti, které na daném území začaly Velké Británii konkurovat. Od první světové války až do roku 1971 vliv Velká Británie postupně oslaboval, až byla zcela nahrazena USA (Owen 2008: 1-2).

2.2 Ústup Velké Británie a vstup USA do Perského zálivu

Ke konci 19. století byly USA v Perském zálivu přítomny jen velmi okrajově. Jejich první aktivity jsou spojovány s náboženskými misemi Americké reformované církve na území Bahrajnu, Maskaty a Kuvajtu. Cílem těchto misí bylo vytvoření nemocnic pro obyvatele Perského zálivu (Scudder, L. 1998: 158-159). Skutečné aktivity USA započaly až s objevem ropných ložisek v roce 1908 na jihozápadě Íránu v oblasti Masjed Solejman. První ložiska Perského zálivu byla od roku 1909 těžena a řízena nově vzniklou Anglo-iránskou ropnou společností (*British Petroleum*). Zprávy o velké kvantitě ropných ložisek a snadné dosažitelnosti se rozšířily rychle, a proto se do několika let v Zálivu nacházely nejen britské, ale i francouzské, nizozemské a americké ropné společnosti (Alsharhan-Nairn 1997: 470-471). V průběhu první světové války spotřeba ropy Velké Británie, která čelila v oblasti Perského zálivu Osmanské říši, markantně stoupala, čímž se role Perského zálivu stávala mnohem důležitější v porovnání s předchozími lety. Ropa se stala klíčovým zájmem všech zúčastněných stran konfliktu. Z tohoto důvodu ministr zahraničí britského válečného kabinetu prohlásil, že „zajištění energetických dodávek by mělo být primárním cílem britské

armády” (Yergin 1991: 188). Zajištění dodávek proto znamenalo větší vojenskou přítomnost a udržení si své pozice v Perském zálivu. USA se pod vedením W. Wilsona do válečného konfliktu zapojily až v roce 1917. Po boku Velké Británie a ostatních států Dohody porazily Centrální mocnosti, a proto se podílely na přerozdělování dobytého území (Ismael-Perry 2014: 56-57). V meziválečném období USA úspěšně navázaly ekonomické a diplomatické styky s arabskými monarchiemi, které se začaly kvůli úpadku britské moci poohlížet po novém garantovi bezpečnosti.

2.2.1 Ropa – vektor spolupráce mezi USA a monarchiemi

Ekonomické vztahy s Perským zálivem započaly smlouvou o přátelství a obchodu mezi sultanátem Omán a USA v roce 1833. Nicméně s novými objevy ropných ložisek v regionu se spolupráce brzy rozšířila a prohloubila. Perský záliv se stal z pohledu americké vlády novým geostrategickým regionem, který bylo nutné bránit (Hajjar 2002: 3). Ekonomický růst nově industriálních států vyžadoval energetické dodávky, a proto v Perském zálivu USA skrze americké ropné společnosti Standard Oil of California (dnešní Chevron), Standard Oil (dnešní Esso) a Standard Oil Company of New York (dnešní Mobil) začaly provádět po boku britských společností první explorační a těžební nové ropné ložisek. V okamžiku, kdy americké firmy začaly operovat v Perském zálivu, se zformuloval jeden z důležitých komponentů americké energetické politiky související se vztahy s arabskými monarchiemi. Vláda USA začala podporovat aktivity amerických ropných společností v oblasti rafinace, explorační a transportu ropy (Habibi-Woretz 2009: 2-3). Americký zájem o ropu společně se závislostí monarchií na ziscích z prodeje ropy se staly prvními důležitými faktory, na nichž byla postavena vzájemná spolupráce mezi monarchiemi a nově vzrůstající mocností. Tímto způsobem USA navázaly významné ekonomické vztahy. V roce 1932 se zformovala po vnitřních bojích mezi arabskými kmeny Hášimovců a Saudů Saúdská Arábie, která se do několika let stala ropnou velmocí Perského zálivu. Nová naleziště ropy v Saúdské Arábii pouze posílila americkou snahu udržet Perský záliv ve své sféře mocenského vlivu (Onley 2009:14-15). Americká spolupráce v ropném průmyslu zapříčinila první rozbroje s Velkou Británií, která si nepřála otevírání amerických konzulátů na území arabských monarchií (Q.N.L. 1953: 45-46). Druhá světová válka však pouze urychlila rozpad britského impéria, a proto se oslabující Velká Británie podřídila americkému vedení. Katastrofické prohry Velké Británie v období 1940-1942

nadobro předznamenalý nejen její ústup z regionu Perského zálivu, ale především z pozice hegemonu mezinárodního systému (BBC 2016).

Následující studená válka mezi USA a SSSR se odehrávala v Perském zálivu ve formě amerického zadržování komunismu a rusko-čínského podporování arabských socialistických a komunistických povstání vůči koloniálním mocnostem a vládnoucím královským rodům. Velká Británie v rámci ideologického boje stála na straně USA a udržovala své impérium díky americké podpoře. Nicméně početné hraniční spory v 50. a 60. letech mezi státy Perského zálivu se staly pro slábnoucí britskou vládu dobrou záminkou pro postupné zahájení vojenského stahování z tohoto území. Arabské monarchie nebyly z britského odchodu nadšeny, a proto Velká Británie v roce 1962 vytvořila speciální pluk (*Persian Gulf Joint Task Force*), který měl za cíl dočasně udržovat stabilitu a bezpečnost námořních cest. Přesto Harold Wilson v roce 1968 oznámil, že Velká Británie stáhne svou armádu, protože si nemohla dovolit vydávat 12 milionů liber ročně na zabezpečení regionu (Louis 2003: 83-84). Počátek 70. let se nesl v duchu nezávislosti zbylých šejkátů, jež spadaly desítky let do britského protektorátu. Nezávislost Ománu, Bahrajnu a Kataru či nově vzniklých Spojených arabských emirátů byla milníkem, jenž předznamenal převzetí moci novým hegemonem. V rámci angloamerického spojení byla v roce 1977 za účelem zamezení vstupu SSSR do Indického oceánu vytvořena základna na ostrovech Diego Garcia, která slouží dodnes. Britské posádky se stáhly ze Šarži a Bahrajnu, čímž uvolnily místo nově nastupujícímu hegemonovi (Onley 2009: 19-21). Britská námořní základna v Bahrajnu se do několika let stala základnou jedné z největších amerických flotil v dějinách armády.

2.3 Pax Americana a vstup ČLR do Perského zálivu

Americký řád (*Pax Americana*) v Perském zálivu byl postaven ze stejného zájmu, jako byl postaven řád britský. „*Ropa se stala bohem, má své věřící, stala se kultem,*“ řekl spisovatel Champ na začátku druhé industriální revoluce (Munnier 2016). Jeho citát zcela vystihuje vztah mezi USA a monarchiemi Perského zálivu. Ropa se stala hlavním motorem všech rozvíjejících se ekonomik, a proto se o Perský záliv začala zajímat ČLR. Ze stejného důvodu se bezpečnost arabských monarchií stala zájmem Velké Británie a následně i USA. Vztah USA a ropných království byl odjakživa založen na poskytování teritoriální bezpečnosti za dodávky ropy (Habibi-Woertz

2009: 2) Jinými slovy sekuritizace² exportu nerostných surovin z Perského zálivu se stala vitálním cílem USA, o čemž svědčí i řada doktrín zahraniční politiky souvisejících s bezpečností Blízkého východu, respektive Perského zálivu. Od 90. let do Perského zálivu postupně proniká i Čína. V roce 1993 se ČLR stala největším importérem ropy na světě. V rámci zabezpečení své energetické bezpečnosti proto započala ČLR své aktivity v Perském zálivu za přítomnosti USA (Wilde-Estimeal 2012: 357).

2.3.1 Ropa za bezpečnost

Jedním z prvních milníků, jenž bývá spojován se vznikem strategického partnerství mezi Washingtonem a vládou Ibn Saúdu, je setkání prezidenta Roosevelta a Ibn Saúda na lodi USS Quincy v roce 1945.³ USA za dodávky ropy přislíbily na 60 let podporu Saúdské Arábii a zajištění stability regionu. Mezi hlavní body jejich dohody je autory zařazováno zajištění regionální bezpečnosti, nevměšování se do vnitřních záležitostí království a ochrana vůči vnějším hrozbám v regionu (Laurens 2016; Labévière 2013). Ačkoliv je pravdivost bodů jednání dodnes nejasná, tak o jejich vřelém přátelském vztahu nás spíše utvrzuje saúskoarabské navyšování produkce ropy vždy v období neklidu v regionu, čímž stabilizovaly cenu ropy. Navýšení až o 1 mil. barelů proběhlo například během iránské revoluce v roce 1979 či irácko-iránské války 1980-1988 (Chabbi 2013: 59-60). Pro USA se po zkušenostech z ropných šoků v letech 1973 a 1979 stala energetická bezpečnost jedním z hlavních témat prezidentských debat. V jedné z předvolebních debat v roce 1980 Carter řekl, že „*jakékoliv ohrožení stability v Perském zálivu představuje ohrožení národní bezpečnosti USA*” (Carter 1980). Jeho představa o bezpečnosti Perského zálivu byla následně včleněna do tzv. Carterovy doktríny, která se stala předlohou zahraniční politiky pro jeho nástupce. ČLR již v 80. letech v průběhu bipolární konfrontace prodávala konvenční rakety Íránu, čímž se vymezovala vůči nastavenému režimu kontroly technologie raket (*Missile Technology Export Control Regime*) z roku 1987 (Rubin 1999: 47-48). Na druhou stranu nikdy v regionu přímo neohrožovala zájmy USA.

² Sekuritizace ve smyslu zabezpečení referenčního objektu.

³ Za zmínku stojí, že Quincy pakt je událost, která se vyskytuje především ve francouzské literatuře. V anglické literatuře interpretace této schůzky není vykládána podobným způsobem.

Rozpad SSSR v 90. letech potvrdil americkou dominanci v systému. Absence druhého dominantního pólu umožnila USA jednat v rámci Perského zálivu bez strachu a ohrožení ze strany jiné vzrůstající mocnosti. Klíčovým momentem, kterým USA posílily v rámci hegemonického řádu v regionu, byla první válka v Zálivu v roce 1990, kdy Irák pod vedením Saddáma Husajna napadl Kuvajt. Perspektivou USA došlo tímto vojenským aktem v první řadě k napadení člena GCC a za druhé k ohrožení dodávek ropy neboli k ohrožení vitálního zájmu. Důkazem o americké moci a prestiži byla podpora mezinárodního společenství, které irácký akt odsoudilo. Spojené státy americké zasáhly ve formě multilaterální intervence a osvobodily napadený Kuvajt. V rámci operace Pouštní bouře USA vybudovaly na území Saúdské Arábie a Kuvajtu vojenské základny, které upevnily americké postavení v Zálivu. Státy GCC se staly opět součástí dalšího neformálního protektorátu dominantní mocnosti. Formálně byl reciproční vztah mezi USA a arabskými státy stvrzen v 90. letech kooperativními obrannými smlouvami (*cooperative defense agreements*), jež definovaly podmínky a mandát, dle kterého mohou USA v regionu operovat (Hajjar 2002:20). Prezident H. W. Bush nazval multilaterální intervenci složenou z arabských a západních mocností za počátek nového světového řádu (*New World Order*), ve kterém „OSN hraje vysněnou roli svých zakladatelů“ (White House 1991). Nicméně pro řadu států byla první válka v Iráku spíše počátkem americké hegemonie v Perském zálivu. Čína pod vedením Ťiang Ce-mina irácký útok odsoudila a požadovala stažení Saddámovy armády z Kuvajtu. Nicméně v rámci zahraniční politiky *profil bas* se k americké vojenské operaci nepřipojila (Kristoff 1991).

Udržení mocenské pozice pokračovalo i za Bushova nástupce Clintona. Ten ve své doktríně zahrnutí a rozšíření (*Engagement a enlargement*) navázal na myšlenku demokratického míru, a proto se USA snažily nadále šířit své demokratické a liberální hodnoty v ostatních státech. Zároveň byla zahraniční politika vyvažování nahrazena dvojitým zadržováním (*double containment*). Na základě této zahraniční politiky byly Irák a Írán, jež představovaly iminentní hrozby států GCC, proklamovány i za hrozby USA. Těmto hrozbám se mělo čelit mírovým procesem (Hajjar 2002: 6-7; Buzan-Waeber 2003: 200-201). ČLR od 90. let začala aktivně kooperovat se státy Perského zálivu. V rámci bezpečnostního režimu čínská vláda jednoznačně nejvíce profitovala z americké izolace Íránu. Írán se stal jejím důležitým strategickým partnerem. Dle zprávy americké Ústřední zpravodajské služby (*Central Intelligence Agency*, dále CIA)

z roku 1997 byla ČLR nejaktivnější zemí v rámci poskytování technologie na výrobu zbraní hromadného ničení (Gaffney 1997).

Čínské aktivity v regionu se radikálně změnily od roku 2001, kdy G. W. Bush ve světle teroristických útoků na Světové obchodní centrum v roce 2001 zahájil válku proti teroru (*War on terror*). Jednalo se o boj proti teroristickým organizacím a státům podporujícím terorismus. Čínská vláda se připojila k válce proti teroru, o čemž svědčí její podpora rezoluce OSN 1368, která odsoudila terorismus na mezinárodní úrovni. Na druhou stranu Ťiang Ce-min v boji proti terorismu prosazoval především multilaterální přístup, který se shodoval s chartou OSN a ne s doktrínou G. W. Bushe (CND 2002). Jejich pohledy na boj s terorismem se diametrálně lišily (Scobell 2005). Vztah mezi GCC a USA se změnil po objevení zpráv o spojitosti mezi saúdským režimem a teroristy. Na základě některých informací Saúdská Arábie údajně finančně podpořila skupiny, které provedly teroristické útoky na americké půdě. Tato skutečnost nebyla dosud prokázána. Nicméně vztahy mezi USA a GCC se zhoršily, což vytvořilo nové příležitosti pro ČLR (Henderson 2016). Aniž by G. W. Bush disponoval důkazy o iráckém držení zbraní hromadného ničení či podpoře teroristických organizací, tak v roce 2003 bez podpory OSN zahájil unilaterální invazi do Iráku. Zatímco provedená americká invaze definitivně potvrdila bezpečnostní závislost arabských monarchií na americké vojenské přítomnosti v regionu, tak zároveň zhoršila mezinárodní povědomí amerických spojenců o USA (Gause 2010: 7). Ačkoliv se někteří autoři domnívají, že G. W. Bush chtěl udržet mezinárodní mír, tak optikou realistické tradice se jednalo především o snahu udržet regionální systém ve prospěch USA (Tellis 2004: 9-10). Čína se skrze válku proti teroru a iráckou invazi začala aktivněji podílet na mezinárodní politice, což naznačuje částečnou internacionalizaci její zahraniční politiky. Dále se začala více podílet na misích OSN a rozvíjet ekonomické vztahy s ostatními státy Perského zálivu (Cabestan 2010: 69-70).

Po G. W. Bushovi se v roce 2008 stal prezidentem B. Obama. Ten navázal na bezpečnostní agendu svého předchůdce. Svými aktivitami začal napravovat mezinárodní reputaci USA. Za příklad lze uvést jeho projev v Egyptě na univerzitě v Káhiře, který pojmenoval novým začátkem (*A new beginning*) vztahů mezi USA a muslimským světem (Obama 2009). Na rozdíl od G. W. Bushe je B. Obama spojován s používáním měkké moci za účelem normalizace vztahů se státy Perského zálivu a napravení americké reputace (Josseran, Florian Louis, Frédéric Pichon 2012: 153-

154). V průběhu jeho vlády padl dlouholetý spřátelený režim v Egyptě a byly obnoveny diplomatické vztahy s Íránem. Nová zahraniční politika proto pod vedením B. Obamy zcela nekorespondovala s dosavadní zahraniční politikou USA, kterou definoval jeho předchůdce. GCC odmítly jeho vřelý přístup vůči Íránu. Zhoršení vztahů lze nejlépe pochopit z projevu korunního prince Ál Nahjána z Abú Dhabí, který označil B. Obamu za nedůvěryhodného prezidenta. Definitivní změnu zahraniční politiky USA vůči státům GCC předznamenalo opuštění Husního Mubáraka během demokratických protestů v rámci arabského jara v roce 2011. Tímto aktem USA zcela ztratily důvěru arabských monarchií, které začaly pochybovat o americké odhodlanosti dostát svým závazkům vůči spojencům v Perském zálivu (Alkhereiji 2016).

3 ČÍNSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA

Tato kapitola představuje vývoj čínské zahraniční politiky, která nabrala v posledních letech na dynamice. Seznámení se s jejím vývojem je klíčem k pochopení zásadních elementů, které se promítají i v bilaterálních vztazích s členy GCC.

První část se věnuje principům čínské zahraniční politiky a prvním krokům internacionalizace. V druhé části je představen koncept čínského mírového rozvoje. V poslední podkapitole je nastíněna současná iniciativa hedvábné stezky, jež hraje důležitou roli v sino-GCC vztazích.

3.1 Počátek emancipace čínské zahraniční politiky

Pilířem čínské zahraniční politiky byly vždy principy, jež vychází z konfuciánské tradice. Prezident Chu Ťin-tchao navázal na Ťiang Ce-minovu doktrínu tím, že inkorporoval do své doktríny základní principy, na nichž byla vždy postavena čínská zahraniční politika. Vzájemná úcta k teritoriální suverenitě, neagresivita, nevměšování se do vnitřních záležitostí státu, rovnost a vzájemný prospěch jsou pokládány za klíčové hodnoty, které ČLR vždy prosazovala ve své zahraniční politice. Souhrnně označujeme tento soubor čínských hodnot za pět principů mírové koexistence (*Five principles of peaceful coexistence*), který tvoří myšlenkovou platformu, z níž čerpaly všechny čínské vlády (Larus 2012: 376; Nathane 2009). Od nástupu Teng Siao-pchinga až do začátku vlády Ťiang Ce-mina se Čína mezinárodního systému spíše stranila. Ťiang Ce-min prosazoval tzv. politiku schovávání čínských schopností (*taoguang yanghu*) a odmítání vůdčí role v mezinárodním systému (*budangtou*) (Tok 2007: 4). Hlavním cílem tehdejší vládnoucí garnitury bylo vytvořit z Číny komplexní mocnost (*comprehensive power*), která by mohla v budoucnu vytvořit nový mezinárodní systém (*New international order*). Obě tyto ideje vycházely ze světového názoru, že mezinárodní systém se mění z unipolárního na multipolární (*duojihua*) (Cabestan 2010: 133; Horsburgh 2015: 158). Jednoduše řečeno se ČLR do nástupu Chu Ťin-tchaa do čela státu učila žít po boku silného hegemonu. Čína se proto z pragmatických důvodů integrovala do existujících režimů a organizací, které ji dopomohly k ekonomickému růstu. V této době se ČLR nezapojovala do řešení mezinárodních otázek a víceméně se zdržovala v hlasování v Radě bezpečnosti OSN. Vstup ČLR do Mezinárodního měnového fondu (*International Monetary Fund* dále jen IMF), Světové banky či

připojení se ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní jsou příklady čínského submisivního přístupu vůči USA (Jia 2005: 400).

3.2 Čínská globální politika

Zahraniční politika vedená dle konfuciánských principů umožnila Číně najít si svou pozici vedle dominantních Spojených států amerických a současně navázat vřelé vztahy se státy Perského zálivu (Kanner-Ella-Orion 2016: 82; Nathan 2017). Nástup Chu Ťin-tchaa do čela Číny byl klíčovým milníkem v historii čínské zahraniční politiky, jelikož teprve v průběhu jeho vlády byla *de facto* implementována čínská globální politika (*Go global policy* či *Go out policy*). Tato politika byla navržena již Ťiang Ce-minovou vládou před vstupem do WTO za účelem zlepšit proces integrace čínských firem do globální ekonomiky. Dále tato politika umožnila ČLR poprvé expandovat a aktivně si zajišťovat přístup k nerostným surovinám, které se staly nezbytnými pro čínský růst (Pham 2011: 2). Díky čínské globální politice se mohly její tuzemské firmy integrovat do mezinárodní ekonomiky v rámci národní strategie, která korespondovala se zájmy ČLR. V rámci strategie byly tuzemské firmy pobízeny navyšovat své investice (*foreign direct investment*) a expandovat do zahraničí (Yelery 2014: 2-3). Chu Ťin-tchaova vláda tak začala postupně ustupovat od Ťiang Ce-minovy zahraniční politiky nízkého profilu (*low profile foreign policy*), v průběhu které se ČLR usilovně stranila mezinárodního systému a neprosazovala své zájmy. Nicméně globální politikou započala éra internacionalizace čínské zahraniční politiky a aktivnější prosazování svých ekonomických, ale i mocenských zájmů.

3.3 Čínská mírová rozvojová cesta

Z projevu Wen Ťia-paoa, premiéra Chu Ťin-tchaovy vlády, na Harvardské univerzitě v roce 2003 lze do jisté míry vyčíst směr zahraniční politiky Chu Ťin-tchaovy vlády. Ve svém projevu premiér označil čínský vzestup za mírový vzestup (*Chinese peaceful rise*). „ČLR je rozvíjející se stát. Je zcela nepřípustné, abychom byli závislí na jiných státech v rámci našeho vlastního rozvoje. Ve skutečnosti musíme spoléhat pouze a jedině na naše úsilí v rozvoji. [...] Čínský mírový vzestup je také závislý na technologickém vývoji, který jí umožní vyřešit nedostatek zdrojů a environmentální problémy” (Jiabao 2003). Jeho projev pouze potvrdil skutečnost, že čínští vůdci si

začali být vědomi čínské ekonomické síly, ale i potřeby aktivně řešit nedostatky strategických surovin na svém území.

Chu Ťin-tchao nechtěl živit debatu strachujících se západních států ohledně čínského mocenského vzestupu. Proto v roce 2005 vydal dokument, který nazval Mírovou rozvojovou cestou (*Peaceful Development Road*). V něm nastínil základní principy, dle kterých bude ČLR postupovat ve svém rozvoji (čti expanzi). Jeho vláda si vytyčila za cíl vytvořit socialistický harmonický svět (*Socialist harmonious world*), v němž by si všechny státy bez ohledu na politická zřízení či režimy byly rovny (Bui 2014: 242-243). Tento politický koncept vychází ze socio-ekonomického paradigmatu nesoucího název harmonická společnost (*Harmonious society*). Cílem politiky harmonické společnosti bylo vyrovnat sociální nerovnosti v čínské společnosti, které vznikly nerovnoměrným a rychlým ekonomickým růstem (Fan 2006; Cabestan 2010: 82). Stejným způsobem jeho vláda aplikovala tuto ideu na zahraniční politiku, jejímž cílem bylo nastolit rovnováhu v mezinárodním systému. Tato vize zákonitě odmítla americký unipolarismus, který by měl být nahrazen multipolaritou, protože si jednotky v tehdejší, resp. současném systému nejsou pod americkým vedením rovny. Multipolarita se stala dle Chu Ťin-tchaovy interpretace klíčem k nastolení světové harmonie. Posledním důležitým bodem dokumentu bylo odmítnutí hegemonie a snahy o ni usilovat, čímž se vymezila vůči unilaterálnímu jednání USA (China 2005). Je možné, aby ČLR se svou spotřebou, jež je ze 70 % závislá dovozu ze zahraničí, neusilovala o hegemonii v rámci své bezpečnosti? Například v Jihočínském moři, kde Čína vede dlouhodobě spor s okolními státy o Paracelské a Spratlyho ostrovy, byly čínskou armádou vybudovány již čtyři vojenské základny (Cohen 2016). Tyto aktivity nespovídají o čínské snaze dosáhnout kompromisu harmonického světa. Naopak svědčí spíše o čínské snaze stát se regionálním hegemonem. Z tohoto důvodu je potřeba čínské politické vize a cíle zahraniční politiky vnímat s určitou rezervou.

3.4 Iniciativa hedvábné stezky

Za vlády Chu Ťin-tchaa se ČLR v rámci globální politiky podařilo úspěšně navázat diplomatické vztahy se všemi státy GCC, které se staly důležitými partnery v rámci energetické bezpečnosti. Ke konci Chu Ťin-tchaova mandátu byl v roce 2012 vydán první oficiální dokument související s čínskou energetickou bezpečností. V dokumentu o čínské energetické politice z roku 2012 (*China's Energy Policy 2012*)

byla poprvé zmíněna nejen zvyšující se čínská závislost na zahraničním dovozu ropy, ale i potřeba aktivně se podílet na zabezpečení námořních tras a transhraničních produktovodů (SCPRC 2012). S nástupem Si Ťin-pchinga do úřadu prezidenta ČLR byla zformulována nová ekonomická iniciativa hedvábné stezky (*One belt, one road* dále OBOR), která pouze poskytla širší strategický rámec čínské energetické politiky a expanzi do jiných trhů. Tato ambiciózní iniciativa je řízena čínským zájmem o zabezpečení:

1. energetických dodávek,
2. vlastní bezpečnosti,
3. přístupu na zahraniční trhy (Fallon 2015: 140-141).

Současné námořní trasy, kterými ČLR zásobuje svůj trh nerostnými surovinami a zahraniční trhy svými produkty, se zásadně neliší od existujících tras z roku 2004. Do jisté míry transportní cesty zcela kopírují starověkou hedvábnou stezku (viz přílohy č. 16. a č. 17 a č. 18). Dle oficiálního vládního dokumentu má Iniciativa hedvábné stezky „sblížit ČLR, Střední Asii, Rusko a Evropu (baltickou), propojit Čínu s Perským zálivem a Středozemním mořem skrze střední a západní Asii.⁴ V poslední řadě propojit ČLR s jihovýchodní Asií, jižní Asií a Indickým oceánem” (SCPRC 2015). Naplánovaného projektu se zúčastní až 60 států kolem či přes které povedou naplánované stěžejní obchodní cesty a ekonomické koridory, kterými se chce ČLR spojit s evropským trhem. Hlubší integraci s regiony chce ČLR provést skrze mezivládní kooperaci, koordinaci svých politik, obchodem a finanční integrací (Winter 2016).

⁴ Čínský název Blízkého východu.

4 ROVINY STRATEGICKÉHO SOUPEŘENÍ

V této kapitole budou nastíněny tři tematické roviny, na kterých probíhá strategické soupeření mezi USA a ČLR. Představují klíčové úrovně, které se týkají Perského zálivu. Jedná se tematický rozbor strategického soupeření.

4.1 Energetická

Výkonnost čínské i americké ekonomiky vyžaduje velkou spotřebu strategických surovin. Proto jsou do jisté míry obě země závislé na vlastní těžbě, produkci a dovozu ze zahraničí. V rámci importu surovin je ČLR spojována pouze s dovozem ropy, a proto jsou často opomenuty jiné důležité suroviny, na kterých je její produkce závislá. V rámci spotřeby nerostných surovin se ČLR stala dokonce největším světovým spotřebitelem mědi, cínu, zinku, oceli či železa. Dále je druhým největším importérem hliníku a olova a třetím největším spotřebitelem niklu (Lardy 2005: 124). Narůstající spotřeba zmíněných surovin se stala společně s ropou důležitým faktorem, který donutil čínské státníky formulovat strategie pro zajištění svých dodávek. Ropa zaujímá mezi dováženým zbožím nejdůležitější pozici, protože čínská populace roste a čínská produkce se orientovala na těžký průmysl (Kroeber 2016). Z tohoto důvodu je potřeba se věnovat především vývoji spotřeby v ČLR a implikacím, které ropa má na formulaci čínské zahraniční politiky vůči regionům bohatým na ropu.

Energetická bezpečnost je vitálním cílem obou zemí. Čína v roce 2004 spotřebovala 1576 milionů tun ropy (*milion tonne of oil equivalent*, dále Mtoe) a USA 2306 Mtoe. Nicméně čínská spotřeba energií od roku 2004 prudce stoupla. V roce 2009 vzrostla na 2265 Mtoe, čímž překonala americkou spotřebu, jež činila 2169 Mtoe (viz příloha č. 11). Poprvé v historii měření energetické spotřeby byly USA překonány jiným státem. Zároveň poprvé v historii rozvíjející se stát spotřeboval více energie než stát rozvinutý (Guardian 2009). Přímou úměrně stoupla se zvýšenou spotřebou i produkce skleníkových plynů, a proto je dnes Čína největším znečišťovatelem na světě, čímž překonala USA (Bezat 2013). Rozdílem v energetické spotřebě je, že čínská ekonomika v porovnání s americkou je stále závislá na uhlí. Až do 90. let bylo přibližně 90 % energetické spotřeby dosaženo spalováním koksu. Dnes spalování koksu představuje více než 60 % čínské energetické spotřeby. V porovnání s USA, kde uhlí představuje pouze 16 %, je čínská spotřeba skoro trojnásobná (viz přílohy č. 8, č. 9 a č.

10). Druhou nejdůležitější strategickou surovinou v rámci energií představují ropa a zemní plyn (viz přílohy č. 9 a č. 10). V rámci zkvalitňování životního prostředí se čínská vláda snaží dlouhodobě zvyšovat spotřebu přírodního plynu a obnovitelných zdrojů na úkor fosilních paliv (EIA 2017). Nicméně Čína nedisponuje dostatečnými vlastními zásobami ropy a plynu, a proto je energeticky nesoběstačná. Na rozdíl od USA má Čína historickou zkušenost s nedostatkem energií. Na přelomu 18. století měla nedostatek dřeva, a proto energetická bezpečnost hraje důležitou roli v její zahraniční politice. Současně s populačním růstem stoupla markantně v porovnání se Západem i čínská poptávka po autech⁵, což svědčí o růstu střední třídy. Od roku 1985 až do roku 2005 se v Číně tuzemská poptávka po ropě téměř zdvojnásobila (Liu 2006: 3). Spotřeba ropy se rovná zhruba 20 % z celkové spotřeby energií. V USA představuje 36 % spotřeby. Čínská denní spotřeba ropy činila v roce 2004 5,5 mil. barelů (dále bbl/d), což představovalo zhruba ¼ americké spotřeby (20 mil. bbl/d). Dle EIA se od roku 2004 do roku 2014 čínská spotřeba téměř zdvojnásobila (11 mil. bbl/d) a americká mírně klesla (19,1 bbl/d) (viz příloha č. 12). Stejným způsobem je rozdílná i spotřeba zemního plynu, kdy v USA činila 29 % a v Číně pouhých 5 % z celkové spotřeby energií (viz přílohy č. 9 a č. 10). Spojené státy americké proto nadále zůstávají největším spotřebitelem ropy, ale i plynu na světě. A proto je důležité si uvědomit, že americká ekonomika je závislá na ropě stejným způsobem jako ČLR.

Základním rozdílem mezi americkou a čínskou spotřebou je jejich závislost na dovozu energií ze zahraničí. Obě země jsou vysoce závislé především na dovozu ropy. Americký import energií byl v porovnání s čínským poprvé překonán ČLR teprve v roce 2014, což odráží výkon čínské ekonomiky. USA od roku 2009 na svém území provádí aktivně frakování břidlice, čímž snižuje postupně svou energetickou závislost na dovozu ze zahraničí. Výhledově při současné produkci bude americká závislost pouze klesat (viz příloha č. 15). Naopak v Číně od roku 2004 poptávka po ropě stoupá a tuzemská produkce Číny není vůbec produktivní jako americká. Proto je Čína nucena dovážet z regionů, které disponují ropou. Nejvýrazněji se čínská závislost projevuje ve spotřebě ropy, kde import představuje téměř 64,4 % (490 mil. tun ropy) z celkové spotřeby (Slav 2017; Cabestan 2010: 182). Její současná závislost se rovná americké v roce 2005. V případě USA aktuální závislost klesla na rekordních 35 %, což se rovná

⁵ Poptávka po autech představuje jednu z metod měření v ekonomii, které slouží analytikům k predikci spotřeby ropy.

hodnotě naměřené před ropnými šoky v 70. letech. Čínská zvýšená závislost na importu se stala klíčovým faktorem, jenž vedl ke sblížení ČLR s exportéřskými regiony. Navzdory americké snižující se závislosti na ropě tak zájem o bezpečnost a dodávky ropy zůstávají stále klíčovým zájmem v rámci americké bezpečnosti. Skrze Hormuzský průliv, jenž spojuje Perský a Ománský záliv ústící do Indického oceánu, se přepraví zhruba 17. mil. bbl/d. (EIA 2014). Je potřeba si uvědomit, že na těchto dodávkách není závislá pouze ČLR či USA, ale i jejich spojenci. USA proto i přes svou sníženou závislost musí dodržovat své závazky vůči svým spojencům, kteří přispívají k stabilitě *Pax Americany*.

4.2 Strategická

Kontrola námořních cest a přístup k ropě z Perského zálivu se staly důležitým komponentem čínské zahraniční politiky ze dvou důvodů. Zaprvé si země zajišťuje dodávky strategických surovin. Za druhé více kontroly neumožňuje pouze snižovat svou závislost na dovozu, ale možnost zvýšit tlak na rivalské státy, které jsou závislé stejným způsobem (Causevic 2012: 10). Z čínského pohledu Perský záliv zaujímá důležitou strategickou pozici jednak kvůli svým zásobám nerostného bohatství, jednak proto, že se nachází poblíž námořní cesty vedoucí do Evropy a škrťících bodů na ní (Bab-al-Mandabu, Hormuzského průlivu a Suezského průplavu). Předchozí a nová strategie OBOR Číně umožnily promítnout svou ekonomickou moc v Perském zálivu. Největší rizika čínské strategie vyplývají z aktivního podílení se na zajištění bezpečnosti a snaze ovládat zmíněné škrťící body mořských cest. Za prvé se ČLR vystavuje riziku námořního konfliktu s regionálními mocnostmi, ale především konfliktu s USA, které v Perském zálivu aktivně vojensky operují desítky let (Lanteigne 2008: 144).

Zabezpečení energetických dodávek a ochrana ropných tankerů patří k hlavním důvodům, které vedly ČLR k mohutným investicím do armády a především do modernizace námořnictva Čínské lidově-osvobozené armády (*People's Liberation Army Navy*) (Kaplan 2010). Přibližně 2/3 vojenského arsenálu čínské armády se v období mezi rokem 2004 a 2010 zmodernizovalo (viz příloha č. 19). Čína během posledních 25 let byla schopna zmodernizovat své námořnictvo do takové míry, že může operovat mimo své teritoriální vody. Dnes ČLR disponuje po USA největším námořnictvem. To čínské vládě slouží k zabezpečení svých ekonomických a strategických zájmů.

4.3 Ideologická

Sino-americké soupeření v Perském zálivu se odehrává ve dvou liniích souběžně. V rámci ekonomické linie mocnosti soupeří o omezené zásoby nerostného bohatství a strategickou pozici. Z tohoto důvodu obě strany vnímají do jisté míry soupeření jako hru s nulovým součtem. Druhá rovina soupeření probíhá na úrovni hodnotové. USA a ČLR představují dva odlišné politické systémy, které se liší hodnotami, které prosazují ve své politice. Obecně hovoříme o soupeření dvou rozdílných modelů (čti mocenských řádů), které si vzájemně konkurují. V rámci sino-amerických vztahů se jedná o rivalitu mezi washingtonským (čti tradičním) a pekingským (čti revizionistickým) konsenzem (Ramo 2004: 4-5).

Pekingský konsenzus ze své podstaty vznikl vymezením se vůči zahraniční politice USA, které jsou současně autorem tzv. washingtonského konsenzu. Ten je často skloňován v rámci americké rozvojové a zahraniční politiky. Západní země v čele s USA od 90. let ve jménu liberálního řádu a demokracie požadovaly po rozvojových státech za půjčky od MMF či Světové banky provádět strukturální a fiskální reformy ekonomiky, které měly vytvořit podmínky pro vznik demokracie. Obecně jsou tyto reformy známy pod názvem Deset bodů J. Williamsona (University of Harvard 2003). Ačkoliv jsou USA hlavním protagonistou zmíněných hodnot, tak soupeření těchto modelů se odehrává na globální úrovni mezi západní společností a čínskou vizí. Washingtonský konsenzus je však optikou čínské vlády světový řád nastolený USA, který stojí na mezinárodních režimech a institucích, v nichž jsou indoktrinované americké demokratické hodnoty, které představují hrozbu Číně. V rámci amerického řádu jsou státy limitovány ve svém vlastním rozvoji, nesmějí svobodně vyvážet zbraně do jiných zemí, porušovat lidská práva, zavádět protekcionismus či poškozovat životní prostředí. Pekingský konsensus vycházející z konfuciánských hodnot je založen na principu nevměšování se do vnitřních záležitostí a rovnosti, který se neztotožňuje s americkými hodnotami (Nathan 2009). ČLR tedy naopak prosazuje princip nevměšování se do vnitřních záležitostí a princip ekonomického růstu. Na druhou stranu i ČLR ve svém modelu podmiňuje spolupráci s okolními státy. Jedním z rysů čínské spolupráce je požadavek čínské vlády, aby státy uznaly jednotu Číny. ČLR sama sebe nazývá rozvíjející se zemí, což jí umožňuje se aktivně sblížovat s rozvíjejícími se státy v rámci spolupráce jih-jih a exkludovat tak USA v rámci mezinárodního systému a tím oslabovat jejich moc.

5 DVĚ MOCNOSTI A JEDEN REGION

Bilaterální vztah ČLR s USA je klíčovým determinantem dynamiky strategického soupeření v Perském zálivu. Čínské aktivity ve studovaném regionu nemůžeme vnímat jako izolovanou činnost. Naopak, čínské chování v Perském zálivu je výsledkem soupeření na globální úrovni.

V první části této kapitoly proto bude představen vývoj bilaterálních vztahů mezi USA a ČLR. Jejich analýza nám umožní lépe pochopit limity, ve kterých jejich strategické soupeření probíhá. V druhé části kapitoly se budeme věnovat strategickému soupeření na regionální a globální úrovni. Na strategické soupeření budeme nahlížet optikou Perského zálivu, což nám umožní porozumět jeho roli a významu.

5.1 Speciální vztah USA a ČLR

USA a ČLR jsou dvě globální mocnosti, které se významně odlišují od ostatních mocností kvůli své ekonomické vojenské síle. Z demografického hlediska však ČLR převyšuje USA (viz příloha č. 5). Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o první a druhou největší ekonomiku světa, tak jsou jejich diplomatické vztahy epistemickými skupinami řazeny mezi nejvlivnější na světě.⁶ Ačkoliv je Perský záliv důležitým strategickým regionem, tak je nutné nahlížet na region perspektivou jejich vzájemných vztahů, což nám pomůže současně pochopit způsob, kterým se projevuje vzájemná rivalita v analyzovaném regionu.

Počátek současného sino-amerického vztahu se datuje do roku 1972, kdy americká a čínská vláda vydaly první společné vládní prohlášení (Šanghajské komuniké), na základě něhož byla stanovena pravidla konkurenčního soupeření ve světě. Následující principy, které vzešly z vydaného prohlášení, jsou pilířem vzájemného vztahu: *„Země by se měly vzájemně respektovat a být schopné soupeřit mírumilovně. [...] Země se dále zavazují, že ani jedna nebude usilovat o hegemonii v asijsko-pacifickém regionu a usilovně bránit zformování uskupení států, jež by se snažily hegemonie dosáhnout”* (EPRCUSA 1972). V rámci normalizace vztahů mezi

⁶ Na základě měření kupní síly Čína překonala poprvé americkou ekonomiku v roce 2014. V současnosti ekonomové nejsou schopni prokazatelně potvrdit skutečnost, že čínská ekonomika je silnější než americká. Zaprvé provedená měření jsou nepřesná a zadruhé poskytnuté údaje IMF nemusí být pravdivé (Carter 2014).

USA a ČLR bylo v roce 1979 J. Carterem vydáno druhé vládní prohlášení, na jehož základě byly navázány první oficiální diplomatické vztahy mezi ČLR a USA. Současně tak USA oficiálně uznaly jednotnost Číny (Carter 1979). Poslední vládní prohlášení v roce 1982 pouze potvrdilo snahu mocností o prohloubení vzájemných vztahů po ekonomické, kulturní a vojenské stránce a americký závazek zrušit politiku dvou Čín (*Two China policy*) (EPRCUSA 1982). Obě vlády jsou si vědomy své síly, a proto se snaží vyhnout přímé konfrontaci. Rivalita a zároveň spolupráce představují základní rys sino-amerických vztahů. Čína dodnes nedosáhla vojenské parity, proto není po vojenské stránce rovnocenným soupeřem. Jejich současné vztahy byly založeny na principech, které byly prezidentem Ťiang Ce-minem v 90. letech včleněny do čínské zahraniční politiky. Slovy čínského realistického analytika Dongshenga ČLR vede vůči USA politiku dvou napřažených rukou (*Yōu dòuzhēng, yōu hézòu*). Jedna ruka představuje kooperaci a druhá konfrontaci s USA (Cabestan 2010: 253). Americký ekvivalent této čínské definice jejich vzájemného vztahu lze nalézt v projevu G. W. Bushe na zahajovacím ceremoniálu olympijských her v Pekingu, kdy vztahy označil za kooperativní, konstruktivní a důvěrné (Guoli 2017: 102-103). Z čínského pohledu se jednalo spíše o kooperativní a konstruktivní, nikoliv důvěrné vztahy. Ze vzájemné percepce proto vyplývá, že USA a ČLR spolu koexistují (Cabestan 2010: 265-266).

Obchod se stal nejdůležitějším vektorem sino-americké spolupráce. USA a ČLR jsou dvě největší ekonomiky světa, a proto se vzájemně respektují. Americké HDP i přes prodělanou ekonomickou krizi v roce 2008 vykazuje od roku 2004 nadále větší hodnotu než čínské HDP (viz příloha č. 4). Nicméně čínské HDP od roku 1978 rapidně stoupá. Posledních deset let vykazuje průměrný meziroční růst 7 %, což je v porovnání s americkými 3,2 % více než dvojnásobek (viz příloha č. 6) (Bajpai 2017; Trading Economics 2017). Čína je desítky let největším exportérem do USA. Její export do USA v roce 2016 činil zhruba 433 mld. dolarů (20 %), což od roku 2005 představuje až 98% nárůst (USTR 2017). V rámci vývozu a dovozu mají USA s ČLR negativní obchodní bilanci, která se každoročně zvyšuje. Jedná se o jeden z hlavních důvodů, proč USA na mezinárodní úrovni neustále kritizují ČLR za přílišnou devalvaci své měny, čímž Čína podporuje svůj export (Dollar 2015). V neposlední řadě je Čína druhým největším věřitelem USA. Drží více než 3 triliony dolarů, což jí dodává relativní moc ve vztahu vůči USA (viz příloha č. 7) (CSIS 2016). Z výše zmíněných důvodů je skupina defenzivních realistů v čele s Kissingerem přesvědčena, že mocenské soupeření mezi

USA a ČLR je nutné vnímat spíše jako čínskou snahu posílit svou mocenskou pozici uvnitř mezinárodního systému skrze ekonomické a politické aktivity (Gouli 2017: 100-102).

Obě dvě země představují nejdůležitější ekonomické mocnosti. Čínští i američtí analytici se shodnou na rapidním vzrůstu čínské ekonomiky od roku 2004. Z tohoto důvodu američtí analytici píší o vzniku skupiny dvou (*Group of two*, dále G-2), která by měla do budoucna spolupracovat na globálních problémech (Bergsten 2009; Brzezinski 2009). V čínském prostředí je tento vztah interpretován za nový mocenský vztah mezi dvěma ekonomickými centry (*xin xing da guo guan xi*) (Cabestan 2010: 82; China Daily 2013). Při analýze vzájemných vztahů je potřeba si uvědomit, že obě mocnosti spolupracují v rámci kontroly jaderných zbraní či v boji proti terorismu. Na druhou stranu americká spolupráce s Tchaj-wanem či četná vojenská cvičení v jihovýchodní Asii (*Cooperation A float Readiness and Training*) slouží USA k posílení jejich mocenské pozice (Parameswaran 2015). Z tohoto důvodu jsou sino-americké vztahy založeny na čistém pragmatismu, jenž má svůj limit.

5.2 Globální strategie velmocí

Na globální úrovni se odehrává v Perském zálivu mezi USA a ČLR především strategické soupeření mezi dvěma velmocemi. Dlouhodobě užívaná velká strategie zadržování (*grand strategy of containment*), kterou používaly USA v průběhu studené války za účelem zadržení sovětské expanze, je uplatňována až dodnes. Tuto strategii si spojujeme se zahraniční politikou H. Trumana, který rozhodl o ukončení amerického izolacionismu a zahájení zadržování vlivu SSSR ve vztahu k rozvojovým státům. Blízký východ, respektive Perský záliv, hrál kvůli svému nerostnému bohatství klíčovou ekonomickou a strategickou roli. USA v rámci velké strategie zadržování měly za cíl nejen si udržet přístup k ropě, ale především zabránit vstupu sovětských vojsk do této oblasti. Prostřednictvím NATO, multilaterálních smluv, prodeje zbraní, rozvojové pomoci a vojenských operací se USA podařilo strategicky obklíčit (*encirclement*) SSSR. G. W. Bush navázal na strategii zadržování zneprátelených států (*rogue states*), které napomáhají teroristickým skupinám. Ve světle útoků na Světové obchodní centrum v New Yorku v roce 2001 Bushova vláda zahájila boj s islámskými radikály a export demokracie. Ve jménu demokracie a boje proti světovému terorismu

vedla v praxi preemptivní útoky⁷, kterými posílily svou přítomnost v Perském zálivu, Afghánistánu a Kyrgyzstánu. V rámci operace Trvalá svoboda byly přemístěny americké jednotky do čínského pohraničí (Mattair 2013).

Z pohledu čínské bezpečnosti USA rozmístily své jednotky a vojenské základny v blízkosti čínských hranic, což představuje potenciální hrozbu čínské teritoriální jednotě. Je rozmístění vojenských základen promyšleným strategickým tahem amerických politiků, či se jedná pouze o shodu náhod? Na otázku nelze jednoznačně odpovědět. V každém případě rozmístěním svých základen USA skutečně obklíčily ČLR. Ve všech bezpečnostních strategiích vydaných čínskou vládou v letech 2004, 2006, 2008 a 2011 Čína oficiálně odmítla usilovat o hegemonii, kterou interpretuje jako hrozbu své vlastní bezpečnosti (Cabestan 2010: 121; CND 2004; CND 2006; CND 2011; CND 2009; CND 2011). Strategické obklíčení je v zásadě produktem hegemonie. Hegemonii v čínském podání je potřeba vnímat především skrze americkou přítomnost v jihovýchodní Asii. USA rozmístily po druhé světové válce do bezprostřední blízkosti Číny své vojenské základny, čímž narušily její regionální mocenskou pozici a bezpečnost. Dále si USA tímto způsobem udržují vliv na bezpečnost mořských cest, po nichž je dováženo zhruba 80 % ropy (Gagnon 2013). „*Budoucnost mezinárodní politiky se bude rozhodovat v Asii. Nikoliv v Afghánistánu nebo Iráku. A USA budou přímo uprostřed všeho dění.*” To je název článku v deníku *Foreign Policy*, kterým ministryně zahraničí H. Clintonová vysvětlila a definovala nový zájem USA. Dle její interpretace je bezpečnost asijsko-pacifického regionu rozpínajícího se od indického subkontinentu až po Japonsko mnohem důležitější než bezpečnost na Blízkém východě. Jedná se o klasické přemístění závazků (viz *detrenchement of commitments*) tradiční moci, která za účelem udržení si globální nadvlády vyvažuje vzrůstající moc Číny v jihovýchodní Asii. Jinými slovy USA započaly strategii pivotování Asie (*Pivot to Asia*), kterou H. Clintonová interpretovala jako „*strategický obrat v americké zahraniční politice směrem k Asii, který logicky spadá do globální strategie. Cílem této strategie je zabezpečit americkou nadvládu (american leadership).*” (Clinton 2011) Z čínského pohledu proto americká snaha demokratizovat státy ve Střední Asii

⁷ Preemptivní útok je nástrojem americké vlády k zneškodnění a eliminaci budoucí iminentní hrozby amerických vitálních zájmů (Council on Foreign Relations 2004).

a jakákoliv jiná vojenská či finanční podpora svých spojenců v jihovýchodní Asii pouze cíleně oslabuje čínský vliv (Radtke 2007: 394).

5.2.1 Strategické obklíčení vzrůstající mocnosti

Strategické obklíčení ČLR je tvořeno americkými a spojeneckými základnami v jihovýchodní Asii, které se nachází na území Japonska, Filipín, Jižní Koreje, Thajska, Singapuru a Austrálie. Tchaj-wan, odvěká hrozba ČLR, představuje hlavního spojence USA v regionu. Léta získává americké zbraně, což zhoršuje sino-americké vztahy. Dalším klíčovým územím se od roku 2011 stal ostrov Čedžu, který se nachází vzdušnou čarou přibližně 940 km od Pekingu, 490 km od Šanghaje a 1700 km od Hongkongu. B. Obama v rámci vyvažujícího aktu společně s jihokorejskou vládou na Čedžu vystavěli přístav, který by měl poskytnout útočiště až dvaceti americkým bitevníkům (Sang-hun 2011). Dále na západ od jihovýchodní Asie v indo-oceánském regionu (*Indian Ocean Region*) USA mají dobré vztahy s Indií, která sdílí s ČLR 804 km dlouhou hranici, na které se nachází sporná teritoria Arunáčalpradéš a Kašmír (Global Security 2017; Causevic 2012: 14-15). Na západ od Indie jsou Írán a Pákistán. Írán byl od konce 70. let izolován, a stal se proto automaticky spojencem ČLR. Pákistán úzce spolupracuje s ČLR, čímž bylo narušeno americké strategické obklíčení. V každém případě ČLR obepínají indické vojenské základny, na které se napojují základny v Perském zálivu.

Na regionální úrovni Čína na americkou aktivitu ve východní Asii reagovala vytvořením vzdušné identifikační zóny (*Air Defense Identification Zone*), ve které jsou zahraniční letadla povinná se identifikovat čínským autoritám. Její mocenské postavení je nejvíce ohrožováno USA právě v jejím nejbližším okolí, kde se snaží stát regionálním hegemonem. Proto vytvoření této vzdušné zóny již vedlo k několika vážnějším sporům mezi ČLR a USA (Reuters 2013). Ačkoliv obě země vzájemně vůči sobě uplatňují ve vztahu dvojí standard v rámci Perského zálivu a jiných regionů, tak pro Čínu je americká vojenská přítomnost v její bezpečnostní zóně (*Area denial/A2D2*) jednou z největších hrozeb. Příkladem konfliktu, který ohrozil vážně jejich vztah, byla srážka amerického letounu Lockheed EP-3 s čínským Šenjangem J-8 (Cabestan 2010: 302). Druhým způsobem, kterým ČLR demonstruje svou sílu, je výstavba obranných pevností na Johnsonově a Gavenově útesu, které se nachází v blízkosti sporných Spratlyho ostrovů (Phillips 2016). Výstavba těchto fortifikací zapadá zároveň do kontextu čínských

globální strategie (*anti-circlement strategy*), jež reaguje na americké obklíčení. V poslední bílé knize z roku 2015 bylo čínskou vládou dokonce zmíněno posilování strategického přemístování (*strategic positioning*), což pouze svědčí o čínské snaze se vymanit z americko-indicko-japonského sevření (MNDPRC 2015). Paralelně s iniciativou OBOR byly z bezpečnostních důvodů vybudovány podél námořních cest čínské vojenské základny, které jí umožňují operovat od Jihočínského moře napříč Malackým průlivem, Arabským mořem až k východní Africe. Souhrnně získala tato iniciativa název perleťový náhrdelník (*string of pearls*). ČLR v rámci zabezpečení svých ropných dodávek navázala s Pákistánem, Srí Lankou, Bangladéšem, Myanmarem a Maledivami diplomatické vztahy za účelem zabezpečení dodávek ropy a zlepšení své strategické pozice. Všechny tyto země se nachází v blízkosti důležitých mořských cest, po kterých je transportována ropa až do Číny. Součástí této iniciativy je umělá letecká přistávací plocha na Woodyho ostrově, kontejnerové překladiště v bangladéšském Čattagrámu, umělý přístav v barské Sittwě či pákistánský námořní přístav Gwadar. Všechny tyto zmíněné typy staveb mají civilní charakter. Na druhou stranu mohou být kdykoliv změněny na vojenské základny. Právě Gwadar je nejbližší stanicí nacházející se jen několik set námořních mil od Hormuzského průlivu (Marshall 2012: 45-47).

Role Perského zálivu je optikou čínské bezpečnosti zcela zásadní v mocenském boji proti USA, protože ji umožňuje vyvažovat americký vliv v jihovýchodní Asii. Čína skrze strategii perleťového náhrdelníku pronikla již do jiných regionů a přiblížila se k Perskému zálivu, kde může strategicky konkurovat USA. Prostřednictvím čínských aktivit nemusí přímo dojít ohrožení amerických zájmů, ale mohou pouze oslabovat její pozici, zvyšovat náklady spojené s bezpečností či vyloučit je z regionu. ČLR dnes představuje v Perském zálivu alternativní mocnost, která již disponuje moderní armádou. V každém případě strategie perleťového náhrdelníku je agresivnějším přístupem v sino-americkém soupeření, ve kterém se ČLR snaží na jednu stranu oslabit americkou globální nadvládu a na druhou zvýhodnit své postavení. Z tohoto důvodu spojenectví se státy GCC je vnímáno USA i ČLR jako hra s nulovým součtem. Čínské posílení vztahů se státy GCC by představovalo nejen oslabení jejich strategického obklíčení, ale především zbavení USA možnosti zamezit dodávky ropy z Perského zálivu.

6 STRATEGICKÉ SOUPEŘENÍ V PERSKÉM ZÁLIVU

Na počátku roku 2004 bylo na půdě Arabské ligy zahájeno první sino-arabské fórum, jehož cílem bylo prohloubit a vylepšit ekonomické vztahy mezi členskými státy a Čínou (Li Zhaoxing 2004). Vznikem tohoto fóra ČLR nejen zahájila novou etapu sino-GCC vztahů, ale především poprvé v historii byly USA exkludovány z důležitého regionálního projektu. V rámci čínské globální politiky, tak bylo Chu Ťin-tchaovou vládou zahájeno strategické soupeření s USA.

V této kapitole se budeme věnovat diplomatickému, ekonomickému a vojenskému rozměru strategického soupeření. V každé části budeme analyzovat čínské bilaterální vztahy a jejich vývoj od roku 2004 až do současnosti.

6.1 Diplomatický vektor strategického soupeření

Globální mocnosti v rámci strategického soupeření v regionu usilují o maximalizaci svého působení skrze diplomatické styky s členskými státy GCC. Ačkoliv mohou být diplomatické návštěvy pouze symbolického charakteru, tak je lze vnímat jako signály, kterými státníci ukazují druhému státu, jakou hodnotu přikládají vzájemnému vztahu. Čína v roce 2004 založila sino-arabské fórum, pomocí kterého začala koordinovat vzájemnou spolupráci s arabskými státy včetně GCC. Vedle založeného fóra existují dále summity GCC či mezivládní setkání vyšších zástupců exekutivy. Obě mocnosti vykonaly nespočet mezivládních setkání, která je potřeba zahrnout do naší komparace strategického soupeření.

Tato podkapitola se v první řadě zabývá počtem vis-à-vis setkání amerických a čínských prezidentů, viceprezidentů, premiérů a ministrů zahraničí. Komparačním vzorkem obou vlád budou vždy tři nejvyšší pozice zastupitelů zahraniční politiky. V americkém případě bude věnována pozornost oficiálním setkáním prezidenta, viceprezidenta a ministra zahraničí se zastupiteli GCC. V případě čínské vlády bude věnována pozornost oficiálním návštěvám či setkáním prezidenta, premiéra a ministra zahraničí. Do komparace jsou zahrnuta všechna setkání od roku 2004 do roku 2014. Druhá část podkapitoly se věnuje komparaci veřejných diplomacií globálních mocností vůči členům GCC a vývoji popularity USA a ČLR u občanů GCC od roku 2004.

6.1.1 Diplomatická setkání USA a ČLR s členy GCC

Obě země jsou velmi aktivní v rámci diplomatických vztahů s GCC. Zástupci americké administrativy se od roku 2004 sešli se zástupci GCC 75krát. V porovnání s čínskou vládou se jedná o 20 mezivládních setkání více (viz příloha č. 34). Z vývoje mezivládních setkání (viz příloha č. 39) je zřejmé, že během Bushovy vlády jsou vztahy s regionem intenzivnější než za vlády B. Obamy. Čína ve stanoveném období převýšila USA počtem setkání celkem čtyřikrát. Prvně Čína převýšila USA v roce 2004, a to v poměru 8:4. Avšak následně počet klesl, což trvalo až do roku 2009. Opět Čína překonala v počtu mezivládních setkání USA až v roce 2009, a to v poměru 8:3. V roce 2011 byla čínská interakce s představiteli regionu nejnižší za celou dobu měření – odehrálo se pouze jedno setkání. V případě USA podobná situace nastala v roce 2012. Od roku 2011 až do roku 2014 počet čínských setkání postupně narůstal. V posledním měřeném roce 2014 čínská setkání převýšila americká v poměru 10:8.

Se Saúdskou Arábií (35), Kuvajtem (16) a Bahrajnem (10) Spojené státy americké uskutečnily více oficiálních setkání než Čína. Na druhou stranu Čína uspořádala více setkání s Katarem (10) a Ománem (10). V případě SAE bylo naměřeno u obou velmocí 15 mezivládních setkání. Proto je SAE po Saúdské Arábii druhou nejnavštěvovanější zemí z GCC a nejvíce navštěvovanou zemí Čínou. V případě USA je druhou nejnavštěvovanější zemí Kuvajt (16) (viz příloha č. 38).

V zahraničních návštěvách vykonaných ze strany globálních mocností na území GCC Spojené státy americké (55) jednoznačně převýšily Čínu (27). Nicméně zvýšený počet reflektuje do jisté míry iniciativu globálních mocností. V případě komparace zahraničních cest, které vykonali zástupci členských států GCC na území tradiční a vzrůstající mocnosti, se americká převaha již nezopakovala. Čínu od roku 2004 do 2014 navštívili státníci GCC dohromady 31krát, což představuje o 9 setkání více, než bylo vykonáno do USA (viz příloha č. 36 a č. 37).

Z vývoje počtu mezivládních setkání lze vyvodit, že ČLR začala strategicky konkurovat USA již od roku 2004. Od roku 2007 až do 2010 byla z hlediska počtu zahraničních cest Čína mnohem více navštěvována než USA. Od roku 2010 do 2013 následovalo období, kdy USA byly navštíveny více než Čína. Zástupci členských států GCC v roce 2014 Čínu navštívili 8krát a USA ani jednou. Svým způsobem tento vývoj pokračoval i v letech 2015 a 2016. O výrazném posílení vzájemných vztahů svědčí i skutečnost, že v lednu v roce 2016 čínský prezident Si Ťin-pching na rozdíl od svého

předchůdce a amerického protějšku naplánoval svou první zahraniční cestu směrem k Blízkému východu, kde se setkal s králem Salmánem Abd al-Azízem. Pro představu o jistém posunu, který se odehrál v čínské zahraniční politice: Při svém nástupu do úřadu prezidenta v roce 2014 a 2015 Si Ťin-pching vykonal první zahraniční cestu vždy do Ruska (Xiaokun 2016). B. Obama navštívil Saúdskou Arábii až v březnu 2016. Důkazem jejich zhoršujících se bilaterálních vztahů byla absence saúdkoarabského krále u přijímacího ceremoniálu (Black 2016). Během svého setkání s králem Salmánem Abd al-Azízem B. Obama oznámil, že bude velmi pravděpodobně prosazen zákon, na základě kterého budou moci poškození z útoků 11. září v roce 2001 legálně žalovat občany Saúdské Arábie a žádat odškodnění (Gaouette 2016). Tato kauza v konečném důsledku velmi poškodila vzájemné vztahy se Saúdskou Arábií a přispěla k zhoršení americké image v regionu.

6.1.2 Veřejná diplomacie

Veřejná diplomacie se odvíjí od iniciativy státu vytvářet dobré povědomí. Jedná se o vedlejší aktivitu státu, kterou se posilují vzájemné bilaterální vztahy mezi jednotlivými státy. Jedním z hlavní příkladů, jakým způsobem ČLR podporuje svou kulturu v zahraničí, je výstavba konfuciánských institutů. Skrze konfuciánský institut Čína navazuje partnerství se zahraničními univerzitami, jež zajišťují kulturní sblížení ČLR s jinými regiony. Mezi hlavní aktivity konfuciánských institutů nepatří pouze pořádání kulturních programů, ale i zajišťování výměnných pobytů studentů a poskytování kurzů mandarínštiny či akupunktury (Shaery 2007).

Do roku 2004 se na území GCC nenacházel ani jeden konfuciánský institut. Ve světě k dnešnímu dni bylo vystaveno více než 406 institutů, které se nachází ve 106 zemích. První institut na území GCC byl postaven v Dubaji v roce 2011 (UD 2017). K němu v roce 2012 přibyly další dva instituty, které se v současné době nachází v Abú Zábí a Bahrajnu (Wam 2012; ZU 2017). Na rozdíl od americké veřejné diplomacie, která si klade za cíl podporovat napříč GCC rozvoj demokracie, jsou čínské instituty zaměřené pouze na kulturní propagaci (GUSA 2015). Právě americká snaha podporovat demokracii je jedním z problémů, který nekoresponduje s vnitřní politikou GCC.

Velmi důležitou součástí, která spadá do kategorie měkké moci, patří turismus. Vedle přímých investic je turismus zcela klíčovým sektorem, který v případě Spojených arabských emirátů hraje důležitou roli v diverzifikaci ekonomiky. Dubajský model se

stal příkladem pro ostatní státy GCC, které si uvědomily potenciál, jenž jim turismus může v budoucnu přinést. Dlouhodobě patřili k nejbohatším turistům Američané. Nicméně v roce 2014 ve světě utratili Číňané 164,9 mld. dolarů, čímž se dostali před Američany s 110,8 mld. dolarů (Reed 2016). Ačkoliv turisticky jsou zajímavá všechna místa, tak nejnavštěvovanější turistickou atrakcí na území GCC je město Dubaj. Po Londýnu, Paříži a Bangkoku je Dubaj čtvrtým nejnavštěvovanějším městem na světě. V roce 2011 Dubaj navštívilo 9,3 mil. turistů a v roce 2014 již 14,3 mil. (Go Gulf 2015). Číňané i Američané vedle Saúdských Arabů patří mezi klíčové klienty dubajských hotelů. Navzdory vzrůstajícímu počtu čínských turistů a útratě ve světě americká útrata jen v roce 2014 z celkového počtu činila 21 % a čínská pouhých 4 %. Na druhou stranu meziroční růst počtu čínských turistů mířících do Dubaje činí zhruba 25 %. A proto se z Číny stává velmi lukrativní trh, který v budoucnu může být mnohem zajímavější než americký. Pro Dubaj, respektive celé Spojené arabské emiráty, se stala Čína natolik důležitým partnerem v rámci turistického ruchu, že od roku 2016 činští turisté, stejně jako američtí, nemusejí žádat o vízum před odletem do Dubaje (Gulf News 2016).

6.1.3 Veřejné mínění

Z průzkumů veřejného mínění na Blízkém východě je znatelné, že reputace USA během posledního desetiletí prošla výraznou změnou. Například ve veřejném průzkumu provedeném v roce 2006 vyšlo najevo, že více než 78 % respondentů označilo svůj pohled na USA za špatný či nepříznivý. Zpřísněná imigrační politika vůči arabským zemím po teroristických útocích či zamítnutí emirátské akvizice do správy amerických přístavů Bushovou vládou k vylepšení americké image nepřidaly (Alterman 2009: 63-65). Zcela opačný trend zažila v realizovaném průzkumu Čína. Na otázku, kdo by měl nahradit USA v roli hegemonu systému, respondenti umístili Čínu na druhou pozici za Francii (Shibley Telhami-Zogby Inter. 2006). Obecná představa o americké zahraniční politice v roce 2014, tzn. v období Obamovy vlády, byla na všech kontinentech relativně pozitivní. Světový medián činil 75 %, což svědčí o relativním úspěchu jeho vlády. V případě Blízkého východu, jehož součástí je i Perský záliv, byl naměřen průměrný medián 30 %, což byla nejnižší naměřená hodnota vůbec. V případě Číny a jejího případného nástupu do pozice globálního hegemonu bylo 52 %

respondentů přesvědčeno, že Čína je novou nastupující mocností (Pew Research Centre 2016).

Z průzkumů je proto patrné, že veřejné mínění u obyvatel Perského zálivu hodnotí Čínu pozitivně. Naopak hodnocení USA se výrazně zhoršilo, což však nemusí být výsledkem čínských aktivit, ale spíš změnou zahraniční politiky USA.

6.1.4 Vzájemná percepce USA a ČLR

Americká nedůvěra a negativní pohled na nově vzrůstající mocnost lze vyzorovat i z veřejných průzkumů, které se ptají respondentů ve všech zemích včetně USA, zda hodnotí příznivě či nepříznivě vzestup Čínské lidové republiky. V USA v roce 2004 43 % amerických respondentů hodnotilo čínský růst nepříznivě, což představuje o 1 procentní bod více než v roce 2007 (PRC 2007). Tento klesající trend nevydržel dlouho. V roce 2014 v USA 55 % respondentů vnímalo čínský růst nepříznivě (PRC 2014). Negativní percepce aktivit ČLR se tedy od roku 2004 zvýšila o 12 procentních bodů (PRC: 2016). Čína se tedy postupně i v americkém povědomí jeví jako rival USA, který může ohrozit jejich dominantní pozici. Jednou z hlavních příčin, jež zneklidňuje Američany, je růst čínské ekonomiky a modernizace armády (PRC: 2007).

V USA jsou aktivity Číny vnímány relativně negativně. V průzkumu pořádaném americkou společností Pew Research Centre, jehož se zúčastnilo 3154 respondentů, vyšlo najevo, že více než 45 % dotazovaných hodnotí americký vliv a moc jako hlavní hrozbu čínského ekonomického rozvoje. Dále 75 % z respondentů věří, že Čína hraje důležitou roli v mezinárodní politice. Navzdory negativnímu výsledku ohledně americké image a jejího vlivu na čínský rozvoj více než polovina mladých Číňanů hodnotí USA pozitivně (Guardian 2016).

6.2 Ekonomický vektor strategického soupeření

Ekonomický rozměr sino-amerického soupeření v Perském zálivu je součástí globálního strategického soupeření, protože reflektuje ochotu tradiční a vzrůstající mocností atribuovat své investice do regionu a měnit je ve svůj prospěch. Provedená komparace výše investic, importu, odběru ropy, charakteru společných infrastrukturních a energetických projektů apod. nám pomůže pochopit, zda ČLR svými aktivitami v jednotlivých státech narušuje americké regionální či globální postavení. Dále se

budeme věnovat ekonomickým partnerstvím a ekonomické kooperaci GCC s ČLR. V roce 2004 ČLR započala se státy GCC vyjednávat podmínky zóny volného obchodu, což odstartovalo éru sblížení států GCC a ČLR (Qhong-Wang 2016).

6.2.1 Saúdská Arábie

Saúdská Arábie představuje jednu z nejsilnějších a nejlidnatějších ekonomik GCC. V uskupení GCC jí patří pozice největšího čínského obchodního partnera. Její potvrzené zásoby ropy se odhadují zhruba na 266 mld. barelů ropy. Z globálního hlediska Saúdská Arábie disponuje druhými největšími zásobami ropy na světě a prvními v rámci GCC (Kemp 2016). Z tohoto důvodu tato regionální mocnost zaujímá významnou pozici mezi státy GCC. V roce 2004 ČLR dovážela ze Saúdské Arábie méně než 400 tis. bbl/d a USA 1,6 mil. bbl/d. Nicméně v polovině roku 2009 se import obou zemí srovnal na cca 1 mil. bbl/d. Následně v roce 2013 americký dovoz opět vzrostl na cca 1,3 mil. bbl/d a čínský mírně vzrostl na cca 1,1 bbl/d (viz přílohy č. 21, č. 22, č. 27 a č. 28). Dovoz ropy obou zemí ze Saúdské Arábie se od roku 2004 až do roku 2014 téměř srovnal, což reflektuje sníženou americkou potřebu dovážet a čínskou zvyšující se poptávku po ropě. V porovnání celkového dovozu USA saúdsko-arabská ropa činila v roce 2014 10 %, v dovozu ČLR pak 16 % (viz příloha č. 22 a č. 26). Zájem o saúdsko-arabskou ropu provází především zahraniční investice. USA nejsou pouze bezpečnostním garantem, ale i velkým investorem, který pouze za rok 2012 zainvestoval částku v hodnotě 9,7 bil. dolarů, což představuje oproti předešlému roku 15% nárůst (USTR 2017). Čína představuje v rámci investic do Saúdské Arábie velkého konkurenta. Jen v roce 2016 čínská vláda rozhodla po dohodě se Saúdskou Arábií investovat 65 mld. dolarů do saúdsko-arabského energetického a průmyslového sektoru, což svědčí o čínském zvýšeném zájmu o rozvoj regionu (Washington Post 2016). V porovnání celkových investic od roku 2003 do roku 2015 je zřejmé, že ČLR nemůže USA konkurovat. USA si sice nadále udržují pozici největšího investora s částkou 38 444 mil. dolarů, což činí zhruba trojnásobek investic čínských, ale ČLR se stala nebezpečným rivalem (viz příloha č. 23).

V těžbě ropy Saúdská Arábie na svém území tradičně spolupracovala vždy s etablovanými západními ropnými společnostmi než s čínskými, protože vstup čínských národních společností by představoval především silnou konkurenci saúdsko-arabskému ARAMACO. Čínské společnosti se proto soustředí spíše na údržbu a správu

rafinací ropy, produktovodů a ropných vrtů (Al-Tamimi 2014: 157-158). Přítomnost čínských společností silně konkuruje západním společnostem, protože ČLR s uzavíráním dohod slibuje i další mohutné čínské investice do rozvoje. Se stoupající čínskou poptávkou po ropě je proto v očích Saúdské Arábie Čína mnohem zajímavějším partnerem (Habibi-Woertez 2009: 5). Například v roce 2006 byla podepsána první rámcová smlouva o spolupráci mezi ČLR a Saúdskou Arábií v energetickém sektoru. Od tohoto okamžiku sino-saúdskoarabské vztahy zintenzivněly ve všech oblastech.

Čínská spolupráce se nezužuje pouze na energetický sektor. Do několika měsíců od podepsání zmíněné první rámcové smlouvy byla Čínskou hliníkovou společností (*Aluminium Corporation of China Limited* dále jen CHALCO) společně se saúdskými společnostmi zahájena výstavba multimiliardového projektu na zpracování hliníku (Alterman 2009: 67). Druhým projektem, jenž utužil vzájemné vztahy, byla výhra Čínské železniční společnosti (*China Railway Cooperation* dále jen CRC) v tendru na výstavbu městské integrované dopravy v Mece a 444 km dlouhé nadzemní koleje spojující Džeddu, Mekku a Medínu (Kemp 2010: 81-82; New York Times 2009). Mimo společné projekty však jejich ekonomické partnerství bylo definitivně stvrzeno vstupem Saúdské Arábie do AIIB, jež konkuruje v rozvoji IMF.

6.2.2 Spojené arabské emiráty

Tomuto státu skládajícímu se ze sedmi emirátů vévodí historicky emirát Abú Zabí a ekonomické centrum Dubaj. Na jeho území se nachází 98 mld. bbl. potvrzených zásob ropy, a proto Spojené arabské emiráty ve vlastnictví ropy obsadily sedmou pozici ve světě a druhou v rámci GCC (CIA 2016). Pro USA i Čínu nebyl import nikdy zcela zásadním pilířem vztahů se SAE. Dovoz ropy ze Spojených arabských emirátů do USA v roce 2004 činil 4 Mbbl/d a v 2014 19 Mbbl/d (viz příloha č. 28). Pro Čínu není ropa ze Spojených arabských emirátů zcela zanedbatelná. V roce 2004 byl dovoz minimální. Avšak do roku 2011 vzrostl na 135 tis. bbl/d. Z celkového čínského dovozu v roce 2014 představoval zhruba 3 % (viz příloha č. 24). CNPC a ADNOC (*Abu Dhabi National Oil Company*) spolupracuje ve výcviku personálu (Olimat 2016: 254). Ačkoliv se dlouho v oblasti energetiky soustředily pouze marginální aktivity, tak v polovině roku 2015 byla mezi CPEEC (*China Petroleum Engineering and Construction Cooperation*) a ADNOC podepsána smlouva na rozvoj ropných polí Jižního Menderu v hodnotě 330 mil. dolarů (Rakhmat 2016).

Jejich ekonomické aktivity jsou četné především mimo energetický sektor. SAE disponuje velkým počtem zón volného obchodu, které jim umožňují provádět obchod se zahraničními firmami z celého světa. V roce 2005 bylo v Dubaji registrováno pouze jedenáct čínských firem. Dnes se na území SAE nachází 4200 čínských firem a 356 obchodních společností. V roce 2012 byly bilaterální vztahy stvrzeny viceprezidentem SAE a čínským premiérem vydáním společného komuniké o vzniku strategického partnerství, jehož cílem bylo prohloubit vzájemné ekonomické působení (UAE 2016).

Jednou z neaktivnějších čínských firem v SAE je Čínská státní stavební společnost (*Chinese Construction and Engeneering Corporation* dále jen CSCE), skrze kterou Čína participovala na velkých stavebních projektech, které dopomohly SAE se stát důležitým turistickým centrem. Za příklady společných projektů lze uvést stavbu Jumejráhových ostrovů, Apartmány Jezera B 2, Globální výhled A2, Rezidenci Jezero D2, prodloužení Emirátské dálnice či Šejk Chalífovou nemocnici v Rás al-Chajma (Olimat 2016: 248-249). SAE představuje hned po Saúdské Arábii druhého největšího obchodního partnera Číny ze států GCC.

Posledním, ale jedním z nejdůležitějších vektorů ekonomické spolupráce mezi ČLR a SAE je finanční kooperace. Dubaj je finančním centrem, ve kterém sídlí mnoho západních investičních skupin. Díky vřelým vztahům a dobrým finančním podmínkám Čína expandovala se svými bankami na emirátský finanční trh. Dnes v Dubaji sídlí ICBC (*Industrial and Commerical Bank of China*), která si zřídila sídlo v DIFC (*Dubai International Financial Centre*), z něhož provádí své finanční aktivity Čínská blízkovýchodní banka (*Bank of China Middle East*), Zemědělská banka (*Agricultural Bank of China*) a Čínská stavební banka (*Chinese Construction Bank*) (Rakhmat 2016). Jedním z hlavních cílů čínské vlády ve 12. pětiletce (2011-2015) se stala internacionalizace čínského jenu. Z tohoto důvodu ČLR s emirátskou vládou v roce 2012 podepsala tříletou smlouvu o měnové výměně v hodnotě 35 mil. (5,54 billionů dolarů). Tento kontrakt byl v roce 2015 opět prodloužen ve stejné hodnotě na dobu tří let (Perowski 2012:Reuters 2015). V závěru je nutné říct, že sblížení obou vlád nastalo v roce 2013, kdy SAE oficiálně vstoupila do struktur AIIB a stala se 34. členskou zemí (Wam 2016).

6.2.3 Omán

Omán s Čínou navázal diplomatické vztahy již v roce 1978. Byl první zemí v regionu, ze které Čína dovezla ropu na své území. V Ománu se v současnosti nachází přibližně 5,3 mld. bbl potvrzených zásob ropy, což ho řadí na 23. pozici ve světě a 5. pozici v rámci GCC (CIA 2016). Na rozdíl od ostatních států GCC Omán nepatří do Organizace zemí vyvážejících ropu (*Organization of the Petroleum Exporting Countries*, dále OPEC). Omán je atraktivní pro ČLR i USA především kvůli své geografické poloze. Jeho ropná a plynová ložiska se nachází ve vnitrozemí. Odtud jsou obě suroviny svedeny pomocí produktovodů na pobřeží poblíž Maskaty, kde je umístěna rafinérie Mina al-Fahal (viz příloha č. 29). Z tohoto důvodu je Omán nezávislý na Hormuzském průlivu, a proto je relativně rezistentní vůči iránským výhrůžkám, které mají negativní dopad na transport ropy. Napříč Hormuzským průlivem skrze Ománský záliv se vozí denně více než 17,5 mil. bbl ropy, což představuje až 30 % z celkového počtu převezené ropy po mořských cestách na světě (EIA 2017). Z tohoto důvodu je Omán vystaven častým pirátským útokům, které se odehrávají přímo či v okolí jeho výsostných vod (viz příloha č. 2). Současně se Omán nachází nedaleko pákistánského přístavu Gwadaru, který hraje důležitou strategickou roli v čínské snaze o snížení závislosti na Malackém průlivu (Zambelis 2015).

Ománský export do Číny od roku 2004 postupně vzrostl. Přesto se však nejedná o nejdůležitějšího čínského exportéra. V roce 2011 Čína dovážela zhruba 363 tis. bbl/d ropy, což bylo 4 % z celkového dovozu (EIA 2011). Nicméně se vzrůstající čínskou poptávkou se zvýšil úměrně i ománský export, jenž v roce 2014 činil více než 10 % z celkového čínského dovozu. V porovnání s USA je Čína v rámci importu ropy mnohem důležitějším partnerem než USA, protože s odběrem 579 tis. bbl/d je největším ománským odběratelem, který odebírá zhruba 90 % ománské produkce (EIA 2017b). Vzhledem k faktu, že za rok 2015 Čína importovala z Ománu ropu v hodnotě 23,7 mld. dolarů a zároveň do země exportovala zboží za 2 mld. dolarů, je pro Omán nejdůležitějším obchodním partnerem (Olimat 2016: 136).

V oblasti investic je Čína aktivním hráčem. Do ománského ropného a petrochemického průmyslu investovala více než 600 mil. dolarů. Omán s ČLR podepsal několik bilaterálních smluv o rozvoji ománské vodní infrastruktury, stavbě dálnic a přístavů či o výrobě lodí (Rakhmat 2014). Jelikož Omán patří k zemím, které se historicky nacházely na hedvábné stezce, tak Čínu vnímá jako odvěkého partnera.

Mezivládní setkání obě země často odvozují z existence hedvábné stezky (New China 2015).

Při příležitosti 40. oslav sultanátu mezi ČLR a Ománem, byla v roce 2010 podepsána přátelská asociační dohoda, na základě které měly být prohloubeny vztahy skrze výměnu v kulturním, akademickém, obchodním a vědeckém sektoru (Hasson 2010). Čínská iniciativa OBOR byla Ománem přijata velmi pozitivně, a proto se obě země zavázaly prohloubit ekonomickou spolupráci. V roce 2014 se Omán stal členem AIIB. Netrvalo dlouho a Omán se stal první zemí z Perského zálivu, která obdržela půjčku na rozvoj dopravy. Z fondů AIIB byly Ománu přislíbeny dvě půjčky v hodnotě 301 mil. dolarů na rozvoj přístavu Duqm a ománské železnice (China Daily 2016).

6.2.4 Kuvajt

Kuvajt, země rozkládající se na 18 tis. km², má na svém území zhruba 102 bil. bbl, což činí 6 % světových zásob (EIA 2017c). Jelikož orná půda tvoří méně než 1 % země, je Kuvajt potravinově zcela závislý na importu ze zahraničí. Výnosy z prodeje ropy tvoří 70 % kuvajtského HDP, a proto je ekonomika zároveň závislá na mezinárodním trhu a exportu do zahraničí. Největším importérem kuvajtské ropy byly odjakživa USA. Jejich poptávka od roku 2004 však klesla, a proto byly v rámci odběru ropy USA nahrazeny Jižní Koreou a Čínou (DK Export 2017). Ačkoliv kuvajtská ropa z celkového čínského importu nečiní více než 5 %, v posledních letech se import výrazně navýšil, což má velmi pozitivní dopady na vzájemné vztahy obou zemí. (viz příloha č. 24 a č. 26) (Gulf News 2016b; Chinese embassy 2017).

ČLR navázaly s Kuvajtem diplomatické vztahy obdobně jako s ostatními státy Perského zálivu již v 70. letech 20. století. Kuvajtská vláda oficiálně podpořila jak politiku jednotné Číny, tak princip svrchovanosti státu a nevměšování do vnitřních záležitostí (Chinese embassy 2017). Jejich vztahy byly do jisté míry narušeny v 90. letech po irácké invazi do Kuvajtu. Oproti postoji mezinárodního společenství v čele s USA Čína zaujala dle svých principů zcela odlišné stanovisko. Během hlasování v Radě bezpečnosti o rezoluci 678 se Čína jako jediná země zdržela hlasování. Tato rezoluce odsuzující iráckou agresi byla pro Kuvajt jedinou šancí, jak se ubránit irácké invazi (Tucker 2014: 453). Čínské zdržení při hlasování proto bylo jedním z hlavních důvodů, proč diplomatické vztahy mezi zeměmi byly poměrně nedůvěřivé. V období od roku 1993 až do roku 2003 se ve většině ropných kontraktů

týkajících se dovozu a správy ropy obě vlády neshodly. Zlepšení vztahu nastalo teprve až po roce 2003 (Lee-Shalmon 2007: 16-17). V roce 2004 kuvajtský premiér při své návštěvě Číny podepsal tři rámcové smlouvy, které měly za cíl posílit energetickou a technologickou kooperaci v energetickém sektoru. V roce 2009 Amír N. Al-Sabah vybil ČLR k politické koordinaci za účelem navýšení vzájemného obchodu. Obě země proto uzavřely několik strategických smluv týkajících se těžby a transportu ropy z Kuvajtu do Číny (Niazi 2009). Za příklad lze uvést spolupráci mezi Kuvajtskou ropnou společností (*Kuvajt Petroleum Corp.*) a Sinopec, které společně zahájily výstavbu petrochemického komplexu v jižním Guangdongu (Javaid 2017). Mimo energetický sektor je spolupráce obdobným způsobem velmi rozvinutá. V roce 2014 čínská vláda rozhodla společně s Kuvajtem o výstavbě dvou nemocnic v hodnotě 530 mil. dolarů v oblasti Jahra a Ahamdi. Výstavba nemocnic je plánována na rok 2019. Tento projekt má za cíl ošetřovat pouze cizince, kteří se nachází v Kuvajtu (Kuwait Times 2016).

Čínská iniciativa OBOR a kuvajtská zahraniční politika obracející se směrem na východ (*Look East Policy*) si vycházejí vzájemně vstříc. Jejich vztah by se dal charakterizovat vzájemnou reciprocitou, která funguje na principu win-win strategie. Čína se stala spolehlivým odběratelem kuvajtské ropy a Kuvajt se aktivně zapojil do čínských geopolitických projektů. Právě Kuvajt patřil k prvním státům GCC, které oficiálně podpořil AIIB. Zajímavostí spojenou se vstupem Kuvajtu do AIIB je skutečnost, že zatímco vstup Saúdské Arábie, Spojených arabských emirátů a Ománu ratifikovali vždy představitelé státu, za Kuvajt ho v roce 2015 oficiálně podepsal ředitel Kuvajtské ropné společnosti B. Al-Saadem (KUNA 2015). V rámci iniciativy OBOR se Kuvajt mimo vstup do AIIB dále zapojil do čínského projektu OBOR, a to svým rozhodnutím o výstavbě Džebarova mostu v hodnotě 3 bil. dolarů mezi Subíjou a městem Kuvajt. Z regionu Subíja se má podle kuvajtské vlády do několika let stát důležité finanční a obchodní centrum plánované hedvábné stezky (COM 2014).

6.2.5 Katar a Bahrajn

Bahrajn a Katar se liší od ostatních členů tím, že nepatří mezi čínské klíčové exportéry ropy. Katar disponuje 25 mld. bbl a Bahrajn 100 mil. bbl potvrzených zásob ropy. V případě Kataru se jedná o zemi, která disponuje vedle enormních zásob ropy i čtvrtým největším plynovým ložiskem na světě (160 mld. m³), což mu umožňuje s Čínou v rámci energetického sektoru spolupracovat (CIA 2017). Naopak na území

Bahrajnu se nachází pouze 16,9 mil. m³ potvrzených zásob plynu. Z tohoto důvodu je z ekonomického hlediska čínská ekonomická aktivita v oblasti energetického průmyslu rozvinutá pouze s Katarem. Bahrajn se snižující se produkcí a nedostatkem nerostných surovin je jedinou zemí GCC procházející tzv. postropným obdobím, během kterého nemůže ekonomika státu spoléhat na výnosy z ropy (Olimat 2014: 40).

Čínská roční spotřeba plynu se od roku 2004 do roku 2014 zdvojnásobila z 1 bil. m³ na 2 bil. m³. Nicméně v rámci celkové energetické spotřeby zkapalněný plyn nepředstavuje více než 5 % z celkové spotřeby všech energií (viz příloha č. 9). Dále v porovnání s počtem uzavřených saúdskoarabských či iránských kontraktů na odběr ropy a plynu byl Katar do jisté míry vždy zastíněn svými sousedy. Vztahy mezi ČLR a Katarem však v posledních letech neočekávaně zintenzivněly, a to především kvůli čínské iniciativě OBOR. Zcela zásadní událostí v rámci sino-katarských vztahů bylo podepsání první smlouvy na odběr velkého množství zkapalněného plynu. Čína se zavázala na dobu 25 let k ročnímu odběru 2 mt³. Katar prodal plyn v hodnotě 60 mld. dolarů, přestože většina katarského plynu měla být původně exportována do USA (Hoyos 2008). Podepsáním smlouvy mezi Čínskou pevninskou ropnou společností (*China Natural Offshore Oil Corporation* dále CNOOC) a Qatargas se Čína stala hlavním konkurentem USA v odběru katarského zkapalněného plynu. Po úspěšných dodávkách se Čína rozhodla dále investovat i do explorační katarských ropných polí. Do tří let od uzavření první smlouvy na odběr katarského plynu umožnila státní Katarská ropná společnost (*Qatar Petroleum*)⁸ Číně dokonce odkoupit 40 % podílu od GZP France, čímž se zařadila mezi významné zahraniční investory (Petrochina 2012). Podstatu vzájemných vztahů nejlépe vystihl ve svém projevu v roce 2012 premiér Wen Ťia-pao, který zdůraznil, že „*vytváření dlouhodobého stabilního a strategického partnerství s Katarem prostřednictvím obchodu s přírodním plynem představuje jeden z hlavních předmětů sino-katarské spolupráce*” (Jiabao 2012). Naopak čínsko-bahrajnská spolupráce se odehrává výhradně mimo energetický sektor. Navzdory nedostatku ropy a plynu se Bahrajn stal pro Čínu v současnosti důležitým finančním centrem a strategickým partnerem kvůli velmi liberálním podmínkám, které bahrajnská vláda vytvořila pro zahraniční společnosti za účelem přilákání nových investorů.

⁸ Katarská ropná společnost je národní podnik, který byl založen v roce 1974 za účelem těžby a explorační přírodního plynu. Mezi její hlavní investory patří Total, ExxonMobil, Mitsui & Co., Ltd., Marubeni Corporation, ConocoPhillip, Shell, Idemitsu Kosan Co., Ltd., Cosmo Oil Co., Ltd. (Qatargas 2017).

V rámci diverzifikace své ekonomiky bahrajnská vláda úspěšně vytvořila jedno z nejméně daňově zatěžujících prostředí ze všech států GCC. Na jeho území zahraniční společnosti nejsou zatíženy korporátní daní, daní z příjmu, daní ze zisku apod. Lépe řečeno bahrajnská vláda vytvořila pro zahraniční firmy daňový ráj, který začal konkurovat Dubaji (Olimat 2014: 41). Z tohoto důvodu Čína přemístila z Dubaje do Bahrajnu sídlo blízkovýchodní pobočky své největší telekomunikační společnosti Huawei, kterou následovalo i přemístění Čínské blízkovýchodní banky, která začla v Bahrajnu provádět své investiční aktivity (Rakhmat 2014b). Prohloubení vzájemných vztahů bylo stvrzeno oficiálně až v roce 2014, kdy bahrajnská delegace v Číně podepsala pět obchodních kontraktů s čínskou vládou na podporu vzájemných výměn v průmyslovém a finančním sektoru. Výsledkem jejich vzájemné spolupráce, která vzešla z uzavřených dohod, byla naplánovaná výstavba obchodního střediska Dragon Mart v hodnotě 100 mil. dolarů. K obchodnímu středisku Čína dále přislíbila vystavit nové nemocnice, luxusní apartmány a hotely (EDB 2014; Arabian Business 2015). Portfolio bahrajnsko-čínské spolupráce se úspěšně významně rozšířilo naposledy v roce 2016, kdy bahrajnský emír H. Al-Chalífa podepsal novou smlouvu o spolupráci, v níž Čína přislíbila vystavit v Bahrajnu továrny těžkého průmyslu, který významně přispěje k ekonomickému růstu země (DT News 2016).

Vzhledem ke zvyšujícímu se objemu obchodu mezi Katarem a Čínou v roce 2014 došlo k uzavření smlouvy o výměně jejich národních měn v hodnotě 6 bil. dolarů. Čína po zkušenostech se SAE podpořila užívání čínského jenu u dalšího státu v Perském zálivu (Reuters 2014). Bahrajn i Katar vítají čínskou iniciativu OBOR, kterou doprovází čínský příliv investic do IT a těžkého průmyslu. V případě Kataru jsou cíle OBOR vnímány pozitivně, protože korespondují současně s rozvojovými cíli stanovenými v Katarské národní vizi 2030 (*Qatar National Vision 2030*).⁹ Obě země oficiálně potvrdily politickou podporu iniciativy OBOR při svých návštěvách v Číně (Xinhua 2016; EDB 2016). Nicméně do struktur AIIB vstoupil pouze Katar, který společně s Kuvajtem byl jediným státem GCC, který podepsal zakládající úmluvy o vzniku AIIB již 4. října 2014 (AP 2014).

⁹ Katarská národní vize 2030 je akční plán, jehož cílem je zajistit blahobyt katarským občanům (GQ 2017).

6.2.6 Globální mocnosti a GCC

V roce 2004 Čína započala s uskupením GCC vytvářet zónu volného obchodu (ZVO), čímž by byla zvýšena ekonomická interdependence států. Vznik ZVO byl při podepsání rámcové smlouvy mezi GCC a ČLR naplánován na rok 2006. Dle čínské vlády bylo vytvoření zóny na dobré cestě (MOFCOM 2005). Od prvního setkání v roce 2004 uplynulo již 13 let. Za tuto dobu bylo uspořádáno více než devět jednání, na kterých se představitelé států dodnes neshodli na obchodních podmínkách a tarifech. Z tohoto důvodu nebyla zóna k dnešnímu dni vytvořena (MOFCOM 2017). Stejným způsobem i USA započaly jednání o vlastní ZVO se skupinou GCC roce 2012. Mezi státy GCC a USA byla v roce 2012 podepsána první rámcová smlouva o ekonomické, investiční a technologické spolupráci (USABC 2012). Nicméně i tuto zónu postihl podobný osud jako čínskou, a proto ani jedna z globálních mocností v regionu nedisponuje funkční ZVO.

Čína se stala po roce 2004 v Perském zálivu velkou konkurencí USA. Mimo SAE a Bahrajnu jsou všechny státy GCC zcela závislé na exportu nerostných surovin a zahraničních investicích. Zvyšující se čínská poptávka po ropě a zkapalněném plynu je hlavním faktorem, který sblížil Perský záliv a Čínu. Růst čínského podílu z celkového exportu GCC se od roku 2001 do roku 2013 ztrojnásobil (viz příloha č. 31). Naopak obchodní bilance mezi západními mocnostmi a GCC se výrazně snížila (viz příloha č. 32). Západní státy v čele s USA již nejsou jedinými důležitými obchodními partnery GCC, a proto se státy GCC postupně ohlíží po nových partnerech v Asii. Na počátku 70. let bylo největším obchodním partnerem států GCC Japonsko (spojenec USA). V roce 2011 bylo Japonsko nahrazeno EU (spojenec USA). Teprve až v roce 2013 se stala největším obchodním partnerem Čína. Za rok 2013 vzájemný obchod mezi GCC a ČLR narostl do výše 255 mld. dolarů, čímž byla překonána EU (Niblock 2016). USA ani jejich spojenci nejsou v regionu již největšími obchodními partnery. Růst obchodního objemu mezi GCC a USA se snižuje. Částečně tento vývoj koreluje s americkou ekonomickou recesí a zájmem o ropu a plyn z Perského zálivu. Naopak čínský objem obchodu s GCC výrazně vzrostl. V roce 2005 objem obchodu vzrostl o 44,9 % a americký o 66 %. Nicméně již v roce 2009 objem obchodu vzrostl o 93,4 % a americký pouze o 71,2 %. V roce 2013 čínský růst činil 224,4 % a americký 137,2 %, což definitivně předznamenalo čínskou ekonomickou převahu nad Spojenými státy americkými (viz příloha č. 33).

Z Číny se stala ekonomická mocnost. Dříve byla státy GCC vnímána jako marginální externí mocnost. Od roku 2004 se z ní stal hlavní obchodní partner, významný investor a klíčový importér nerostného bohatství. Různorodá ekonomická spolupráce napříč Perským zálivem vyústila v ekonomickou hegemonii ČLR, která předčila USA. Státy GCC vnímají ekonomickou pozici ČLR a výhody, které pro ně plynou z iniciativy OBOR, velmi pozitivně, a proto vychází Číně vstříc. Přítomnost ČLR jim umožňuje svým způsobem být částečně ekonomicky nezávislí na ekonomické spolupráci s USA a západními státy. USA již několik let nejsou pro GCC klíčovým obchodním partnerem, což do jisté míry snižuje jejich vliv na ekonomický vývoj v regionu. Naopak Čína prohloubila své ekonomické vazby s arabskými monarchiemi, což jí umožňuje posilovat v regionu, který je pro ni životně důležitý. Podpora iniciativy OBOR ze strany GCC je výsledkem nejen politické blízkosti mezi čínskou vládou a královskými rodinami či ekonomických aktivit v rámci jih-jih spolupráce, ale především zhoršujícího se amerického vztahu s monarchiemi Perského zálivu, které již nevnímají USA jako jedinou ekonomickou velmoc.

V závěru je nutné říct, že USA po ekonomické stránce v regionu neabsentují. Zůstávají nadále v mnoha směrech vlivným ekonomickým hráčem, s nímž je nutné počítat. Na druhou stranu je pravdou, že USA své hegemonické postavení v Zálivu odvozují především z vojenské přítomnosti než z ekonomické spolupráce, odběrů ropy či investic. Čína od roku 2005 do roku 2013 investovala či nakoupila ropu v hodnotě 15 bil. dolarů od Saúdské Arábie, 4,7 bil. dolarů od Kataru, 1,8 bil. dolarů od Kuvajtu a 1,6 bil. dolarů od SAE (Xinchun 2014: 48). Může globální mocnost, která investovala biliony dolarů do rozvoje strategického regionu, z kterého hodlá do budoucna zásobovat svůj energetický trh, ponechat bezpečnost svých dodávek v rukou etablovaných USA, které jí hrozí v Jihočínském moři? V následující podkapitole se budeme zabývat vojenským vektorem strategického soupeření mezi USA a ČLR v Perském zálivu. Bližší analýza čínských vojenských aktivit v Perském zálivu nám umožní porozumět, zda se Čína podřizuje či strategicky konkuruje USA.

6.3 Vojenský vektor strategického soupeření

USA jsou bezpochybně garantem bezpečnosti v Perském zálivu a jejich pozice nebyla čínskou armádou přímo ohrožena. Jejich strategická partnerství, která byla uzavřena se státy GCC po odchodu Velké Británie, se stala důležitou platformou, která

oficiálně umožnila USA vytvořit bezpečnostní strukturu Perského zálivu dle svých potřeb, čímž posílila vzájemnou vojenskou interdependenci s Perským zálivem. Rozestavení vojenských základen s vojenským personálem se od roku 2004 vždy lišilo na základě operací, které bylo nutné provést pro účely zajištění americké bezpečnosti. Od roku 2004 se až do současnosti nachází pod velením USCENTCOM napříč Perským zálivem desítky strategických vojenských přístavů, letišť, centrál, překladišť, cvičišť a předsunutých základen, které fungují relativně stabilně. V každé zemi GCC se nachází minimálně jedno vojenské zařízení, které je schopno v případě hrozby a potřeby ihned aktivně zasáhnout.

Vojenská přítomnost je stěžejním faktorem, který má vliv na moc a prestiž globální mocnosti v regionu a ve světě. Stěžejním pilířem americké moci v regionu je vojenská základna v Bahrajnu, ve které kotví pátá flotila, která střeží průchodnost Hormuzského průlivu (Cordesman-Peacock 2015: 8). V Kataru je umístěna základna Al-Udeid, která se v roce 2009 stala předsunutou základnou USCENTCOM. V Kuvajtu se nachází několik vojenských skladů a strategický kemp Patriot. V SAE Spojené státy americké sdílí po vzájemné dohodě s emirátskou vládou dvě vojenské základny v Džebel Ali a Fudžajře, které střeží konce strategického produktovodu. Tento strategický produktovod, který spojuje zmíněné základny, by v případě blokace Hormuzského průlivu měl zajišťovat transport ropy. V Ománu se nachází vojenské základny na ostrově Masíra, v Síbu a Thumrajtu (Piven 2016). Základna na ostrově Masíra je současně jedním z největších skladů munice a válečného materiálu v regionu (Global Security 2017b). Na území Saúdské Arábie se nachází vojenská základna v Eskaně, na které provádí saúdskoarabská armáda (Saudi Arabian Armed Forces dále SAAF) společný výcvik s americkou armádou (USMTM 2017). Ačkoliv je nemožné určit přesný počet vojenského personálu, tak dle odhadů CSIS se v současnosti nachází v Perském zálivu zhruba 25 000 amerických vojáků (Cordesman-Peacock 2015: 11). Výčet klíčových základen a společných aktivit je důkazem o americké hegemonii. Robustní přesun amerických jednotek a instalace základen byly následkem dvou válek v Zálivu, kterými USA získaly vojenskou kontrolu nad regionem. Čína se nejen nezúčastnila ani jedné z těchto operací, ale byla vždy spřátelená s Íránem, kterému prodávala dokonce zbraně. V obou válkách v Zálivu Čína oficiálně navrhovala mírové jednání a hájila vždy suverenitu států, čímž si zajistila jejich přízeň (BBC 2001). Její chování do velké míry vytvořilo u států GCC pocit nedůvěry vůči Číně. V rámci

vojenské spolupráce se státy GCC aktivně podílí jak finančně, tak vojensky na boji proti Daeš.¹⁰ Některé státy jsou aktivnější než druhé, ale všechny víceméně intenzivně spolupracují s USA (Ardemagni 2016).

V této podkapitole se budeme věnovat čínským vojenským aktivitám od roku 2004 až do současnosti. V kvantitě vojenských základen a personálu Čína nemůže USA překonat, a proto se nebudeme soustředit v analýze strategického soupeření na jejich komparaci. Naopak, analýza se bude věnovat spíše čínským prodejům zbraní, společným vojenským operacím, vojenským projektům, kvalitě vzájemných vojenských vztahů a jejich vývoji od roku 2004. Ačkoliv USA bezpochyby po vojenské stránce regionu dominují, tak v rámci strategického soupeření je důležité zachytit čínské jednání a způsob, kterým vzrůstající mocnost operuje v regionu, jehož bezpečnost je pro tradiční mocnost odjakživa vitálním zájmem.

6.3.1 Saúdská Arábie

Saúdská Arábie byla posledním státem, který oficiálně navázal diplomatické vztahy s Čínou. Jejich vztahy byly vždy omezeny pouze na energetickou a ekonomickou spolupráci, protože bezpečnost Saúdské Arábie byla tradičně zajištěna USA. Diplomatické vztahy s USA se však v průběhu vlády B. Obamy výrazně zhoršily, protože USA nepodpořily dlouholeté klientské státy v průběhu arabského jara a započaly mírové rozhovory s Íránem. Ztráta důvěry v Obamovu zahraniční politiku definitivně předznamenala změnu v saúdskoarabské zahraniční politice. Období od roku 2004 až dodnes se vyznačuje zvyšující se vojenskou emancipací Saúdské Arábie v regionu a saúdskoarabskou snahou zapojit ČLR do bezpečnostního režimu Perského zálivu. Klíčovým milníkem pro Saúdskou Arábii se stala návštěva Si Ťin-pching v Rijádu v roce 2016. Si Ťin-pching při své návštěvě navázal poprvé v historii se Saúdskou Arábií strategické partnerství, v němž přislíbil rozšířit spolupráci mezi ČLR a Saúdskou Arábií o bezpečnostní rozměr (Xinhua 2016b).

¹⁰ Daeš je akronymem vycházejícím z arabského názvu لدولة الإسلامية (ad-Dawla al-'Islámíja). V západních médiích se ustálil výraz Islámský stát v Iráku a Sýrii (ISIS), který je po obsahové stránce špatně. V arabských médiích a ve Francii se užívá termín Daeš, který je přesnější, protože tato teroristická skupina nikdy nezformovala *de facto* ani *de iure* stát. Termín ad Dawla znamená organizace, která dočasně obsadila Irák a Sýrii.

První vážné ohrožení saúdsko-amerických vztahů z čínské strany přišlo již v roce 1987, kdy ČLR prodala Saúdské Arábii 36 raket středního doletu CSS-2 (země-vzduch), 15 mobilních odstřelovacích ramp a raketovou naváděcí technologii US Patriot v hodnotě 3 bil. dolarů (Broder 1992). Uskutečněný prodej byl v rozporu se Smlouvou o nešíření jaderných zbraní a velmi poškodil saúdské vztahy s USA. Saúdská Arábie musela následně diplomatickými kroky dlouho ubezpečovat USA o své loajalitě. Navíc nakoupené rakety se ukázaly být dokonce z velké části nefunkční. Po této zkušenosti se Saúdská Arábie při akvizici vojenského materiálu obracela vždy na USA (Al-Sudairi 2012: 14-15). K další obchodní smlouvě došlo teprve v roce 2007, kdy saúdský ministr obrany odkoupil od ČLR rakety DF-21 a DF-3A. Tento nákup neproběhl v tajnosti jako předchozí, a proto neměl negativní dopad na saúdsko-americké vztahy (Meick 2014; Olimat 2016b: 198). Ačkoliv mezi oběma státy následně proběhlo několik vojenských prodejů, tak hlavním exportérem konvenčních zbraní do Saúdské Arábie zůstává nadále USA (Guzansky 2017). Dle statistik SIPRI od roku 2012 až do současnosti jsou USA s 52% podílem na saúdskoarabském importu zbraní hlavním exportérem. Druhým největším exportérem je Velká Británie s 27 % a třetím Španělsko s 4,2 % (Fleurant 2017: 6).¹¹ Sino-saúdský vojenský obchod byl dlouhodobě limitován na prodej průzkumných dronů (Unmanned Aerial Vehicle dále UAV), protože Čína není signatářem Mezinárodní smlouvy o prodeji zbraní (*Arms Trade Treaty* dále ATT) (UNODA 2017). Netrvalo dlouho a v březnu 2017 Čína při podepsání bilaterální smlouvy o navýšení vzájemných investic rozhodla i o přemístění výroby vojenských dronů CH-4 Caihong na území Saúdské Arábie. A právě prodejem a sdílením své technologie Čína nejen podryla americkou autoritu v Perském zálivu, ale narušila tím bezpečnostní strukturu. Během Obamovy vlády byl kvůli saúdským náletům na Jemen prodej amerických dronů Reaper a Predator několikrát pozastaven (Middle East Eye 2017). Čína v rámci budování strategického partnerství se Saúdskou Arábií jí umožnila získat vysněnou technologii, která jí může zajistit regionální dominanci.

Zcela překvapivě sino-saúdskoarabská regionální bezpečnostní spolupráce se zvyšující se ekonomickou interdependencí byla relativně nízká. Soustředí se převážně na prevenci a eliminaci netradičních hrozeb, jako je boj s piráctvím či terorismem.

¹¹ Fleurant, A.-Wezeman, P.-Wezeman, S.-Tian, N. (2017). TRENDS IN INTERNATIONAL ARMS TRANSFERS, 2016, *SIPRI* 17.2 (<https://www.sipri.org/sites/default/files/Trends-in-international-arms-transfers-2016.pdf>, 17.4.2017).

Bezpečnostní spolupráce v rámci boje proti pirátským útokům mezi Saúdskou Arábií a ČLR započala v roce 2009 a trvá až dodnes. SHADE (*Shared Awareness and Deconfliction*) je politickou platformou, jejímž cílem je vymýtit piratství. Summitu se účastní vedle evropského námořnictva (EUNAVFOR) a společných námořních sil (*Combined Maritime Forces*) i NATO a Čína. Čína se od roku 2008 zúčastnila 27 summitů, což svědčí o jejím zájmu na stabilitě Adenského zálivu. Čína dokonce usilovala i o předsednictví v SHADE, které však nezískala, protože nesplnila podmínky kooperace v rámci SHADE. Konkrétně nesvolila k instalaci amerických komunikačních zařízení na své lodě, což je svým způsobem znakem nedůvěry a důkazem strategického soupeření. Souběžně vedle operací SHADE Spojené státy americké i Čína operují v mořích i jako nezávislí aktéři. Právě jako nezávislý aktér Čína započala navazovat se státy GCC vojenské námořní vztahy (Strange-Erickson 2013). Do roku 2013 Čína provedla dohromady již 15 protipirátských operací, kterých se zúčastnilo přibližně 10 tis. vojáků. Vyslání čínských fregat k břehům Arabského poloostrova je hodnoceno jako největší námořní operace v historii Číny. Během svých operací čínská námořní flotila využívá k zásobování přístavy spojeneckých států, které s ní spolupracují v protipirátských operacích. Saúdská Arábie umožnila čínským fregatám kotvit v Džiddě již čtyřikrát, a proto je v tomto ohledu druhou nejnavštěvovanější zemí ze států GCC (Erickson 2013).

Po teroristických útocích 11. září 2001 se i Čína připojila k boji proti terorismu. V rámci něho v roce 2016 poprvé zorganizovala první sino-saúdské vojenské cvičení Exploration 2016 v Chongqing. Exploration 2016 zahrnovalo spolupráci dvou protiteroristických kontingentů o 25 vojácích (Reuters 2016). Jejich vojenské sblížení v poslední době lze vidět i na jednotlivých aktivitách, které se dějí mimo území Perského zálivu. O pozitivním vývoji vojenských vztahů svědčí společné vojenské přehlídky či námořní manévry vykonané v kooperaci se zeměmi, které podporují iniciativu OBOR. Například Čína participuje již několik let na námořních cvičeních AMAN. Jedná se o multilaterální námořní manévry, které se odehrávají v pakistánských vodách. V roce 2017 se poprvé těchto námořních manévrů zúčastnila s 35 státy po boku Číny i Saúdská Arábie (Alarabyia 2017). Dále v Pákistánu, do kterého Čína investovala více než 57 bil. dolarů na výstavbu Čínsko-pakistánského ekonomického koridoru (*China–Pakistan Economic Corridor*), se při příležitosti dne nezávislosti zúčastnily

poprvé po boku pakistánské národní gardy i čínská, saúdskoarabská a turecká armáda (Gulf News 2017b).

Vedle společné vojenské kooperace podpořila Saúdská Arábie iniciativu OBOR výstavbou vlastní předsunuté vojenské základny v Džibutsku. Muslimský stát Džibutsko je přirozeným spojencem Saúdské Arábie od získání své nezávislosti v roce 1977. Čína si po boku USA a dalších států zřídila v Džibutsku dokonce svou první vojenskou základnu v zahraničí, která pojme až 10 tis. vojáků (Woody 2017). Poprvé v historii zahraniční politiky musí USA čelit čínské strategické konkurenci v zahraničí. Čína však není v Adenském zálivu úplným nováčkem. Mise na podporu bezpečnosti námořních cest byla doplněna již v roce 2008 (Duplaix 2017). Výstavba vojenské základny Číně umožnila spolupracovat v boji proti pirátství, participovat aktivněji na regionálních peacekeepingových operacích a učit se novým válečným taktikám od USA v multilaterálních cvičeních v rámci SHADE. Zároveň Čína získala možnost snížit americký vliv na průchod Bab-al-Mandab, čímž snížila svou závislost na USA. Boj s pirátstvím se v podstatě stal dobrou záminkou, která umožnila ČLR se legitimně včlenit do bezpečnostních struktur Perského zálivu a východní Afriky. V obou těchto regionech má Čína i Saúdská Arábie ekonomické zájmy, které potřebuje bránit (Adem 2013: 49-50). Například Súdán je klíčovým saúdskoarabským exportérem pšenice a dobytka. Saúdská Arábie již dlouhodobě investuje do súdánského zemědělského sektoru, čímž snižuje svou potravinovou a vodní bezpečnost (Hussein 2016). Pro ČLR je Súdán důležitým strategickým partnerem, který stejným způsobem jako Saúdská Arábie vyváží do Číny ropu.

Závěrem je nutné říct, že ČLR po vojenské stránce USA nepřevyšuje v žádném ohledu. Nicméně na spolupráci se Saúdskou Arábií lze vidět určitý posun v čínské zahraniční politice směrem k proaktivnější politice v Perském zálivu a regionálním partnerům USA. Na důkaz své ochoty participovat v bezpečnostních otázkách Perského zálivu byly Čínou v únoru 2017 vyslány do Perského zálivu lodní bitevníky Handane a Harbin a zásobovací loď Dongpingu. Během své cesty lodě navštíví Kuvajt, Saúdskou Arábii, Katar a SAE (South China morning post 2017).

6.3.2 Spojené arabské emiráty

Úspěšně navázané diplomatické vztahy s Čínou v 80. letech byly pro Spojené arabské emiráty důležitým momentem, protože emirátský šejk R. Al-Maktúm získal

lepší strategickou pozici vůči Íránu, s kterým vedl četné námořní spory o hranice. Z pohledu SAE byl vztah s Čínou vždy založen na pragmatických ekonomických a strategických zájmech. Dnes ke společným zájmům přibyla i společná představa o přesunu mocenského centra ze Západu na Východ (Hokayem 2011:40-41). Od roku 2004 země prohloubily vzájemné vztahy především v ekonomické oblasti. Naopak vojenská spolupráce až na několik výjimek v podstatě neexistovala. První pokus o vojenské sblížení ze strany SAE nastal v roce 2009, kdy Ch. Ál Nahján navštívil Chu Ťin-tchaa, s kterým uzavřel několik desítek bilaterálních smluv. Nicméně ani z jedné nevzešla žádná bezpečnostní spolupráce (Hua 2015). Teprve až v roce 2012 se vztahy v porovnání s předchozími léty změnilly. Čínská a emirátská vláda spolu vydaly společné komuniké, v němž se zavázaly k budování nového strategického partnerství, které by mělo zahrnovat spolupráci v boji proti terorismu a organizovanému zločinu, výměnu vojenského personálu a informací (Xinhua 2012).

SAE patří do skupiny pěti největších importérů zbraní na světě. Od roku 2004 na území či v okolí Perského zálivu proběhly demokratické protesty proti královským rodinám, což vedlo ze strany královských rodů v případě Bahrajnu dokonce i k použití vojenské síly vůči vlastnímu lidu. V případě Sýrie nepokoje a protesty přerostly v občanskou válku, která destabilizovala nejen Irák, v němž se v roce 2014 zformoval Daeš, ale celé pohraničí těchto dvou států. V neposlední řadě USA během vlády B. Obamy započaly mírová vyjednávání s Íránem (Obama 2016). Z výše zmíněných důvodů se dva z pěti největších importérů vojenského materiálu na světě nachází právě v Perském zálivu. Saúdská Arábie drží první pozici a SAE od roku 2006 patří čtvrtá příčka (Shaheen 2010; Taylor 2016). V letech 2007-2014 emirátská vláda utratila za vojenský materiál zhruba 22 600 mil. dolarů. Z této celkové sumy americké zboží činilo 17 200 mil. dolarů. Zbylý materiál v hodnotě 2 300 mil. dolarů byl dovezen z jiných západních zemí. Dle statistik SIPRI od roku 2012 až do současnosti jsou USA s 62% podílem na emirátském importu zbraní hlavním exportérem. Druhým největším exportérem je Francie s 12 % a třetím Španělsko s 6,5 % (Fleurant 2017: 6). Čínský export do SAE je v porovnání s americkým zcela zanedbatelný (Cordesman 2016).

Vojenská kooperace mezi SAE a Čínou do roku 2010 absentovala. Rok 2010 byl milníkem v sino-emirátské vojenské spolupráci. Do přístavu v Dubaji připluly na pozvání čínské fregaty Mánšan a Quindahou. Jednalo se o první vstup čínských válečných lodí do Perského zálivu. Tyto fregaty jsou součástí čínské námořní jednotky

rychlého nasazení (*Chinese Navy Escort Task Group*), která střeží bezpečnost mořských cest v Adenském zálivu. Čínský velitel lodí Q. Yanpeng, generál čínské východní námořní flotily (*Chinese Navy's East Sea Fleet*), ve svém projevu při uvítacím ceremoniálu označil tuto událost za počátek nových námořních vztahů, které by měly být rozšířeny o výměnu personálu, sdílení informací apod. (China Daily 2010). Od první návštěvy uplynulo sedm let a čínské fregaty na důkaz svého přátelství připluly do emirátských přístavů dohromady již třikrát. Při příležitosti poslední návštěvy emirátské a čínské fregaty společně dokonce vykonaly malé námořní manévry (Panyue 2017). Ve stejném roce, kdy poprvé Čína vplula do Perského zálivu, se čínský ministr obrany L. Guanglie a emirátský generál H. Al-Rumaihy dohodli o širší výměně vojenského personálu, což přispělo k prohloubení vojenské spolupráce se SAE (SCPRC 2010). V rámci protipirátských operací SAE nepatří ke klíčovým partnerům, protože jejich přístavy byly využity čínskými fregatami pro účely zásobování pouze jednou (Erickson 2013). Dále se SAE nedávno rozhodla vystavět na území Somalilandu vojenskou základnu v Berbeře (Alarabyia 2017b). Ačkoliv nelze říct s jistotou, z jakých důvodů byla stavba zahájena, tak lze vyvodit, že vojenská přítomnost dalšího spřáteleného státu v Adenském zálivu přispěje k větší bezpečnosti čínské mořské hedvábné stezky a umožní případně užší spolupráci SAE a ČLR ve východní Africe.

Důležité je zmínit, že obě země nahlízejí na strategické partnerství poměrně odlišným způsobem. O jejich rozdílných představách o budoucnosti vzájemných vztahů svědčí z části rétorika a obsah, kterým definují strategické partnerství. Zatímco čínští státníci kladou ve svých projevech důraz na spolupráci v energetickém, kulturním a finančním sektoru, tak emirátská zdůrazňují více potřebu vojenské spolupráce (Xinhua 2012b; EPRCU 2015; Ahmad 2015).

6.3.3 Omán

První kontakt mezi Ománem a Čínou se odehrál již v roce 115 př. n. l., když Čína v rámci posilování své bezpečnosti vyslala do západní Asie druhou námořní výpravu se speciálním vyslancem Qianem. Cílem výpravy bylo navázat s asijskými státy vojenské spojení, aby bylo zamezeno případnému ohrožení čínských hranic. Druhým důležitým milníkem v rámci bezpečnosti byla výprava admirála Zheng He, který obdobným způsobem dohodl s ománskou vládou intenzivnější vojenskou a kulturní výměnu mezi oběma státy. V 50. a 60. letech země přerušily diplomatické

vztahy, protože ČLR finančně podporovala marxistickou Lidovou osvobozenickou frontu Arabského zálivu (*The Popular Front for the Liberation of the Occupied Arabian Gulf* dále PFLAOG), která destabilizovala celý region včetně Ománu. Koncem roku 1976 Peking přestal oficiálně podporovat PFLAOG, čímž nastalo v jejich vztazích jisté uvolňování, které se projevilo především zvýšenou ekonomickou spoluprací (Olimat 2016: 140). Následně Čína s Ománem zahájily róbustní spolupráci v rámci energetiky, která určila do jisté míry směr jejich spolupráce. Ačkoliv prodej ropy se stal hlavním pilířem sino-ománských vztahů, tak od roku 2005 se vlády rozhodly rozšířit spolupráci o každoroční strategické konzultace týkající se bezpečnosti Adenského zálivu a jiných netradičních hrozeb. Spolupráce sblížila obě vlády do takové míry, že v roce 2010 podepsaly ománskou-čínskou přátelskou asociační dohodu, která si kladla za cíl zvýšit počet kulturních výměn. Země se při schůzce shodly i na potřebě udržovat mír a stabilitu v regionu, ale žádným způsobem nenastínily způsob či strategii, kterou by chtěly větší bezpečnosti v regionu dosáhnout (Xinhua 2010).

Ománský nákup a dovoz vojenského materiálu se od roku 2004 výrazně zvýšil. Jenom v období 2007-2010 koupila ománska vláda zbraně v hodnotě 3 000 mil. dolarů a mezi léty 2007-2014 za 8 000 mil. dolarů (Cordesman 2016). Od roku 2004 Omán převážnou většinu vojenského materiálu zakoupil od západních zemí a USA. Dle statistik SIPRI od roku 2012 až do současnosti jsou USA s 35% podílem na ománském importu hlavním ománským exportérem. Druhým největším exportérem je Velká Británie s 23 % a třetím Francie s 12 % (Fleurant 2017: 6). V porovnání s hlavními světovými exportéry je čínský vývoz zcela zanedbatelný.

V rámci vojenské spolupráce se soustředí obě země na zabezpečení Adenského zálivu, který obklopuje Omán. Vzhledem ke své unikátní geografické poloze je klíčovým čínským partnerem v boji proti pirátství, které sužuje všechny arabské monarchie, ale především ománské výsostné vody (viz příloha č. 2). Omán poskytuje čínským fregatám přístav v Maskatě a Salála. Zatímco Maskatu lodě navštívily pouze jednou, tak Salálu již patnáctkrát, a proto je Omán nejnavštěvovanější zemí GCC v rámci boje proti pirátství (Erickson 2013). V rámci iniciativy OBOR Omán pomáhá skrze Ománský národní fond (*Oman's State General Reserve Fund*) Číně v její expanzi do východní Afriky. Obě země se podílí finančně na výstavbě přístavu Bagamojo v Tanzánii (Staff 2014).

6.3.4 Kuvajt

Kuvajtská národní bezpečnost od 90. let byla závislá na přítomnosti USA, Velké Británie, Francie a v současnosti i Číny. Od roku 1971 Kuvajt oficiálně uznává politiku jedné Číny. Se skončením čínské finanční podpory maostických skupin PFLAOGS a následným odsouzením irácké vojenské invaze se vztah mezi zeměmi začal utužovat. Výsledkem bylo navázání prvních vojenských vztahů již v roce 1995. Ty umožnily ČLR podílet se na rekonstrukci poválečného Kuvajtu. Přesto jsou jejich bilaterální vztahy prohloubeny především vzájemnými investicemi a spoluprací v energetickém sektoru (Niazi 2009).

Hlavním čínským zájmem při navázání vojenského partnerství byla participace na rekonstrukci kuvajtských bezpečnostních složek, čímž by si ČLR zajistila vstup na zbrojní trh států GCC. Mezi největší úspěchy čínské strany se řadí prodej 18 samohybných děl (Gill-Medeiros 2000: 14). V porovnání se Saúdskou Arábií a SAE je Kuvajt mnohem menším nákupčím vojenského materiálu. Od roku 2007 do roku 2010 nakoupila kuvajtská vláda zbraně v hodnotě 3 300 mil. dolarů a mezi roky 2011-2014 za 4 000 mil. dolarů (Cordesman 2016). Dle statistik SIPRI od roku 2012 až do současnosti jsou USA s 91% podílem na ománském importu hlavním kuvajtským exportérem. Druhým největším exportérem je Rusko s 23 % a třetím Rakousko s 12 % (Fleurant 2017: 6). Prodej vojenského materiálu byl tradičně spjat s tradiční mocností. Čína v případě Kuvajtu nemůže konkurovat americkému zboží na kuvajtském trhu.

Kuvajt se od vzniku Daeše aktivně zúčastňuje po boku NATO boje proti extrémismu. Vzhledem ke skutečnosti, že významná část naverbovaných vojáků Daeše jsou občané GCC, tak jednou z hlavních kuvajtských činností je vytváření protipropagandy a její distribuce v sunnitských mešitách (Ardemagni 2017). Vojenská spolupráce mezi Čínou a Kuvajtem je limitována pouze na boj proti pirátství. Vzhledem ke geografické poloze nehraje Kuvajt stejnou roli jako Omán či Saúdská Arábie. Čínské lodě kotvily v kuvajtském přístavu Mína Šujích poprvé v roce 2011. Kuvajtský generál K. Abdalláh označil ve svém projevu příplutí válečných fregat Julin a Wuahn za počátek nové éry čínsko-kuvajtské námořnické spolupráce (McGinley 2011). Na důkaz dobrých vztahů čínské lodě opět kotvily v Kuvajtu během své poslední návštěvy v březnu, což svědčí o čínské snaze se sblížit s regionem.

6.3.5 Katar a Bahrajn

Vojenská spolupráce s Bahrajnem a Katarom od roku 2004 procházela velmi podobným vývojem jako u ostatních členů GCC. Čína dlouhodobě s těmito státy upřednostňovala ekonomická partnerství podmíněná uznáním jednotné Číny. S Katarom Čína vztah rozšířila o vojenskou spolupráci až v roce 2010, kdy se v Pekingu sešli čínský ministr obrany L. Guanglim s generálem H. Al-Attíjou. Během jednání se obě strany shodly na zahájení rutinních výměn výše postaveného vojenského personálu a akademiků (Quangun 2010). Do čtyř let ČLR navázala s Katarom strategické partnerství, které následovalo v roce 2015 vojenské jednání, na němž se armádní představitelé dohodli navýšit meziarmádní výměny a rozšířit spolupráci o společné protiteroristické cvičení (Tao 2015). V roce 2013 se Si Ťin-pching společně H. Isou shodli, že je potřeba aktivně čelit teroristickým skupinám. Přesto dodnes obě strany nepodnikly žádné společné kroky. Hlavním předmětem vzájemné spolupráce jsou vzájemné investice a obchod. Vojenská spolupráce či prodeje zbraní do jisté míry v jejich spolupráci absentují (Olimat 2016: 38).

Čínské proniknutí na kuvajtský trh se zbraněmi v 90. letech jí umožnilo se začít aktivně podílet na vojenských veletrzích, které jsou pořádány ve všech státech GCC. S americkou a západní technologií se Čína nemůže poměřovat. Hlavní čínskou strategií v konkurenčním prostředí je nabízení levnějších produktů. Na druhou stranu tyto produkty nedosahují zdaleka stejné kvality jako americké či západní (Cruckshank 2016).

Katar nakoupil v letech 2007-2010 zbraně v hodnotě 1 000 mil. dolarů a Bahrajn 500 mil. dolarů. Po protestech v rámci arabského jara se nákup zbraní výrazně navýšil. Zatímco katarský nákup zbraní se v období 2011-2014 zvýšil osminásobně na 8 000 mil., tak bahrajnský se snížil na 400 mil. dolarů. Pro obě země jsou hlavním exportérem zbraní Spojené státy americké. Bahrajn dle dostupných údajů neuzavřel k dnešnímu dni s Čínou ani jeden armádní obchod. Na druhou stranu Katar v 2016 projevil zájem o získání čínských válečných UAV (Kovessy 2016).

Vojenská spolupráce zcela absentuje. Ačkoliv v Bahrajnu i Kataru čínské námořní lodě kotvily v průběhu protipirátských operací jednou za účelem zásobování, tak ani jeden stát neprovádí úzkou vojenskou spolupráci. Přesto obě monarchie v lednu roku 2017 byly na návštěvním listu 24. čínské námořní jednotky rychlého nasazení, která vplula do Perského zálivu za účelem sblížení a prohloubení vojenských vztahů

(Jianing 2017). Z hlediska bezpečnostní spolupráce v rámci OBOR mezi státy doposud nebyly evidovány jiné informace o jejich vojenské spolupráci. Bahrajn i Katar mají svou zahraniční politiku víceméně v souladu s americkou. Po ekonomické stránce jsou oba státy postupně více závislé na ČLR. Proto se vzrůstající čínská poptávka po energiích a čínská angažovanost v regionu můžou v budoucnosti přelít z ekonomické spolupráce do bezpečnostní (Rakhmat-Cafiero 2016).

6.3.6 Globální mocnosti a GCC

USA i Čína se liší zcela svým strategickým přístupem vůči monarchiím Perského zálivu. USA, které disponují několika stabilními základnami přímo na území GCC, provádějí společná vojenská cvičení, a proto jsou příkladem tvrdého vojenského přístupu (*hard military approach*). Vedle silného hegemonu nemůže stejným způsobem Čína operovat, protože by tím mohlo dojít k narušení vztahu s USA. Z tohoto důvodu Čína zvolila ve své strategii v dobývání Perského zálivu měkký vojenský přístup (*soft military approach*), který obsahuje dočasné vojenské operace, vojenské návštěvy, participaci na peacekeepingových misích, výměnu vojenského personálu či spolupráci v rámci environmentální bezpečnosti (Sun 2016). Jedná se o jistou formu čínského pivotování GCC, čímž se Čína v rámci strategického soupeření snaží konkurovat v Perském zálivu USA.

Čínský vývoz zbraní do světa se za posledních pět let téměř zdvojnásobil. Mezi hlavní čínské importéry patří Pákistán, Bangladéš, Barma a další 18 afrických zemí. Ve všech členských státech GCC však dominují bezkonkurenčně USA (Blencker 2016). Čínský export zbraní členům GCC je v porovnání s americkým exportem minimální. Na druhou stranu nedávný prodej válečných UAV je pouze příkladem, že Čína se nepodřizuje v některých směrech bezpečnostnímu režimu a normám vytvořeným USA (Moore 2016).¹² Navzdory čínské aktivnější politice vůči GCC se tak v rámci vojenské spolupráce či prodeji zbraní nemůže rovnat USA.

¹² Moore, J. (2016).

ZÁVĚR

Ekonomické reformy provedené v 70. letech úspěšně Čínu vyvedly z ekonomické recese, čímž započala éra ekonomického vzrůstu. Společně s ním však stoupla i čínská poptávka po primárních energiích, které jsou nedílnou součástí dnešních ekonomik. Vzhledem ke skutečnosti, že Čína se stala v roce 1993 importérem ropy, v roce 2010 největším spotřebitelem primárních energií a v roce 2013 největším importérem ropy na světě, tak o jejím ekonomickém vzestupu lze těžko pochybovat. Rychlý ekonomický růst jí umožnil nejen zmodernizovat výrobu, ale především svou armádu. O prvenství USA v rámci výkonnosti ekonomik už dnes ekonomové pochybují. Z Číny se stal vážný rival USA, jehož spotřeba energií a mocenské nároky stoupají. Ropa se stala bezpochyby jednou z klíčových strategických surovin 21. století. Zájem o ni mají všichni aktéři včetně USA a ČLR, protože je nezbytná k ekonomickému růstu. Čína, která nedisponuje dostatečnými zásobami, je proto nucena dovážet ropu z regionů, které jí disponují. Z tohoto důvodu se od roku 2004 Čína aktivně začala sbližovat v Perském zálivu s uskupením GCC. Na mořských trasách, po kterých je převážena velká většina ropy a čínských produktů do světa, se nachází piráti a jiné netradiční hrozby, kterým Čína musí čelit v rámci zajišťování své bezpečnosti. Nicméně hlavní hrozbou čínské bezpečnosti jsou USA. Perský záliv je stejně jako jihovýchodní Asie regionem, v němž jsou etablovány Spojené státy americké a zastupují zde roli garanta bezpečnosti. Ze strategického hlediska mohou USA zamezit dodávky ropy do Číny, což by mělo negativní dopad na čínskou ekonomiku a pozici v mezinárodním systému. Čína proto ve své expanzi a sbližování s Perským zálivem naráží na přítomnost USA. Druhým důvodem, kvůli kterému se Čína aktivně sbližuje se státy GCC, je snaha vylepšit svou globální strategickou pozici. USA mají v okolí Číny rozmístěny vojenské základny, čímž ohrožují její teritoriální bezpečnost. Proto čínské aktivity a její strategie v dobývání Perského zálivu je nutné vnímat optikou čínské energetické bezpečnosti a bezpečnosti v jihovýchodní Asii, kde usiluje o odchod USA z regionu. Na druhou stranu zvýšená interdependence mezi čínskou a americkou ekonomikou snižuje do jisté míry riziko válečného konfliktu, což determinuje povahu jejich soupeření v Perském zálivu. Jelikož Čína za žádných okolností nedosáhla s USA vojenskou paritu, tak v Perském zálivu dochází ke strategickému soupeření, které se odehrává na úrovni diplomatické, ekonomické a vojenské.

Cílem této práce bylo zjistit, jak se promítá globální strategické soupeření mezi Čínou a USA v Perském zálivu. Naplnění cíle bylo dosaženo zevrubnou analýzou čínských aktivit od roku 2004 v tomto regionu, což nám umožnilo potvrdit, či vyvrátit stanovenou hypotézu: „*Čínská lidová republika svými aktivitami v Perském zálivu provádí systemické změny mezinárodního systému, a proto narušuje hegemonický řád vytvořený USA.*” Potvrzení, či vyvrácení námi stanovené hypotézy bychom měli být schopni získáním odpovědí na naše výzkumné otázky:

- *Dochází vstupem Čínské lidové republiky v Perském zálivu k oslabení mocenské pozice USA?*
- *Provádí Čína svými aktivitami systemické změny, čímž narušuje rovnováhu moci v Perském zálivu?*
- *Jakým způsobem a do jaké míry ekonomický nárůst ČLR ovlivňuje mocenskou pozici a vliv etablovaných Spojených států amerických od roku 2004?*

Za účelem provedení analýzy strategického soupeření bylo zvoleno teoretické východisko o střetu tradiční a vzrůstající mocnosti od R. Gilpina. Do velké míry jeho koncept koresponduje s vývojem strategického soupeření mezi ČLR a USA, kterému byla věnována tato práce. Je pravdou, že po ekonomické stránce Čína od roku 2004 vzrostla a dnes představuje největšího rivala USA. Z tohoto důvodu Číně zákonitě vzrostla moc i prestiž v mezinárodním systému, čehož je příkladem ambiciózní projekt OBOR, do kterého patří i čínské sblížení s GCC skrze sino-arabská fóra. Právě v rámci diplomatického vektoru strategického soupeření je zřejmé, že USA si navzdory oslabující prestiži do roku 2009 udržovaly intenzivnější vztahy s GCC. Na druhou stranu se Čína na rozdíl od USA svým zvyšujícím se odběrem ropy stala natolik zajímavým partnerem, že představitelé států GCC provedli od roku 2004 mnohem více zahraničních cest do Pekingu než do Washingtonu. V rámci diplomatického vektoru proto Čína neprovádí systemické změny. Ve své zahraniční politice zdůrazňuje důležitost role OSN, což Čína chápe jako možnost posílit multipolaritu, čímž by byla oslabena unipolarita. Její aktivity proto mají spíše charakter interakčních změn vládnoucího systému, které neohrožují americkou pozici přímo, ale předznamenávají spíše počátek nové éry vztahů mezi ČLR a GCC.

Strategické soupeření je nejvíce zřetelné v ekonomickém vektoru. Čína investovala rok od roku do států GCC více peněz, čímž se zákonitě zvýšil i její zájem o zachování míru a udržení stability. Samotná skutečnost, že se z Číny stal největší

obchodní partner států GCC, pouze svědčí o čínském posílení v regionu. Současně vztah GCC s USA, jejichž závislost na ropě ze Zálivu výrazně klesla, se začal částečně zhoršovat až po nástupu B. Obamy. Ten zahájil strategii nazývanou pivotování Asie. Lépe řečeno USA začaly strategicky přemísťovat své závazky, a proto GCC začaly mít obavy z americké ochoty nadále setrvat v roli garanta bezpečnosti. Z tohoto důvodu je sblížení Číny s GCC především důsledkem zhoršení vztahů GCC s USA a čínské potřeby uspokojit svou zvyšující se poptávku po ropě. Samotné čínské investice, vzájemný obchod či společné infrastrukturní projekty s GCC nelze vnímat jako přímé ohrožení americké mocenské pozice v systému. Nicméně počet společných ekonomických projektů a vzájemné investice vypovídají o zvýšené konkurenci z čínské strany. Za hlavní ohrožení z čínské strany v rámci ekonomického vektoru lze považovat čínskou snahu obchodovat s členy GCC v čínských jüanech, čímž zavádí svou měnu a konkuruje tak na finančním trhu americkému dolaru. S Katarom i SAE Čína uzavřela několik dohod o výměně svých měn, což je příkladem systemické změny. Posledním vážným ohrožením americké pozice v strategickém soupeření na mezinárodní úrovni je systemické včleňování států GCC do AIIB, která reprezentuje čínské hodnoty a principy. Všechny státy GCC až na Bahrajn jsou jeho řádnými členy, což svědčí o atraktivitě pekingského konsensu a posílení čínského vlivu na mezinárodní úrovni.

V rámci vojenského vektoru soupeření se Čína nemůže USA vůbec rovnat. V počtu vojáků, vojenských základen a prodejů vojenského materiálu USA bezkonkurenčně převyšují Čínu, a proto je vliv i prestiž USA s čínským nesrovnatelný. Právě ve vojenském soupeření je možná Gilpinův koncept částečně nedostatečný, protože z chování Číny není zřetelné, že by měla zájem nahradit USA v její roli garanta bezpečnosti Perského zálivu. Naopak se distancuje od vnitřních záležitostí GCC, čímž si udržuje pragmatický odstup, který jí umožňuje se selektivně zapojovat do mezinárodních operací na udržování bezpečnosti. Navzdory čínské opatrné zahraniční politice tak Čína do jisté míry v Perském zálivu začala svými aktivitami konkurovat USA. Například výstavbou předsunuté základny v Džibutsku si Čína posílila svůj vliv a prestiž nejen v Perském zálivu, ale celém indooceánském regionu. Dále od roku 2008 v regionu aktivně operují čínské fregaty, které již několikrát navštívily přístavy států GCC. Tento vývoj sice svědčí o výrazném sblížení regionů v rámci bezpečnosti, ale nejedná se přímo o ohrožení pozice USA. Ve skutečnosti pro Čínu je mnohem výhodnější nebýt vojenským hegemonem v regionu, protože nemusí zajišťovat bezpečnost

mořských tras či stabilitu regionu. Těto praktiky si jsou USA vědomy, a proto Čínu označují za *freeridera*, který pouze čerpá z výhod bezpečnosti, ale nepřispívá k jejímu udržování. Ačkoliv čínské aktivity přímo neohrožují americkou mocenskou pozici, tak Čína podniká jisté kroky, kterými snižuje americký mocenský vliv. Jedním z příkladů je rozhodnutí ČLR o přemístění výroby vojenských dronů do Saúdské Arábie. USA tuto technologii se státy GCC nikdy nesdílely a dokonce i mnohokrát zamezily jejímu prodeji z politických důvodů, což jí umožňovalo tlačit na státy. Čína využila této situace a rozhodla se sdílet svou vojenskou technologii UAV se státy GCC. Svým jednáním zákonitě podryla americkou autoritu a její monopol v oblasti vojenské technologie, a proto narušila částečně hegemonický řád.

V diplomatickém, ekonomickém a vojenském vektoru strategického soupeření Čína provádí mnohem více interakčních než systemických změn vládnoucího systému. Přesto od roku 2004 svými aktivitami Čína nepřímě ohrozila americkou strategickou pozici v Perském zálivu ve dvou z tří analyzovaných vektorech strategického soupeření. Z výše zmíněných důvodů je zřejmé, že stanovená hypotéza: „*Čínská lidová republika svými aktivitami v Perském zálivu provádí systemické změny mezinárodního systému, a proto narušuje hegemonický řád vytvořený USA*“, je pravdivá. Perspektivou Gilpinova konceptu Čína teprve postupně penetruje ve všech rovinách Perský záliv, čímž připomíná chování USA na počátku 20. století, kdy se etablovaly v Perském zálivu po boku Velké Británie. Nezodpovězenou otázkou zůstává, jakým způsobem se rozvine čínská participace v rámci bezpečnosti Perského zálivu. V případě rozšíření studie vztahu tohoto strategického trojúhelníku je možné doporučit provést detailní analýzu vývoje postojů arabských monarchií vůči čínským hraničním sporům v Jihočínském moři a jejich ekonomické či bezpečnostní kooperaci v rámci iniciativy OBOR.

SEZNAM LITERATURY

Adem S. (2017). *China's Diplomacy in Eastern and Southern Africa* (London: Routledge).

Ahmad, A. (2015). China and the UAE: From trust to strategic partnership, *Gulf News* (<http://gulfnews.com/opinion/thinkers/china-and-the-uae-from-trust-to-strategic-partnership-1.1640234>, 5.4.2017).

Alsharhan A.-Nairn A. (1997). *Sedimentary Basins and Petroleum Geology of the Middle East Part* (Amsterdam: Elsevier).

Alarabyia (2017). Saudi Arabia to take part in multi-national naval exercise in Pakistan, *Alarabyia* (<http://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2017/02/10/Saudi-Arabia-to-take-part-in-multi-national-naval-exercise-in-Pakistan.html>, 5.4.2017).

Alarabyia (2017b). *Somaliland agrees to UAE military base in northern port* (<http://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2017/02/12/Somaliland-agrees-to-UAE-military-base-in-northern-port.html>, 17.4.2017).

Alkhereiji, M. (2017). No tears shed in GCC over Obama's exit, *The Arab Weekly* 29.1 ([http://www.thearabweekly.com/Opinion/7691/No-tears-shed-in-GCC-over-Obama % E2 % 80 % 99s-exit](http://www.thearabweekly.com/Opinion/7691/No-tears-shed-in-GCC-over-Obama-%E2%80%99s-exit), 17.4.2017).

Al-Tamimi, N. (2014). *China-Saudi Arabia Relations, 1990-2012: Marriage of Convenience Or strategic Conveniace* (USA:Routledge).

Al-Sudairi, M. (2012). Sino-Saudi Relations: An Economic History, *Gulf Research Centre* (https://www.files.ethz.ch/isn/156677/Final_Completed_Sino_Saudi_Economic_History_Report_3778.pdf, 4.4.2017).

Alterman J.-Garver J. (2008). *The Vital Triangle: China, the United states and the Middle east* (New York: CSIS).

Alterman, J. (2009). China's soft power in the middle east, In: Bean, J, *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States* (http://www.voltairenet.org/IMG/pdf/Chinese_Soft_Power.pdf, 17.4.2017).

Anwar Sadat Chair for Peace and Development University of Maryland/Zogby International (2006). Annual Arab Public Opinion Survey," Brookings Institution,

Saban Center for Middle East Policy, Washington, D.C., February 8, 2007, (<http://www.brookings.edu/views/speeches/telhami20070208.pdf>, 17.4.2017).

Arabian Business (2015). *Bahrain's \$100m Dragon City set for official launch on Dec 27* (<http://www.arabianbusiness.com/bahrain-s-100m-dragon-city-set-for-official-launch-on-dec-27-615312.html>, 3.4.2017).

Ardemagni, E. (2016). *Revue de l'OTAN / Le combat complexe des monarchies du Golfe contre Daech* *Le combat complexe des monarchies du Golfe contre Daech, NATO* (<http://www.nato.int/docu/review/2016/Also-in-2016/geopolitics-gulf-monarchies-fight-against-daesh/FR/index.htm>, 17.4.2017).

Associated Press (2016). *China, 20 other countries initiate new bank* (<http://www.dailymail.co.uk/wires/ap/article-2805943/China-21-countries-initiate-new-Asian-bank.html>, 17.3.2017).

Bates, T. (1975). Gramsci and the Theory of Hegemony, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 36 No.2, str. 351-356.

Bajpai, P. (2017). The World's Top 10 Economies, *Investopedia* (<http://www.investopedia.com/articles/investing/022415/worlds-top-10-economies.asp>, 17.3.2017).

Baldwin, D. (2013). Power and International Relations. In: Carlsnaes, W.-Risse, T.-Simmons, B., *Handbook of International relations* (London:Sage) str. 273-298

BBC (2001). No-fly zones: The legal position, *BBC* (http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1175950.stm, 7.4.2017).

BBC (2017). *End Of Empire* (http://www.bbc.co.uk/history/british/modern/endofempire_overview_01.shtml#one, 17.4.2017).

Bezat J. (2013). La Chine, premier importateur de pétrole du monde, *Le monde* 9.10, http://www.lemonde.fr/economie/article/2013/10/09/la-chine-premier-importateur-de-petrole-du-monde_3492730_3234.html, 17.3.2017).

Bergsten, F. (2009). Two's Company, *Foreign Affairs* (<https://www.foreignaffairs.com/articles/americas/2009-09-01/twos-company>, 17.3.2017).

- Black, I. (2016). Obama's chilly reception in Saudi Arabia hints at mutual distrust, *Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2016/apr/20/barack-obama-saudi-arabia-visit-king-salman-relationship>, 12.4.2017).
- Buhi, J. (2014). Foreign policy and the chinese constitutions during the hu jin taio Administration, *Boston College International & Comparative Law Review* Vol. 37:241, str.241-279
- Broder, J. (1992). Saudis Deny Diverting Patriot Data to China, *Los Angeles Times* 30.3.1992, (http://articles.latimes.com/1992-03-30/news/mn-212_1_saudi-arabia, 5.4.2017).
- Buzan-Waeber (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security* (London: Cambridge University Press).
- Brooks, S. -Wohlforth, W. (2002). American Primacy in Perspective. *Foreign Affairs* 81.4, (<https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2002-07-01/american-primacy-perspective>, 17.4.2017) str. 20-33.
- Brzezinski Z.(2009). The Group of Two that could change the world, *Financial times* (<https://www.ft.com/content/d99369b8-e178-11dd-afa0-0000779fd2ac>, 17.3.2016).
- Bloomberg (2016). *USA vs. China economy* (<https://www.bloomberg.com/graphics/2016-us-vs-china-economy/>, 17.4.2017).
- Blenckner , S. (2016). Asia and the Middle East lead rise in arms imports; the United States and Russia remain largest arms exporters, says SIPRI, *SIPRI* 22.2. (<https://www.sipri.org/media/press-release/2016/asia-and-middle-east-lead-rise-arms-imports-united-states-and-russia-remain-largest-arms-exporters>, 11.4.2017).
- Cabestan, J. (2010). *La politique internationale de la Chine : Entre intégration et volonté de puissance* (Paris: Sciences Po).
- Causevic, A. (2012). A Thirsty Dragon Rising Chinese crude oil demand and prospects for multilateral energy security cooperation, *Peace Research* no. 116 (<https://www.files.ethz.ch/isn/156256/prif116.pdf>, 17.4.2017).
- Carter (1980). *October 28, 1980 Debate Transcript* (<http://www.debates.org/index.php?page=october-28-1980-debate-transcript>, 17.4.2017).

- Carter, B. (2014). Is China's economy really the largest in the world?, *BBC* 16.12 (<http://www.bbc.com/news/magazine-30483762>, 17.4.2017).
- Carter, J. (1979). *Taiwan Relations Act Statement on Signing H.R. 2479 Into Law* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=32177>, 17.4.2017).
- Cohen Z. (2016). Photos reveal growth of Chinese military bases in South China Sea, *CNN*, (<http://edition.cnn.com/2016/05/13/politics/china-military-south-china-sea-report/>, 17.3.2017).
- Cole B. (2003). Oil for the Lamp of China Beijing s 21st Century Search for energy, *Instit. For National Strategic studies*
- Cordesman, A.- Peacock, M. (2015). *The Arab-U.S. Strategic Partnership in the Gulf* (New York: CSIS), (https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/150507_US_Arab_Gulf_Strategic_Partnership.pdf, 17.4.2017).
- Cruickshank, S. (2016). *Chinese drones: Cheap, lethal and flying in the Middle East* (<http://www.middleeasteye.net/news/china-drones-1492124367>, 5.4.2017).
- Cordesman A. (2016). The Changing Patterns of Arms Imports in the Middle East and North Africa, *CSIS* (<https://www.csis.org/analysis/changing-patterns-arms-imports-middle-east-and-north-africa>, 5.4.2017)
- Council of Ministers (2014). *Visit to the Sheikh Jaber Al Ahmed Al Sabah bridge* (<http://www.gpf.gov.kw/index.php/en/site/news/visit-to-the-sheikh-jaber-al-ahmed-al-sabah-bridge>, 1.4.2017).
- CIA (2016). *The World Factbook* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2244rank.html>, 28.3.2017).
- CIA (2016). *COUNTRY COMPARISON :: CRUDE OIL - PROVED RESERVES* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2244rank.html>, 31.3.2017).
- CIA (2017). *Natural Gas* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2249rank.html>, 31.3.2017).
- Clinton, H. (2011). America's Pacific Century, *Foreign Policy* 11.10. (<https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>, 27.3.2017).

- Commis , J. (2012). *The Gulf States: A Modern History* (London: I.B Tauris).
- Council on Foreign relations (2004). *The Bush Administration's Doctrine of Preemption (and Prevention): When, How, Where?* (<http://www.cfr.org/world/bush-administrations-doctrine-preemption-prevention-/p6799>, 27.3.2017).
- CSIS (2016). Is it a risk for America that China holds over \$1 trillion in U.S. debt? *CSIS* (<http://chinapower.csis.org/us-debt/>, 17.3.2017).
- Chengqiu, W. (2007). Barking Up the Wrong Tree? The Master Narrative of ‘China Threat Theory’ Examined,” In: Sujian G- Baogang G, eds, *Challenges Facing Chinese Political Development* (Lanham: Lexington Books), str. 111-142
- CIA (1997). *The Acquisition of Technology Relating to Weapons of Mass Destruction and Advanced Chemical Munitions: July- December 1996*.
- Dahrendorf, R. (1959). *Class and Class in Industrial Society* (Stanford: Stanford University Press).
- Dollar, D. (2016). Currency devaluation and U.S.-China relations, *Brookings Institute* (<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2015/09/21/currency-devaluation-and-u-s-china-relations/>, 17.3).
- Doran Ch.-Parsons. W. (1980). War and Cycle of Relative Power, *The American Political Science Review*, 74, str. 947-965
- DK Export (2017). *Kuwait* (<http://www.dk-export.dk/media/4081575/kuwait-country-analysis-11-16.pdf>. 31.3.2017)
- DT News (2016). *Bahrain boosts ties with, China* (<http://www.newsofbahrain.com/viewNews.php?ppId=27330&TYPE=Posts&pid=21&MNU=18&SUB=50>, 3.4.2017).
- Duplaix, A. (2017). China’s “imminent issue”: Djibouti and overseas military interests, *European Council on Foreign relations* (http://www.ecfr.eu/article/commentary_chinas_imminent_issue_djibouti_and_overseas_interests4069, 17.4.2017).
- Economic Development Board (2014). *FIVE AGREEMENTS SIGNED TO PROMOTE TRADE BETWEEN CHINA AND BAHRAIN IN GUANGZHOU* (<http://www.bahrainedb.com/en/news/press/Pages/Five-Agreements-Signed-To->

Promote-Trade-Between-China-And-Bahrain-In-Guangzhou.aspx#.WOI829LyIHs, 3.4.2017).

EIA (2011). *China's Reliance on Shipping Crude Oil Through the Straits of Malacca* (https://sites.tufts.edu/gis/files/2013/02/Brutlag_Daniel.pdf, 31.3.2017).

EIA (2014). *World oil transit chokepoints critical to global energy security* (<https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=18991>, 17.3.2017).

EIA (2017). *World transit Choke points* (<https://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.cfm?RegionTopicID=WOTC>, 31.3.2017).

EIA (2017b). *Oman* (<https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=OMN>, 31.3.2017).

EIA (2017). *China* (<https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=CHN>, 15.3.2017).

EIA (2017c). *Kuwait* (<https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=KWT>, 31.3.2017).

Egan M. (2016). Oil milestone: Fracking fuels half of U.S. output, *CNN*, (<http://money.cnn.com/2016/03/24/investing/fracking-shale-oil-boom/>, 17.3.2017).

Embassy of the People's Republic of China in UAE (2012). UAE and China: A Vision for Future Relations HH Sheikh Abdullah Bin Zayed Al Nahyan, *UAE Minister of Foreign Affairs* (<http://ae.china-embassy.org/eng/xwdt/t1324034.htm>, 17.4.2017).

Etymology Dictionary (2017). *Hegemony* (http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=hegemony, 17.4.2017).

European Commission (2017). *China* (<http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/>, 17.4).

Embassy of the Peoples Republic of China in the United States of America (1972). Joint Communiqué of the People's Republic of China and the United States of America (February 28, 1972) (<http://www.china-embassy.org/eng/zmgx/doc/ctc/t36255.htm>, 17.4.2017).

Embassy of the Peoples Republic of China in the United States of America (1982). Joint Communiqué of the People's Republic of China and the United States of America (February 28, 1982 (<http://www.china-embassy.org/eng/zmgx/doc/ctc/t946664.htm> 17.4.2017)).

Erickson, A. (2013). *Hearing on China and the Middle East* 6,6.(U.S. Senate:U.S.-China Economic and Security Review Commission).

Fallon, T. (2015). The New Silk Road: Xi Jinping's Grand Strategy for Eurasia, *American Foreign Policy Interest* Vol. 37, str.140-147

Fan, M. (2006). China's Party Leadership Declares New Priority: 'Harmonious Society', *New York Times* 12.10. (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/10/11/AR2006101101610.html>, 17.3.2017).

Feigenbaum, E.- Manning, R. (2012). A Tale of Two Asias: In the Battle for Asia's Soul, Which Side Will Win—Security or Economics?, *Foreign Policy*, 31.10, (<http://foreignpolicy.com/2012/10/31/a-tale-of-two-asias/>, 17.4.2017).

Fleurant, A.-Wezeman, P.-Wezeman, S.-Tian, N. (2017). TRENDS IN INTERNATIONAL ARMS TRANSFERS, 2016, *SIPRI* 17.2 (<https://www.sipri.org/sites/default/files/Trends-in-international-arms-transfers-2016.pdf>, 17.4.2017).

Gagnon, B. (2013). America Threatens Eastern China: Jeju Island, Key Strategic Naval Base for America's "Asia Pivot", *Global Research* (<http://www.globalresearch.ca/america-threatens-eastern-china-jeju-island-key-strategic-naval-base-for-americas-asia-pivot/5335532>, 25.3.2017).

Gaffney, F. (1997). China Arms the Rogues, *Middle East Quarterly*, str. 33-39 (<http://www.meforum.org/360/china-arms-the-rogues>, 17.4.2017). str. 33-39

Gause G. (2010). *The international relations of the Persian Gulf* (New york: Cambridge Press).

Gaouette, N. (2016). White House: Obama 'cleared the air' with Saudi Arabia, *CNN* 20.4 (<http://edition.cnn.com/2016/04/20/politics/obama-saudi-arabia-tensions/index.html>, 17.4.2017).

- Gill, B.-Medeiros, E. (2016). *Chinese Arms Exports: Policy, Players, and Process* (<http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2000/chinarms.pdf>, 17.4.2017).
- Global Fire Power (2017). *Countries Listing* (<http://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>, 17.4.2017).
- Global security (2017). *India and China Border* (<http://www.globalsecurity.org/military/world/india/india-china-border.htm>, 17.4.2017).
- Global Security (2017b). *Military* (<http://www.globalsecurity.org/military/facility/masirah.htm>, 5.4.2017).
- Goldstein, J. (1988). *Long Cycles: Prosperity and War in the Modern Age* (New Haven: Yale Univ. Press).
- Go Gulf (2015). *Dubai Tourism Statistics and Trend* (<http://www.go-gulf.ae/blog/dubai-tourism-statistics-trends/>, 12.4.2017).
- Government of Qatar (2017). *QATAR NATIONAL VISION 2030* (<http://portal.www.gov.qa/wps/portal/topics/Employment+and+Workplace/Qatar+Natio nal+Vision+2030>, 3.4.2017).
- Guardian (2016). Chinese people see US as 'top threat' to their country, poll shows, *Guardian* 5.10 (<https://www.theguardian.com/world/2016/oct/05/china-us-power-top-threat-survey>, 17.4.2017).
- Guomoli, L. (2017). *China Rising: Chinese Foreign Policy in a Changing World* (Palgrave: London).
- Gulf News (2016). *Visas on arrival in UAE for Chinese visitors* (<http://gulfnews.com/news/uae/government/visas-on-arrival-in-uae-for-chinese-visitors-1.1890575>, 12.4.2017).
- Gulf News (2016). *Kuwait's crude oil exports to China hit record high* (<http://gulfnews.com/business/sectors/markets/kuwait-s-crude-oil-exports-to-china-hit-record-high-1.1919187>, 1.4.2017).
- Gulf News (2017b). Chinese, Saudi troops join Pakistan Day parade, *Gulf News* (<http://gulfnews.com/multimedia/framed/news/chinese-saudi-troops-join-pakistan-day-parade-1.1999085>, 23.3.2017).

- Guzansky, Y. (2017). Growing Relations between Saudi Arabia and China, *Scoop independent News* No. 891 (<http://www.scoop.co.nz/stories/HL1701/S00097/growing-relations-between-saudi-arabia-and-china.htm>, 5.4.2017).
- Government of United States of America (2016). *Comprehensive Annual report on public diplomacy and International broadcasting* (<https://www.state.gov/pdcommission/reports/2016/index.htm>, 17.4.2017).
- Gilpin, R. (1981). *War and change in world politics* (New York: Cambridge University Press).
- Gilpin, R. (1984). The richness of the Tradition of Political Realism, *International Organization*, Vol. 38, No. 2, str. 287-384
- Guardian (2009). *China v US energy Consumption* (<https://www.theguardian.com/business/datablog/2010/aug/03/us-china-energy-consumption-data>, 17.3.2017).
- Habibi, N.-Woertz E. (2009). U.S. - Arab Economic Relations and the Obama Administration, *Middle East Brief* No. 31 (<http://www.brandeis.edu/crown/publications/meb/MEB34.pdf>, 10.3.2017).
- Hasson, A. (2016). *Muscat: Oman, China Launch Friendship Association* (<http://www.english.globalarabnetwork.com/201011087981/Oman-Politics/muscat-oman-china-launch-friendship-association.html>, 17.4.2017).
- Harsanyi, J. (1969). Rational-Choice Models of Political Behavior vs. Functionalist and Conformist Theories. *World Politics* 21, str. 513-38.
- Hajjar, S.(2002). U.S. Military presence in the Gulf Challenges and Prospects (New York:SSI).
- Henderson S.(2016). What We Know About Saudi Arabia's Role in, Foreign Policy (9/11), *Foreign policy* (<http://foreignpolicy.com/2016/07/18/what-we-know-about-saudi-arabias-role-in-911/>, 10.3.2017).
- Henry L.- Shalmon S. (2008). Searching for Oil: China's Oil Strategies in Africa. In: Rotberg, R. *China into Africa: Trade, Aid, and Influence*, 109-136.
- Herz, H. (1951). *Political Realism and Political Idealism* (Chicago: University of Chicago Press).

- Helmke, B. (2011). China's Military Spending, *The Diplomat* 8.8 (<http://thediplomat.com/2011/06/chinas-military-spending/>, 17.4.2017).
- Horsburg, N. (2015). *China and Global Nuclear Order: From Estrangement to Active Engagement* (Oxford: Oxford University).
- Hoyos, C. (2008). China signs two big LNG deals with Qatar, *Financial Times*, (<https://www.ft.com/content/ead41ff0-073b-11dd-b41e-0000779fd2ac>, 3.4.2017).
- Hokayem, E. (2011). Looking East: A Gulf Vision Or a reality? In: Wakefield, B-Levenstein S. a kol., *China and the Persian Gulf: implications on the Unites States of America* (London: Wilson centre).
- Hussein, W. (2016). *Will Saudi agricultural investments in Sudan leave Egypt high and dry?*, *Al Monitor* (<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/01/saudi-investments-agriculture-sudan-egypt-fears-water-nile.html>, 5.4.2017).
- Hua Ch.(2015). Visit marks the beginning of a 'new era of UAE-China relations', *National* (<http://www.thenational.ae/opinion/comment/visit-marks-the-beginning-of-a-new-era-of-uae-china-relations#full>, 5.4.2017).
- Chabbi, M. (2013). Regionalisation au Moyen Orient: Compatibilité et différence entre les aspects théoriques et leur application In: Bertholet, P. (ed.), *Theorie et Pratique des relations internationales au Moyen-Orient*. str. 59-77
- China's National Defense in 2002, Beijing: Information Office of the State Council of the People's Republic of China, December 2002
- Chinese Embassy (2017). *China and Kuwait* (<http://kw.chineseembassy.org/eng/sbgx/t580302.htm>, 31.3.2017).
- China (2005) *Peace Development* (<http://www.china.org.cn/english/features/book/152768.htm>, 17.4.2017).
- China daily (2010). *PLA naval warships on maiden visit to Dubai* (http://www.chinadaily.com.cn/china/2010-03/25/content_9637791.htm, 17.4.2017).
- China Daily (2013). *新型大国关系 (xin xing da guo guan xi): New type of power relationship* (http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2013-06/14/content_16618785.htm, 17.4.2017).

- China Daily (2016). *AIBB approves loans for transport projects in Oman* (http://europe.chinadaily.com.cn/world/2016-12/10/content_27632433.htm, 17.4.2017).
- Ikenberry, G.-Mastanduno, M.-Wohlforth, W. (2009). Unipolarity, State Behavior, and Systemic Consequences, *World Politics* 61, No.1, str.1-27.
- Ikenberry, G. (2015). Between the Eagle and the Dragon: America China, and the Middle State strategies in East Asia, *Political Science Quarterly* Vol. xx, no. xx
- Index Mundi (2017). *China and United States of America* (<http://www.indexmundi.com/factbook/compare/china.united-states>, 17.4.2017).
- Javaid, A. (2017). 45 years of China-Kuwait Diplomatic Relations, *Kuwait Times* (<http://news.kuwaittimes.net/website/45-years-china-kuwait-diplomatic-relations/>, 31.3.2017).
- Jiabo, W. (2003). *Turning Your Eyes to China"--Speech by Premier Wen Jiabao at Harvard University* (<http://www.fmprc.gov.cn/ce/ceun/eng/xw/t56090.htm>, 17.3.2017).
- Jiabao, W. (2012). *Records of Premier Wen Jiabao's Press Conference at Doha Just Before the End of His Official Visits to the Three Gulf States* (<http://www.fmprc.gov.cn/ce/cebel/eng/zxxx/t898607.htm>, 2.4.2017).
- Jianing, A. (2017). 24th Chinese naval escort taskforce visits Qatar, *China military* 23.1. (http://english.chinamil.com.cn/view/2017-01/23/content_7463916.htm, 10.4.2017).
- Jia Q. (2005). "Learning to Live with the Hegemon: Evolution of China's Policy toward the US since the End of the Cold War," *Journal of Contemporary China*, vol. 14, no. 44, str. 395-407.
- Johnson, K. (2015). China Tops U.S. as Biggest Oil Importer, *Foreign Policy* 11.5. (<http://foreignpolicy.com/2015/05/11/china-tops-u-s-as-biggest-oil-importer-middle-east-opec-sloc/>, 17.4).
- Josseran, T.- Louis, F- Pichon, F. (2012). *Geopolitique du Moyent Orient et de l'Afrique du Nord: Du Maroc à l'Iran* (Paris:PUF).
- Joyce. M.(1999). On the road towards Unity: The crucial States from British Perspective, 1960-1966. *Middle Eastern studies* Vol. (35) No.2

Kanner, I.-Ella, D.-Orion A. (2016). China's Middle East Policy: Between Continuity and Change, *INSS*, (<http://www.inss.org.il/uploadImages/systemFiles/7318012714.pdf>, 24.3.2017).

Kaplan, R. (2010). While U.S. is distracted, China develops sea power, *Washington Post* 26.10 (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/09/24/AR2010092404767.html>, 17.4.2017).

Kemp, G. (2010), *The East Moves West: India, China, and Asia's Growing Presence in the Middle East* (Washington, D.C.: Brookings Institution).

Kemp, J. (2016). Saudi Arabia's oil reserves: how big are they really?, *Reuters* 11.6.2016 (<http://www.reuters.com/article/us-saudi-oil-kemp-idUSKCN0ZL1X6>, 29.3.2017).

Kennedy, P. (1988). *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000* (USA: Random House).

Krauthammer, Ch. (1990). The Unipolar Moment, *Foreign Affairs* Is. 1990, (<https://www.foreignaffairs.com/articles/1991-02-01/unipolar-moment>, 16.4.2017).

Krauthammer, Ch. (2002/2003). The Unipolar Moment Revisited *The National Interest* 70: pp. 5-17.

Kovessy P. (2016). Qatar to buy QR32.6bn worth of arms as part of military build-up, *Doha News* 1.4 (<https://dohanews.co/qatar-to-buy-qr32-6bn-worth-of-arms-as-part-of-military-build-up/>. 10.4.2017).

Kristoff N. (1991). WAR IN THE GULF: China; Beijing Backs Away From Full Support of the War, *New York Times* (<http://www.nytimes.com/1991/02/01/world/war-in-the-gulf-china-beijing-backs-away-from-full-support-of-the-war.html> 11,3.2017).

Kroeber, A. (2016). *The Future Of China's Oil Demand* ([http://research.gavekal.com/article/future-china % E2 % 80 % 99s-oil-demand-i](http://research.gavekal.com/article/future-china-%E2%80%99s-oil-demand-i), 22.3.2017).

Kuwait News Agency (2015). *Kuwait signs AIIB Articles of Agreement* (<http://menafn.com/1094460846/Kuwait-signs-AIIB-Articles-of-Agreement&deb=1>, 4.4.2017).

- Kuwait Times (2016). *Deal signed with China to build 2 expat hospitals* (<http://news.kuwaittimes.net/website/deal-signed-china-build-2-expat-hospitals/>, 31.3.2017).
- Laferriere, E.- Stoett, P. (1999). *International Relations Theory and Ecological Thought: Towards a Synthesis (Environmental Politics)* (New York: Routledge).
- Lanteigne, M. (2008). China's Maritime Security and the 'Malacca Dilemma.'" *Asian Security*, Vol 4, No. 2, 144.
- Lardy, N. (2005). China: The Great New Economic Challenge?" In: Bergsten B. (ed.) *The United States and the World Economy: Foreign Economic Policy for the Next Decade* (Washington, DC: Institute for International Economics).
- Larus, E. (2012). *Politics and Society in Contemporary China* (London: Lynne Rienner Pub).
- Laurens, H. (2016). De quoi parlaient le président américain et le roi saoudien en février 1945 ?, *OrientXXI* 23.2 (<http://orientxxi.info/magazine/la-legende-du-pacte-du-quincy,1213,17.4>).
- Labévière, R. (2013). *Vers la fin du pacte du Quincy* (http://european-security.com/n_index.php?id=6265#2, 9.3.2017).
- Lewis, S. (1998). *The Arabian Mission's Story In: Search of Abraham's Other Son* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Company).
- Lee, H.- Shalmon S. (2008). Searching for Oil: China's Oil Strategies in Africa. In: Rotberg, R. *China into Africa: Trade, Aid, and Influence*, 109-136.
- Lipmann W. (1943). *U.S. Foreign policy: Shield of the Republic* (Boston: Little brown).
- Lockie, A. (2016). How the world's largest military stacks up to the US armed forces, *Business Insider* (<http://www.businessinsider.com/chinese-us-military-comparison-2016-8/#chinese-theaters-of-command-2>, 17.4.2017).
- Louis, R. (2003). The British Withdrawal from the Gulf, 1967–71, *Journal of Imperial and Commonwealth History* Vol. 31/1 (2003), str.83–108
- Mattar, T. (2013). Grand Middle East strategy: Is there one?, *Middle East Policy Council* (<http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/us-grand-strategy-middle-east-there-one>, 25.3.2017).

McGinley, S. (2016). China aims to boost military links with Kuwait, *Arabian Business* (<http://www.arabianbusiness.com/china-aims-boost-military-links-with-kuwait-432338.html>, 17.4.2017).

Marshall, R. (2012). THE STRING OF PEARLS: CHINESE MARITIME PRESENCE IN THE INDIAN OCEAN AND ITS EFFECT ON INDIAN NAVAL DOCTRINE, *Naval Postgraduate school* (http://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/27865/12Dec_Marshall_Richard.pdf?sequence=1, 27.3.2017).

Meick, E. (2014). China's Reported Ballistic Missile Sale to Saudi Arabia: Background and Potential Implications, *U.S.-China Economic and Security Review Commission* 16.6.2014 ([https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/Staff % 20Report_China % 27s % 20Reported % 20Ballistic % 20Missile % 20Sale % 20to % 20Saudi % 20Arabia_0.pdf](https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/Staff%20Report_China%27s%20Reported%20Ballistic%20Missile%20Sale%20to%20Saudi%20Arabia_0.pdf), 4.4.2017).

Middle East Eye (2017). *China's Saudi drone factory compensates for US ban* (<http://www.middleeasteye.net/news/china-build-factory-saudi-arabia-fill-drone-shortage-1200657135>, 5.4.2017).

Ministry of National Defense of the People's Republic of China (2015). *V. Preparation for Military Struggle* (http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/2015-05/26/content_4586714.htm, 17.4.2015).

Ministry of Commerce of the Peoples republic of China (2005). *GCC-China FTA talks on fast track* (http://fta.mofcom.gov.cn/enarticle/engcc/engccnews/200911/1636_1.html, 3.4.2017).

Ministry of Commerce of the Peoples republic of China (2017). *GCC-China FTA* (<http://fta.mofcom.gov.cn/topic/engcc.shtml>, 3.4.2017).

Munero, R.(1992). Awakening Dragon: The Real Danger in Asia Is Coming from China, *Policy Review* (<http://www.unz.org/Pub/PolicyRev-1992q4-00010>, 16.4.2017) str.10-17

Munnier, F. (2016). Géopolitique du pétrole : l'Afrique terrain de bataille , *La revue geopolitique* 11.9 (<http://www.diploweb.com/Geopolitique-du-petrole-l-Afrique.html>, 17.4.2017).

Mearsheimer, J. (2001). *The tragedy of great power politics* (New York: W.W.

Norton & Company).

Nagel, J. (1975). *The Descriptive Analysis of Power* (New Haven: Yale University Press).

Nathan, A. (2009). Principles of China's Foreign Policy , *Columbia University* (http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1950_forpol_principles.htm, 17.4.2017).

Niazi, K. (2009). Kuwait Looks towards the East: Relations with China, *Middle East Forum* (http://www.mei.edu/content/kuwait-looks-towards-east-relations-china#_ftn22, 1.1.2017).

Nye J. (1990). Soft Power, *Foreign policy* no. 80, Twentieth Anniversary, 153-171

New York Times (2009). *WORLD BRIEFING | MIDDLE EAST Saudi Arabia: Rail Link For Pilgrims*

(<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9E03E0D7133AF931A25751C0A96F9C8B63>. 27.3.2017).

Obama B. (2009). Text: Obama's Speech in Cairo, *New York Times*, (<http://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html>, 17.3.2017).

Obama White house (2016). *Implementation Day* (<https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/foreign-policy/iran-deal>, 7.4.2017).

Orwell, G. (1945). *You and the Atomic Bomb* (http://orwell.ru/library/articles/ABomb/english/e_abomb, 16.4.2017).

Olimat, M. (2014). *China and the Middle East Since World War II: A Bilateral Approach* (London:Lexington books).

Olimat , M. (2016). *China and the Middle East Since World War II: A Bilateral Approach* (London:Lexington books).

Olimat, M. (2016). *China and the Gulf Cooperation Council Countries: Strategic Partnership in a Changing World* (Lexington Books: London).

Onley, J. (2009). *Britain and the Gulf Shaikhdoms, 1820–1971: The Politics of Protection* (Georgetown: CIRS) (https://socialsciences.exeter.ac.uk/iaais/downloads/Onley_Britain_and_Gulf_Shaikhdoms2009.pdf, 17.4.2017).

- Owen, R. (2008). One Hundred Years of Middle Eastern Oil, *Crown Center for Middle East Studies* No. 21
- Panyue, H. (2017). *Chinese naval escort taskforce visits United Arab Emirates* (http://english.chinamil.com.cn/view/2017-02/03/content_7474930.htm, 5.4.2017).
- Parameswaran, P. (2015). US Eyes Expanded Military Exercises with ASEAN Navies, *The Diplomat* (<http://thediplomat.com/2015/05/us-eyes-expanded-military-exercises-with-asean-navies/>, 15.3.2017).
- Petrochina (2012). *Shareholders* (<http://www.petrochina.com.cn/ptr/xwxx/201404/f9d16de75b18430ea2fbed053d813635.shtml>, 2.4.2017).
- Pew Research Centre (2007). *Global-unease-with-major world powers* (<http://www.pewglobal.org/2007/06/27/global-unease-with-major-world-powers/>, 17.4.2017).
- Pew Research Centre (2014). *Chapter 2 Chinas image* (<http://www.pewglobal.org/2014/07/14/chapter-2-chinas-image/>, 17.4.2017).
- Pew Research Centre (2016). *Chapter 1: The American Brand* (<http://www.pewglobal.org/2014/07/14/chapter-1-the-american-brand/>, 13.4.2017).
- Perkowski, J. (2012). China Busy Signing Currency Deals, *Forbes* (<https://www.forbes.com/sites/jackperkowski/2012/06/26/china-busy-signing-currency-deals/#3ea5ff1d232f>, 30.3.2017).
- Pham, P. (2011). China's Interests in the Middle East and North Africa in the Light of Recent Developments in those Regions, *Atlantic Council* (<https://www.uscc.gov/sites/default/files/4.13.11Pham.pdf>, 22.3.2017).
- Phillips, T. (2016). Images show 'significant' Chinese weapons systems in South China Sea, *Guardian* 15.12, (<https://www.theguardian.com/world/2016/dec/15/images-show-significant-chinese-weapons-systems-in-south-china-sea>, 24.3.2017).
- Piven (2012). Map: US Bases, *Aljazeera* 1.5 (<http://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2012/04/2012417131242767298.html>, 17.4.2017).

- Plouffe, E. (2009). *Pearling in the Gulf Explored: The Life of a Pearl Diver* (<http://social.rollins.edu/wpsites/mosaic-migration/files/2012/06/2c-Final-Paper-E-Plouffe.pdf>, 17.4.2017).
- Qatargas (2017). *Shareholders* (<http://www.qatargas.com/English/AboutUs/Pages/Shareholders.aspx>, 31.3.2017).
- Qatar National Libraray, (1953). *Historical Summary of Events in the Persian Gulf Shaikhdoms*, pp. 43–5 (http://www.qdl.qa/en/archive/81055/vdc_100023415995.0x00003f, 17.4.2017).
- Qhong, N.-Wang, Q. (2016). Building closer Saudi business, *Daily China*, ties (http://www.chinadailyasia.com/asiaweekly/2016-01/15/content_15373989.html, 17.4.2017).
- Quanqun, W. (2010). *China, Qatar vow to boost military cooperation* (http://www.gov.cn/misc/2010-07/14/content_1654468.htm, 17.4.2017).
- Rader. T. (1971). *The Economics of Feudalism*. (New York: Gordon Breach).
- Radtke, K. (2007). China and the Greater Middle East: Globalization No Longer Equals Westernization, *Perspectives on Global Development and Technology* Vol.6, str. 389-416
- Rakhmat, M. (2014). Exploring the China and Oman Relationship, *The Diplomat* (<http://thediplomat.com/2014/05/exploring-the-china-and-oman-relationship/>, 31.3.2017).
- Rakhmat, M. (2014b). *China and Bahrain: Undocumented Growing Relations* (https://www.fairobserver.com/region/middle_east_north_africa/china-and-bahrain-undocumented-growing-relations-66107/, 3.4.2017).
- Rakhmat, M. (2016). The UAE and China's Thriving Partnership, *World Post*, (http://www.huffingtonpost.com/muhammad-zulfikar-rakhmat/the-uae-and-chinas-thrivi_b_7821640.html, 30.3.2017).
- Rakhmat, M.-Caffiero, G. (2016b). China Eyes Qatar in its Quest to Build a New Silk Road, *Huffington Post*, (http://www.huffingtonpost.com/giorgio-cafiero/china-eyes-qatar-in-its-q_b_10274038.html, 10.4.2017).

Reed D, (2016). Chinese Extend Lead As The World's Biggest Spenders On Foreign Travel, *Forbes* (<https://www.forbes.com/sites/danielreed/2016/01/07/chinese-worlds-biggest-spenders-on-foreign-travel/#179059dc32e7>, 12.4.2017).

Ramo, J. (2004). *The Beijing Consensus* (London: The foreign Policy Centre).

Reuters (2013). China says U.S. should respect China's air defense zone, *Reuters* (<http://www.reuters.com/article/us-china-usa-defence-idUSKBN16U0SB>, 27.3.2017).

Reuters (2014). UPDATE 1-China central bank signs \$6 bln currency swap with Qatar, *Reuters* (<http://www.reuters.com/article/china-economy-qatar-idUSL4N0ST3LY20141103>, 3.4.2017).

Reuters (2015). China, UAE renew 35 billion yuan currency swap deal, *Reuters* (<http://www.reuters.com/article/us-china-emirates-yuan-idUSKBN0TX0DE20151214>, 30.3.2017).

Reuters (2016). China holds first anti-terror drills with Saudi Arabia, *Reuters* (<http://www.reuters.com/article/us-china-saudi-security-idUSKCN12R0FD>, 5.4.2017).

Rubin B. (1999). China's Middle East Strategy, *Middle East Review of International Affairs* Vol. 3, No. 1, 46-54.

Rynn, J. (2011). *The Power to Create Wealth: A systems-based theory of the rise and decline of the Great Powers in the 20th century [disertační práce]* (New York: The City University of New York).

Sang-Hun (2011). Island's Naval Base Stirs Opposition in South Korea, *New York Times* 18.8 (<http://www.nytimes.com/2011/08/19/world/asia/19base.html>, 17.4.2017)

Scobell, A. (2005). Chinese Foreign Policy and the War On Terror Publication: Terrorism, *Monitor* Vol. 2, Is. 2 (<https://jamestown.org/program/chinese-foreign-policy-and-the-war-on-terror/>, 17.4.2017).

Shaery R. (2007). Arabs in Yiwu, Confucius in East Beirut, *Middle East Research and Information Project* (<http://www.merip.org/mer/mer270/arabs-yiwu-confucius-east-beirut>, 12.4.2017).

Shaheen, K. (2016). UAE becomes fourth-biggest arms buyer, *National* (<http://www.thenational.ae/news/uae-news/uae-becomes-fourth-biggest-arms-buyer>, 7.4.2017).

- Snidal, D. (1985). The limits of Hegemonic Stability Theory, *International Organization* Vol.39, No.4, str.579-614
- SIPRI (2015). *SIPRI military expenditure*, 21.4 (http://www.pgpf.org/chart-archive/0053_defense-comparison, 17.4.2017).
- Slav I. (2017). *Chinas oil Import Dependency* (<http://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Chin>, 17.4.2017).
- State Council of the People's Republic of China(2004). *China's National Defense* (<http://www.china.org.cn/e-white/20041227/I.htm>, 27.3.2017).
- State Council of the People's Republic of China (2006). *China's National Defense* (<http://www.china.org.cn/english/features/book/194421.htm>, 27.3.2017).
- State Council of the People's Republic of China (2008). *China's National Defense* (http://www.china.org.cn/government/whitepaper/node_7060059.htm, 27.3.2017).
- State council of Peoples republic of China (2010). *China, UAE vow to boost military ties* (http://www.gov.cn/misc/2010-06/09/content_1624123.htm, 5.4.2017).
- State Council of the People's Republic of China (2011). *China's National Defense* (<http://www.china.org.cn/e-white/20041227/I.htm>, 27.3.2017)
- State Council of the People's Republic of China (2012). *China's Energy Policy 2012* (http://www.china.org.cn/government/whitepaper/2012-10/24/content_26893120.htm, 22.3.2017).
- State Council of the People's Republic of China (2015). *Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road* (http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201503/t20150330_669367.html, 24.3.2017).
- Strange, A-Erickson, A. (2013). China and the International Antipiracy Effort, *The Diplomat* 12.6 (<http://thediplomat.com/2013/11/china-and-the-international-antipiracy-effort/>, 5.4).
- Sun, D. (2016). China's Soft Military Presence in the Middle East, *Middle East Forum* ([http://www.mei.edu/content/map/china % E2 % 80 % 99s-soft-military-presence-middle-east](http://www.mei.edu/content/map/china-%E2%80%99s-soft-military-presence-middle-east), 11.4.)
- South China Morning Post (2017). Chinese navy ends Persian Gulf visits to Kuwait, Saudi Arabia, Qatar and United Arab Emirates, *South China Morning Post*

- (<http://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2068445/chinese-navy-ends-persian-gulf-visits-kuwait-saudi>, 5.4.2017).
- Tareque, I.-Perry, G. (2014). *The International relations of Contemporary Middle East: Subordination and after* (New York: Routledge).
- Taylor, R. (2016). Saudi Arabia leads surge in arms imports by Middle East states, *Guardian* 22.2 (<https://www.theguardian.com/world/2016/feb/22/saudi-arabia-surge-arms-imports-middle-east>, 7.4.2017).
- Tao, Z. (2015). *China, Qatar vow to strengthen military ties* (http://english.chinamil.com.cn/news-channels/china-military-news/2015-11/27/content_6789781.htm, 7.4.2017).
- Tellis A. (2004). Assessing America's War on Terror: Confronting Insurgency, Cementing Primacy, *NBR ANALYSIS* VOLUME 15, NUMBER 4.
- Trading economics (2017) *The People's Republic of China* (<https://ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china>, 17.3.2017).
- Tucker, S. (2014). *Persian Gulf War Encyclopedia: A Political, Social, and Military History* (Oxford: ABC CLIO).
- Tok, S.-Zheng, Y. (2007). 'Harmonious society' and 'harmonious world': China's policy discourse Under Hu Jintao, *China policy institute* (<https://nottingham.ac.uk/cpi/documents/briefings/briefing-26-harmonious-society-and-harmonious-world.pdf>, 17.3.2017).
- United Arab Emirates (2016). *The UAE and China: A Strategic Partnership* (http://www.ecssr.ac.ae/ECSSR/print/ft.jsp?lang=en&ftId=/FeatureTopic/ECSSR/FeatureTopic_1500.xml, 30.3.2017).
- United States Trade Representative (2017). *The People's Republic of China* (<https://ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china>, 17.4.2017).
- United States Trade Representative (2017). *Saudi Arabia* (<https://ustr.gov/countries-regions/europe-middle-east/middle-east/north-africa/saudi-arabia>, 17.4.2017).
- United States Military Training Mission (2017). *Home* (<http://usmtm.org/>, 5.4.2017).

- United Nations Office for Disarmament Affairs (2017). *The Arms Trade Treaty* (<https://www.un.org/disarmament/convarms/att/>, 6.4.2017).
- University of Harvard (2003). *Washington Consensus* (<http://www.cid.harvard.edu/cidtrade/issues/washington.html>, 25.3.2017).
- University of Dubai (2017). *About CIUD* (<http://www.ud.ac.ae/about-ciud>, 12.4.2017).
- U.S.-Saudi Arabian Business Council (2012). *USSABC President Speaks on U.S.-GCC Trade and Investment Panel* (<https://www.us-sabc.org/custom/news/details.cfm?id=1234>, 17.4.2017).
- Wam (2012). *Confucius Institute opens at ZU* (<http://www.emirates247.com/news/emirates/confucius-institute-opens-at-zu-2012-03-07-1.447261>, 12.4.2017).
- Wam (2015). UAE joins AIIB as prospective founding member, *Gulf News* (gulfnews.com/business/economy/uae-joins-aiib-as-prospective-founding-member-1.1486318, 30.3.2017).
- Washington Post (2016). *Asia & Pacific China, Saudi Arabia sign \$65 billion in cooperation deals* (https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/china-saudi-arabia-sign-65-billion-in-cooperation-deals/2017/03/17/4c244c6c-0acf-11e7-bd19-fd3afa0f7e2a_story.html?utm_term=.2bab26acb02e, 28.3,2017).
- White House (1991). *National Security Strategy of the United States*, August
- Whyte, M. (1975). Inequality and Stratification in China, *The China Quarterly* Vol. 64, str.684-711
- Waltz, K. (1997). Evaluating Theories, *American Political Science Review*, Vol. 91, No. 4), str. 915–916
- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics* (New York: Addison-Wesley).
- Wilson Centre (2017). *Chinese Nuclear History* (<http://digitalarchive.wilsoncenter.org/collection/105/chinese-nuclear-history>, 17.4.2017).
- Wilde T.-Estimael T. (2012). *La Chine sur la scène Internationale: Vers une puissance responsable* (CECRI: Peter Lang).

Winter, T. (2016). One Belt, One Road, One Heritage: Cultural Diplomacy and the Silk Road, *Diplomat* (<http://thediplomat.com/2016/03/one-belt-one-road-one-heritage-cultural-diplomacy-and-the-silk-road/>, 24.3.2017).

Woody, Ch. (2017). China is building a new base in Africa that creates 'significant operational security' issues for the US military, *Business Insider* (<http://www.businessinsider.com/chinese-base-in-djibouti-near-camp-lemmonnier-africa-us-concern-2017-3>, 4.4.2017).

Xiaokun, L. (2016). Xi calls for closer ties with Saudi Arabia, *China Daily* (http://www.chinadaily.com.cn/china/2014-03/14/content_17345779.htm, 12.4.2017).

Xinhua (2010). *China, Oman vow to enhance cooperation, friendship* (http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2010-11/08/c_13597013.htm, 8.4.2017).

Xinhua (2012). China, UAE issue joint statement on establishing strategic partnership (http://news.xinhuanet.com/english/china/2012-01/17/c_122598697.htm, 5.4.2017).

Xinhua (2012b). *China, UAE to build strategic partnership* (http://usa.chinadaily.com.cn/china/2012-01/16/content_14458586.htm, 5.4.2017).

Xinhua (2015). *Oman wants to be China's key partner in Belt and Road initiative, China envoy* (http://news.xinhuanet.com/english/2015-07/01/c_134373592.htm, 5.4.2017).

Xinhua (2016). China takes Qatar key partner for belt and road initiative: FM (http://news.xinhuanet.com/english/2016-05/11/c_135351700_2.htm, 3.4.2017).

Xinhua (2016b). *Spotlight: Xi's fruitful Middle East tour highlights China's commitment to building new type of int'l relations* (http://news.xinhuanet.com/english/2016-01/24/c_135040360.htm, 5.4.2017).

Xinchun, N. (2014). China's Interests in and Influence over the Middle East, *Contemporary International Relations* Vol. 24, No. 1, January/February 2014,

Xueton Y. (2011). The weakening of unipolar system, *Carnegie Endowment* 30.12 (<http://carnegietsinghua.org/2011/12/30/from-unipolar-to-bipolar-superpower-system-future-of-global-power-dynamic-pub-47688>, 25.2.2017).

Xuecheng, L. (2006). China's Energy Security and its Grand Strategy, *The Stanley Foundation*, str. 1-16.

- Yiching, W. (2014). *The Cultural Revolution at the Margins* (London: Harvard university Press).
- Yergin, D. *The Prize* (New York, 1991),
- Yelery (2014). *China's 'Going Out' Policy: Sub-National Economic Trajectories* (<http://www.icsin.org/uploads/2015/04/12/e50f1e532774c4c354b24885fcb327c5.pdf>, 22.3).
- Zambelis, Ch. (2015). China and the Quiet Kingdom: An Assessment of China-Oman Relations, *China Brief* Vol. 15 Is. 22 (<https://jamestown.org/program/china-and-the-quiet-kingdom-an-assessment-of-china-oman-relations/>, 31.3).
- Zayed University (2017). *Confucius Institute at Zayed University* (http://english.hanban.org/node_13621.htm, 12.4.2017).
- Zhaoxing, L. (2004). *Speech by Foreign Minister Li Zhaoxing at the First Ministerial Meeting of the China-Arab Cooperation Forum* (Signing Ceremony, 14.11. 2004)

RESUMÉ

The United States of America (USA) has emerged since the end of cold war as the only global superpower in the international system. This has led to the establishment of a unipolar system world order, one which comprises of only one superpower which dominates economically and militarily. However, as is illustrated by political theorist and neoclassical economist R. Gilpin in his book *War and Change in World Politics* (1981), maintaining hegemonic status comes at a great cost. He argues that maintaining such a position eventually results in a steady decline, and allows for new powers to emerge. One such power, who has managed to consolidate global economic and military influence, is China. The economic reforms launched in 1970's by D. Xiaoping boosted the Chinese economy and it has experienced rapid annual growth ever since. This rise has destabilized the unipolar system and directly threatens the USA's position within the international system. Using Gilpin's theoretical framework, this study closely analyzes the strategic competition between USA and China in Persian Gulf, where USA has dominated since the departure of Great Britain in the 1970's. From a strategic geopolitical viewpoint, the Persian gulf is of importance because of the its geographical location and the great amount resources which it possesses. In this study, we examine Chinese diplomatic, economic and military interaction with members of Gulf Cooperation Council (GCC) since 2004, which marked is year the beginning of Sino-Arabic cooperation. Interventions in these sectors represent the three vectors of strategic competition between China and USA. Through an in depth qualitative analysis of these three categories, this paper will argue that the People's Republic of China through its activities in the Gulf, carries out systemic changes to the international order, and therefore violates the governing system established by the USA.

The rivalry between China and USA took form of strategic competition as both superpowers have sought to increase their influence and pursue their own geopolitical interests. China's recent ascension to power and its economic clout has began altering the international governing system, to grow in terms of relative power. Simultaneously, China seeks to increase influence in the Persian Gulf as it seeks to satisfy its rising demand for oil, a key to sustaining its economic growth.

Given the greater number of American-Arabic high-level representatives encounters, the USA's supremacy still persists over the chinese. Indeed, there has been an augmentation of foreign trips to China from the members of GCC, which is reflective

of their intended efforts to strengthen the diplomatic, economic and military ties with China. However this paper has argued, these diplomatic efforts alone, do not indicate any significant shift of the international system. However, via shifts in economic vector, China has been able to influence systemic changes. It has done so using two by including members of the GCC into Asian Infrastructure Investment Bank, aswell as by swapping its currency with the GCC governments in order to promote the chinese currency on the global financial market. In the case of military vector of strategic competition, China has not been able to compete with the USA in the Persian Gulf. Despite extensive American military presence in region, China has made considerable advances in the region. This can be seen by the increasing quantity of mil-mil encounters of high level representatives in Sino-Arabic relations. Additionally, the People's Liberation Army Navy ships have begun carrying out few friendly visits to the GCC ports. Furthermore, all members of GCC fully comply with chinese initiative OBOR and supporting chinese participation in SHADE. All these activities have multiplied since 2004 which proves the rising interest of China in Persian Gulf. Even though China can not compete with USA on the subject of arms deals in region, the recent decision of the Chinese government to move the production of its military UAV technology has begun to destabilise the security structure of the region and has weakened the USA's leverage over the GCC states. From the perspective of strategic competition, China has carried out systemic changes in two out of three vectors therefore the hypothesis is proved to be correct.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Perský záliv	I
Příloha 2: Pirátství v Adenském zálivu.....	II
Příloha 3: Hrubý domácí produkt na osobu	III
Příloha 4: Hrubý domácí produkt	IV
Příloha 5: Počet obyvatel	V
Příloha 6: Meziroční růst HDP (roční %)	VI
Příloha 7: Věřitelé amerických dluhopisů	VII
Příloha 8: Čínská spotřeba primární energie v roce 2012.....	VIII
Příloha 9: Čínská spotřeba primární energie v roce 2014.....	IX
Příloha 10: Americká spotřeba primární energie v roce 2015	X
Příloha 11: Energetická spotřeba ČLR a USA (2004-2014).....	XI
Příloha 12: Spotřeba ropy USA a ČLR (2004-2014).....	XII
Příloha 13: Čínská spotřeba a import zemního plynu od 2003	XIII
Příloha 14: Komparace importu ropy USA a ČLR.....	XIV
Příloha 15: USA (produkce, dovoz a spotřeba)	XV
Příloha 16: Námořní trasy dovážející ropu a plyn do Číny (2004)	XVI
Příloha 17: Námořní trasy dovážející ropu a plyn do Číny (2013)	XVII
Příloha 18: Hedvábná stezka 21. století.....	XVIII
Příloha 19: Modernizace armády ČLR	XIX
Příloha 20: Strategické obklíčení	XX
Příloha 21: Komparace Saúdského exportu ropy do USA a ČLR v období 1998-2013 (bbl/d).....	XXI
Příloha 22: Dovoz ropy USA dle země	XXII
Příloha 23: 10 největších investorů v Saúdské Arábii	XXIII
Příloha 24: Čínská spotřeba ropy za rok 2004.....	XXIV

Příloha 25: Čínská spotřeba ropy za rok 2011	XXV
Příloha 26: Čínská spotřeba ropy za rok 2014	XXVI
Příloha 27: Dovoz Saudské Arábie z USA a ČLR (\$ Tisíce)	XXVII
Příloha 28: Americký čistý dovoz ropy	XXIX
Příloha 29: Ložiska ropy a plynu v Ománu	XXX
Příloha 30: Katarská ropná a plynová ložiska	XXXI
Příloha 31: Obchodní bilance mezi ČLR a GCC	XXXII
Příloha 32: Obchodní bilance mezi Západem a GCC	XXXIII
Příloha 33: Růst obchodního objemu GCC s hlavními partnery (1990-2013)	XXXIV
Příloha 34: Diplomatičká setkání USA a ČLR se státy GCC	XXXV

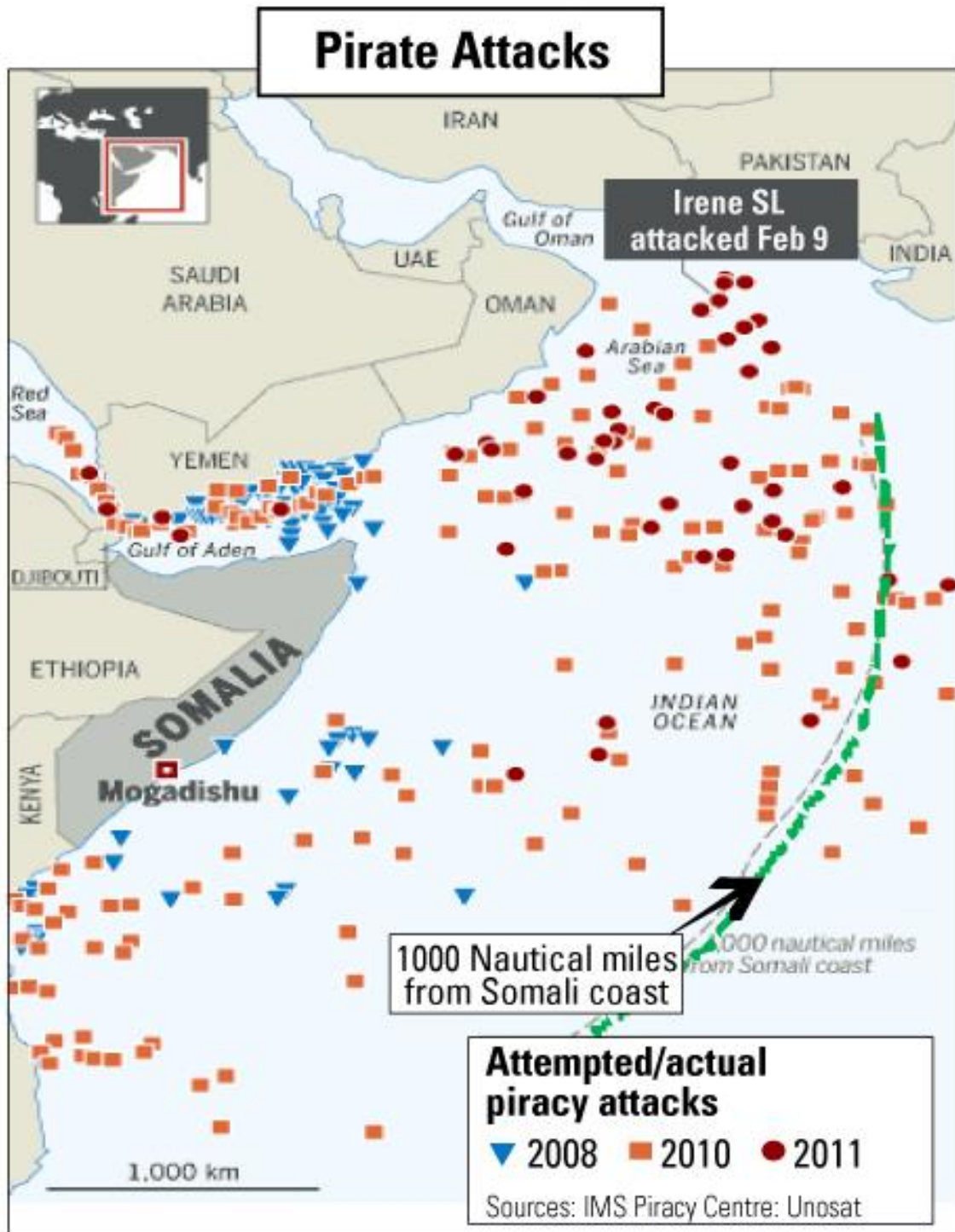
PŘÍLOHY

Příloha 1: Perský záliv

Zdroje: Hill, G.-Nonneman, G. (2011). *Yemen, Saudi Arabia and the Gulf States: Elite Politics, Street Protests and Regional Diplomacy*, Chatham House No.1

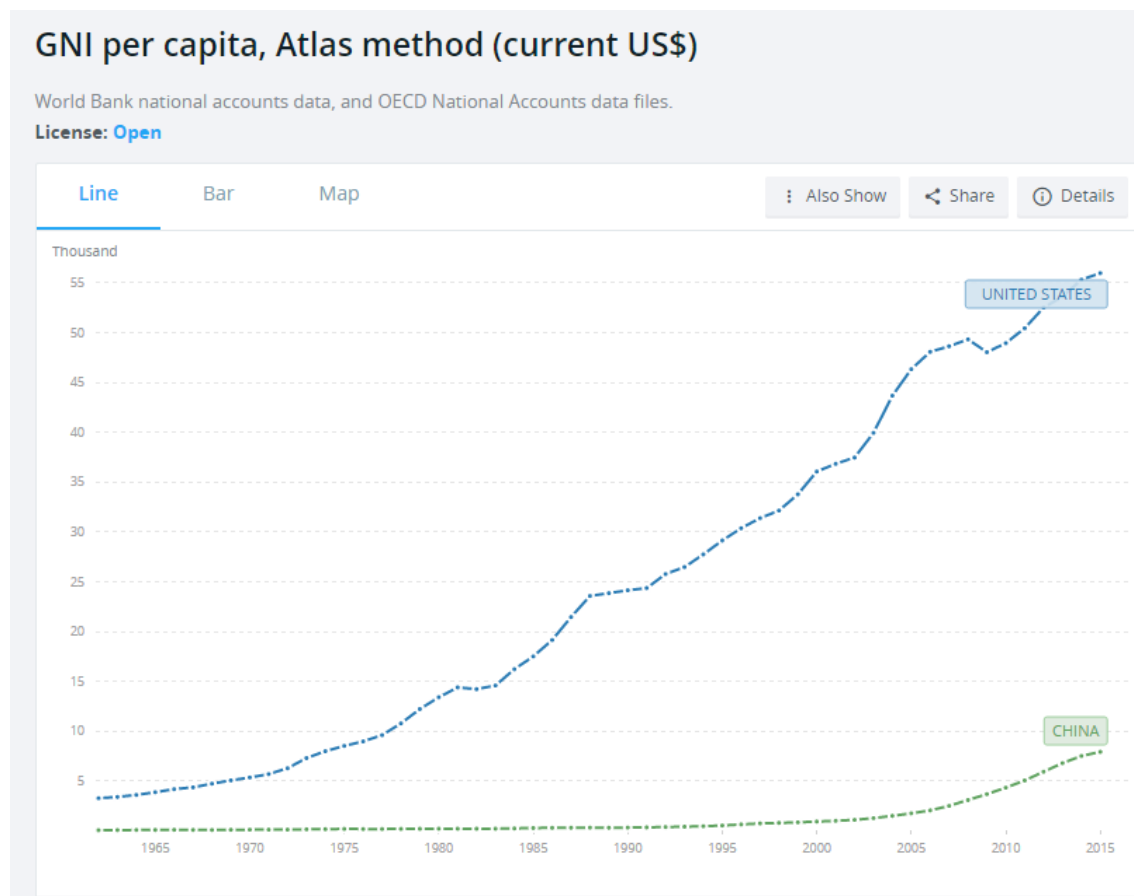
Příloha 2: Pirátství v Adenském zálivu

Source: Financial Times

Zdroj: US Global Investors (2011). Oil's Piracy Premium (http://www.usfunds.com/investor-library/frank-talk/BROKEN_link.cfm?startRow=671&nextNID=BF62EFAD-CAE1-E91B-83120F4642A3D482#.WN1G5jt95aQ, 30.3.2017)

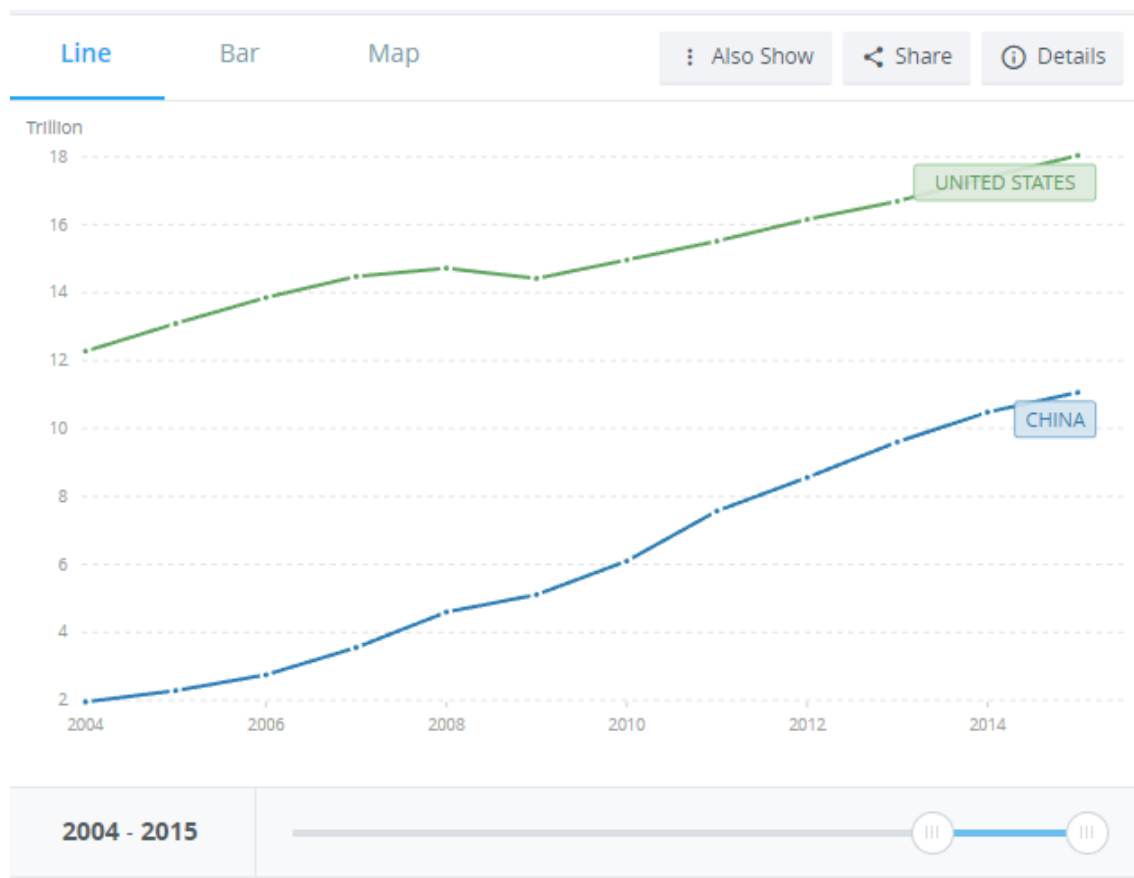
Příloha 3: Hrubý domácí produkt na osobu

Zdroj: World Bank (2017). GNI per capita, Atlas Method

(<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD?locations=CN-US>, 14.3.2017).

Příloha 4: Hrubý domácí produkt

Zdroj: World bank (2017). GDP

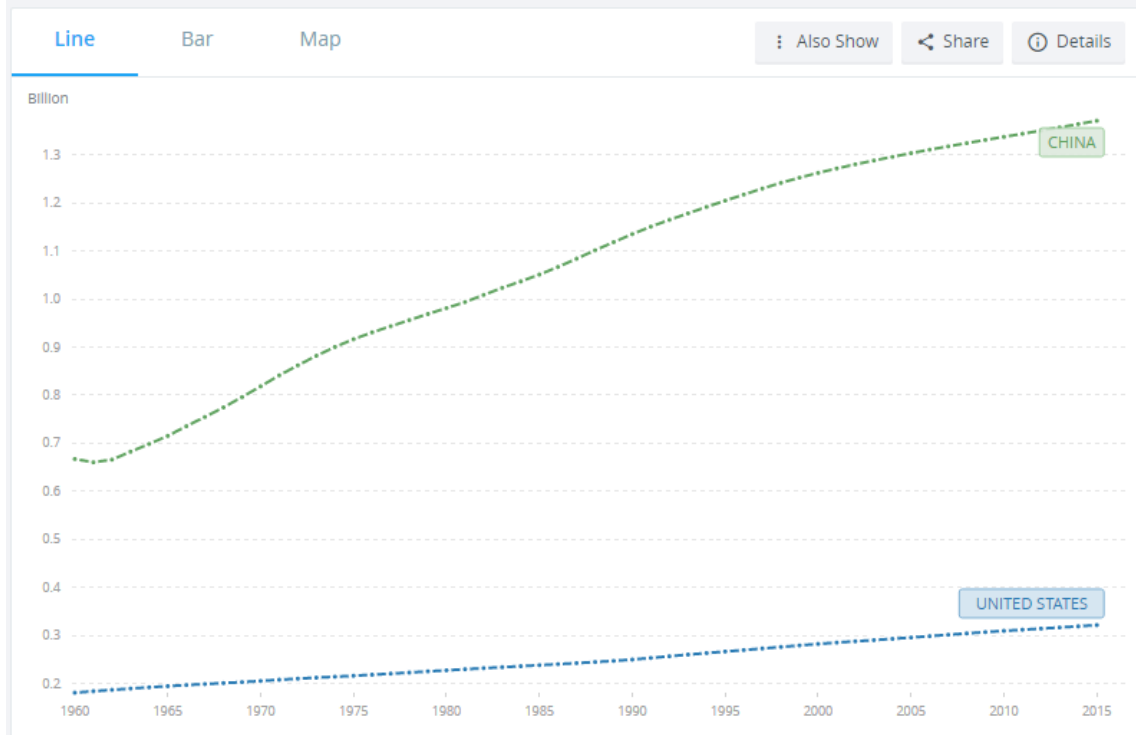
(<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN-US>, 17.3.2017).

Příloha 5: Počet obyvatel

Population, total

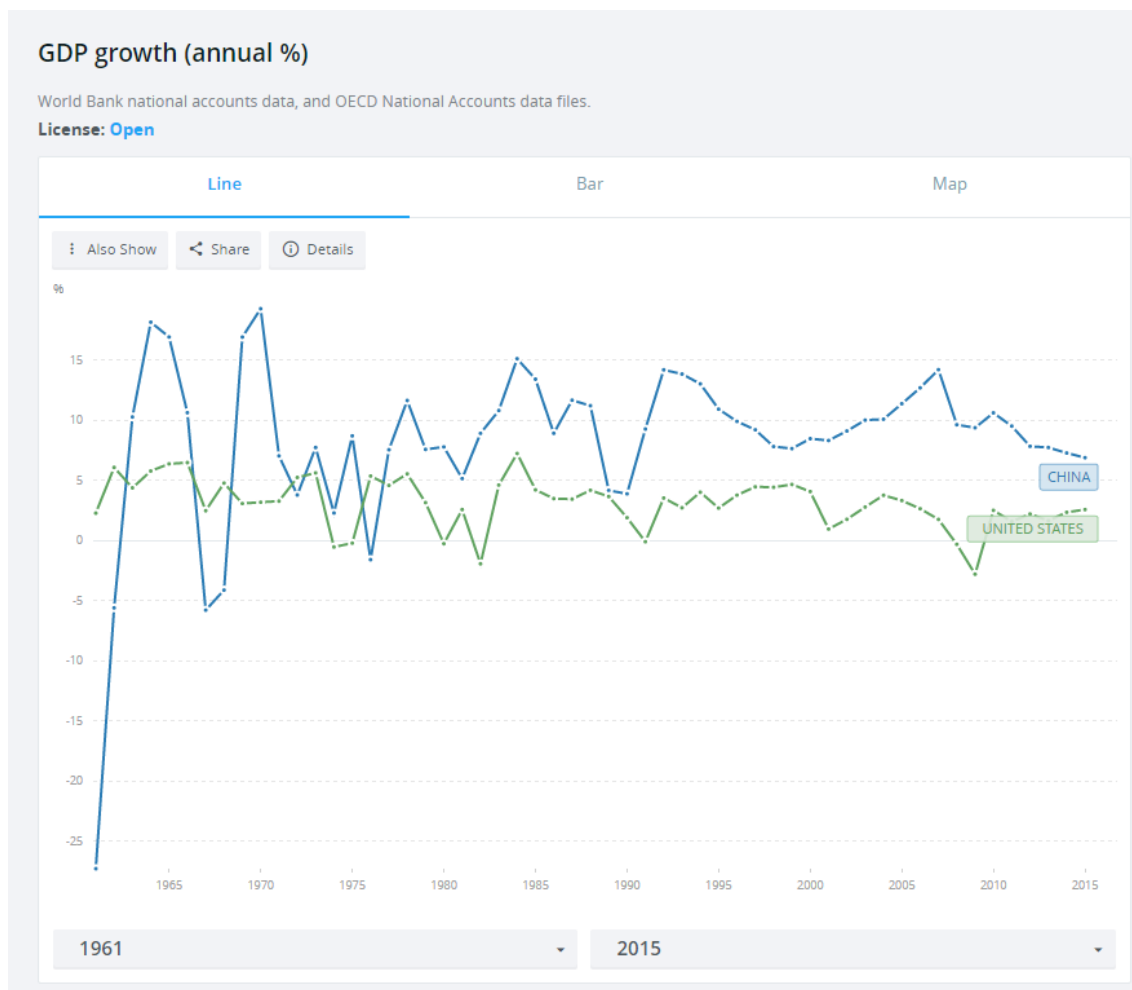
(1) United Nations Population Division. World Population Prospects, (2) Census reports and other statistical publications from national statistical offices, (3) Eurostat: Demographic Statistics, (4) United Nations Statistical Division. Population and Vital Statistics Report (various years), (5) U.S. Census Bureau: International Database, and (6) Secretariat of the Pacific Community: Statistics and Demography Programme.

License: [Open](#)

Zdroj: World bank (2017). Populace (<http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=CN-US>, 17.3.2017).

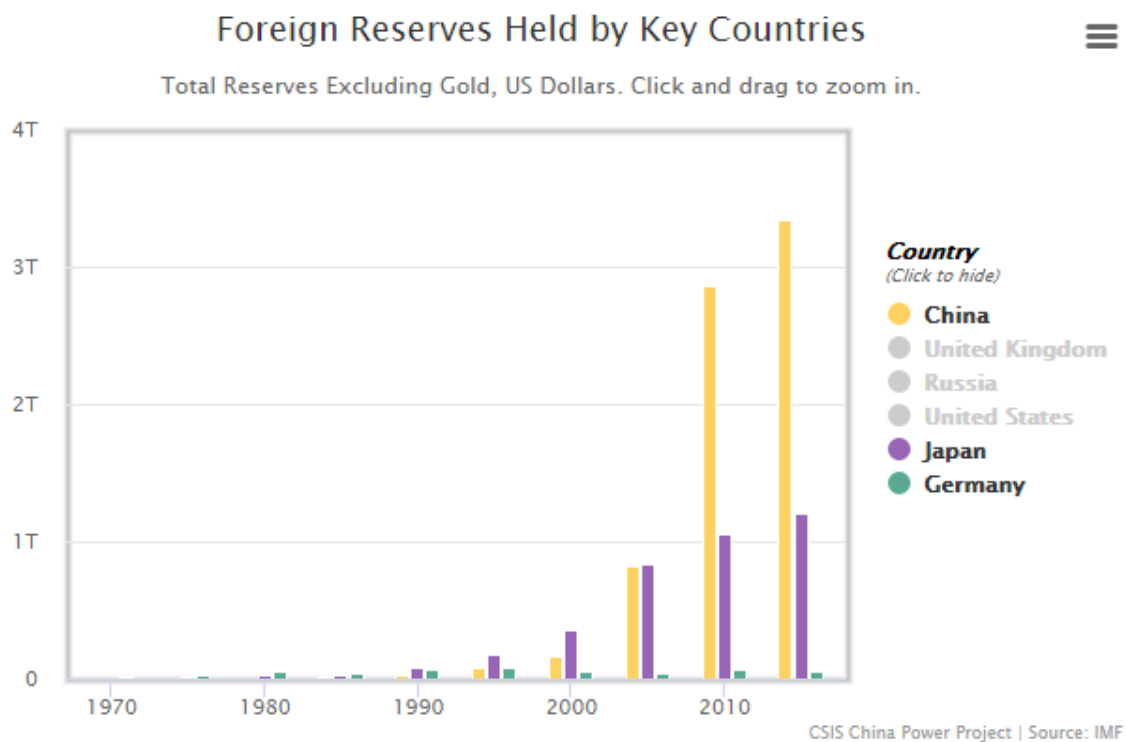
Příloha 6: Meziroční růst HDP (roční %)

Zdroj: World bank (2017). GDP growth (annual %).

(<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=CN-US>, 17.3.2017).

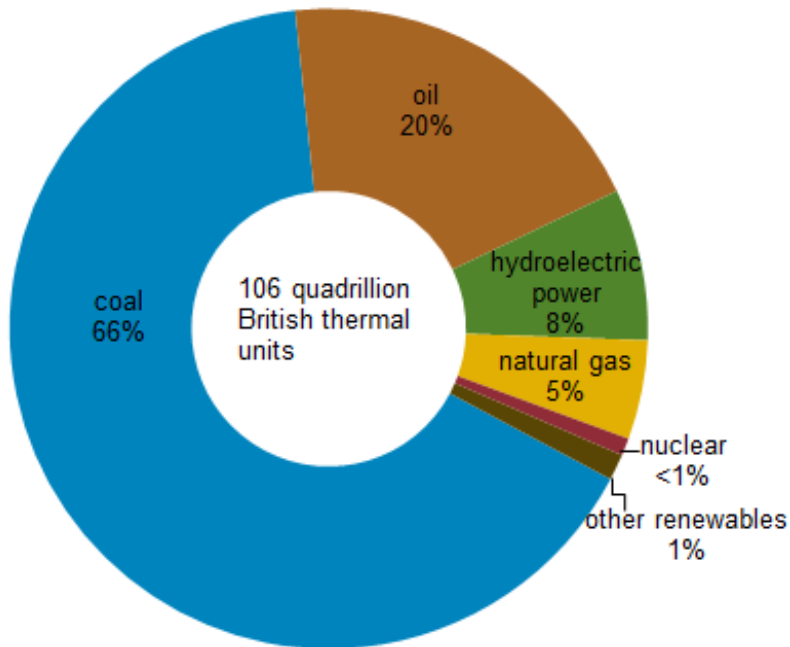
Příloha 7: Věřitelé amerických dluhopisů

Zdroj: CSIS (2017). *Is it a risk for America that China holds over \$1 trillion in U.S. debt?* (<http://chinapower.csis.org/us-debt/>, 17.3.2017).

Příloha 8: Čínská spotřeba primární energie v roce 2012

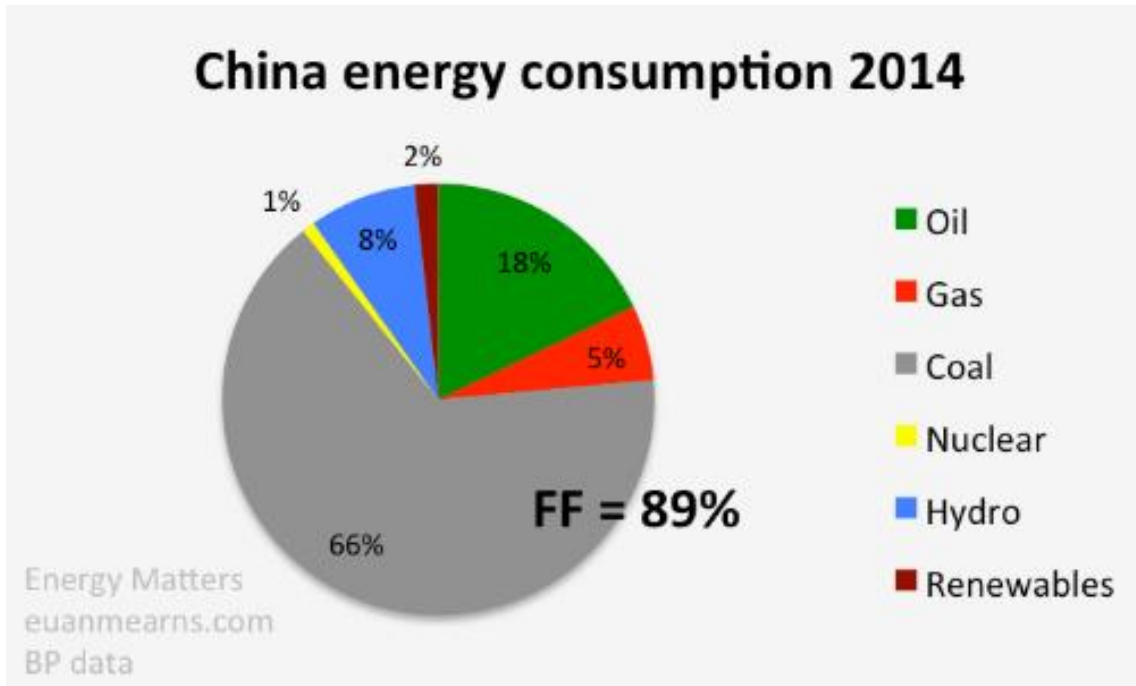
Total primary energy consumption in China by fuel type, 2012

Note: Total may not equal 100% due to independent rounding. Includes only commercial fuel sources and does not account for biomass used outside of power generation.
Source: U.S. Energy Information Administration.

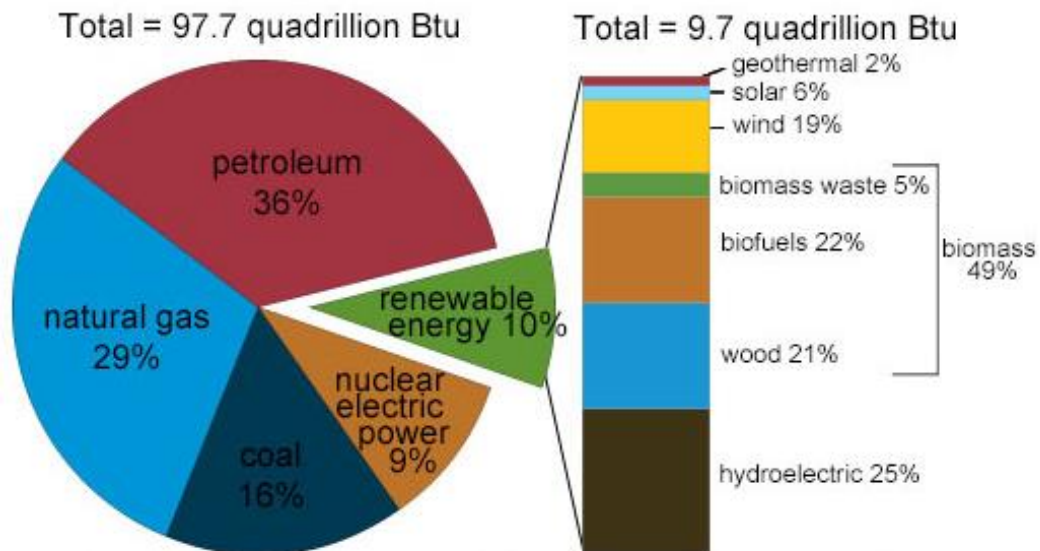
Zdroj: EIA (2017). China (<https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=CHN>, 15.3.2017)

Příloha 9: Čínská spotřeba primární energie v roce 2014

Příloha 10: Americká spotřeba primární energie v roce 2015

U.S. energy consumption by energy source, 2015

Note: Sum of components may not equal 100% because of independent rounding.

Source: U.S. Energy Information Administration, *Monthly Energy Review*, Table 1.3 and 10.1 (April 2016), preliminary data

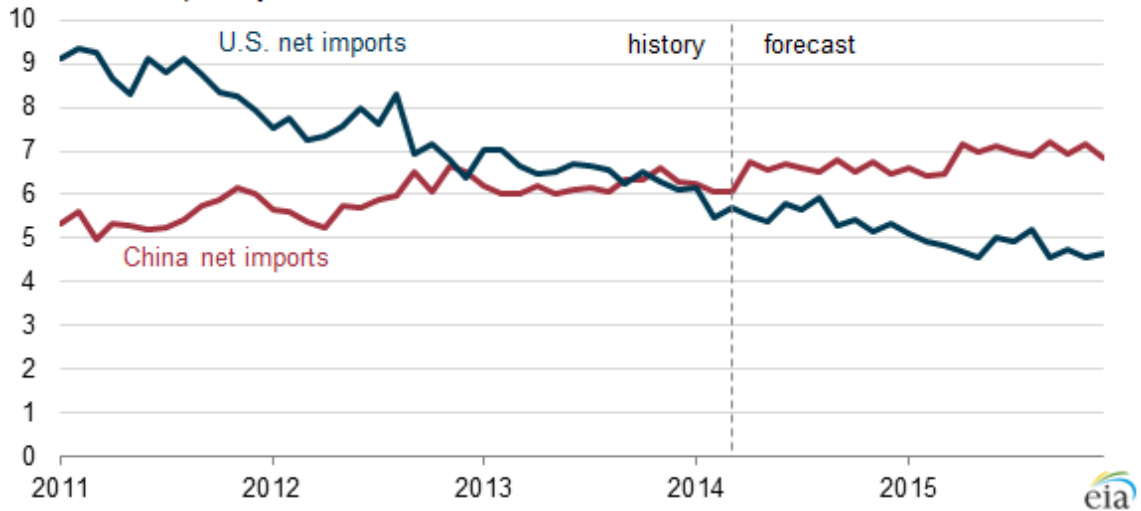

Zdroj: EIA (2017). *American use many type of energy*

(https://www.eia.gov/energyexplained/?page=us_energy_home, 17.3.2017).

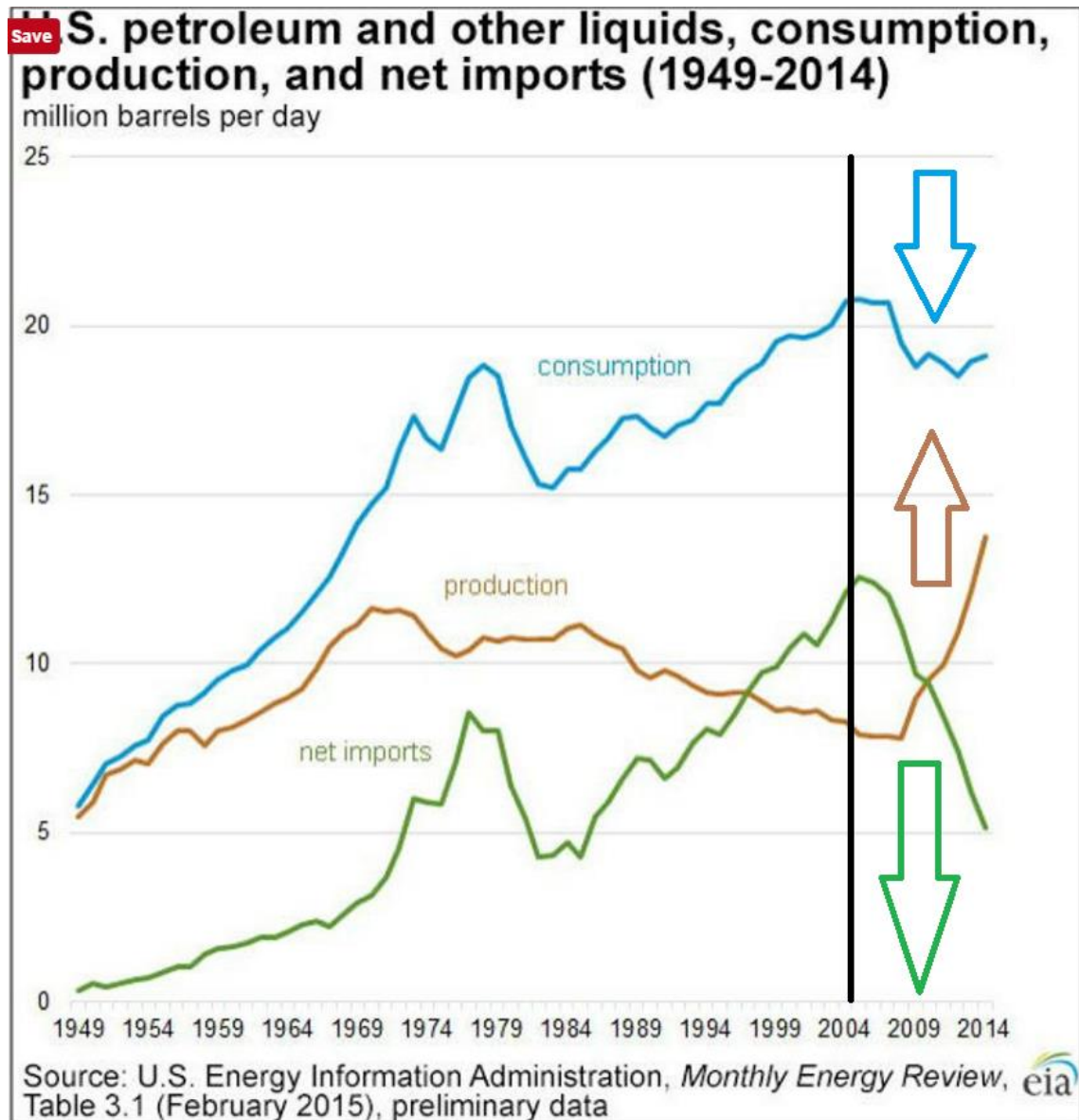
Příloha 14: Komparace importu ropy USA a ČLR

Comparison of net petroleum and other liquids imports for China and the United States
million barrels per day

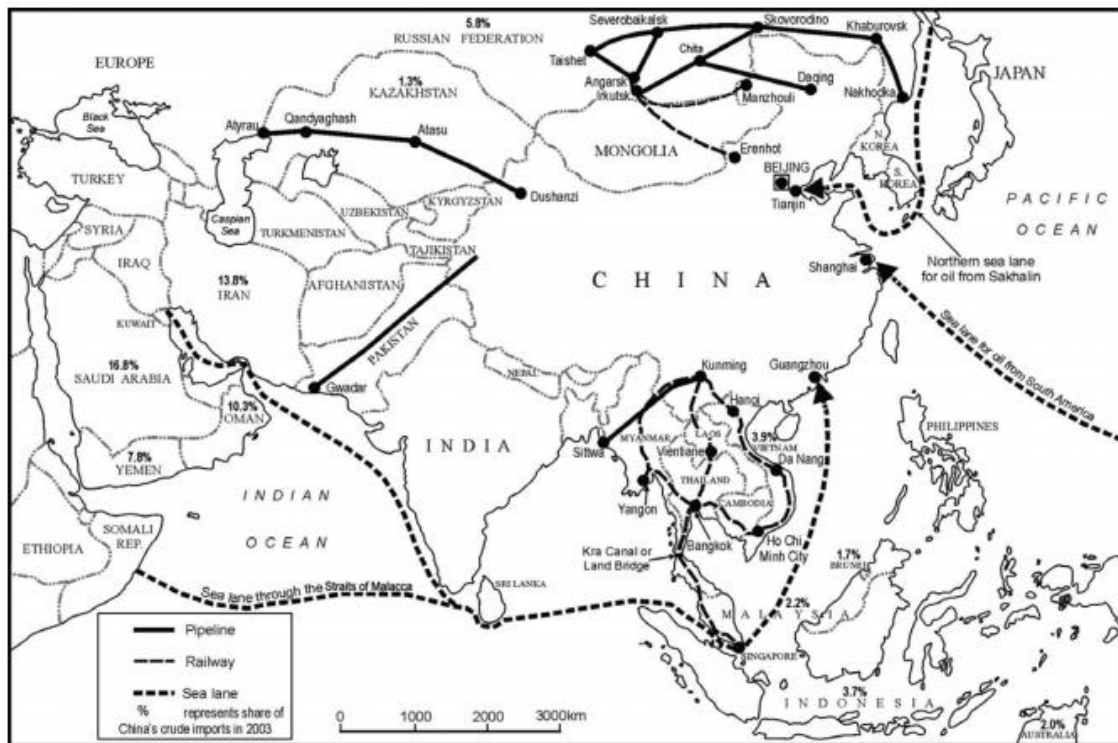

Zdroj: EIA (2017). *China is now the world's largest net importer of petroleum and other liquid fuels*.
(<https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=15531>, 17.3.2017).

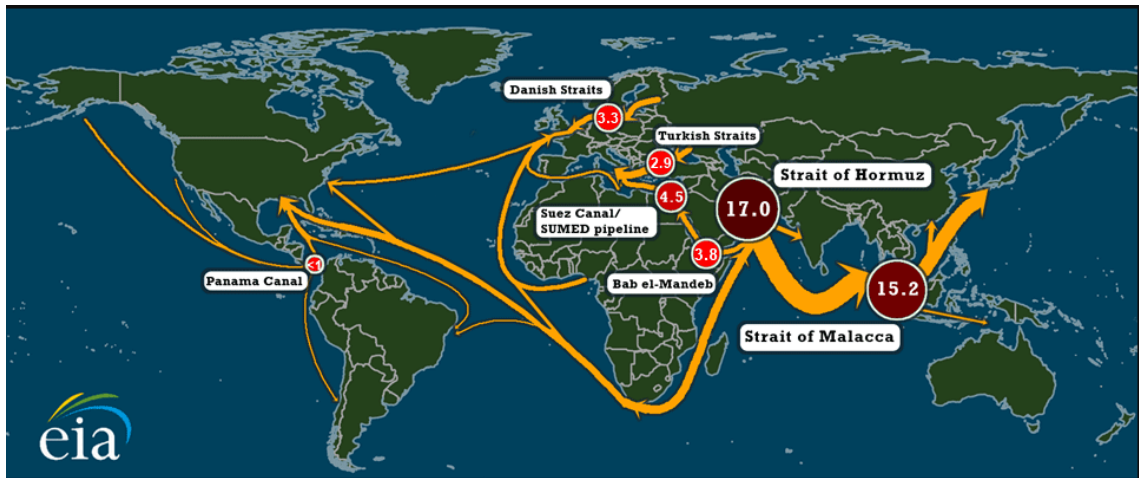
Příloha 15: USA (produkce, dovoz a spotřeba)

Příloha 16: Nármořní trasy dovážející ropu a plyn do Číny (2004)

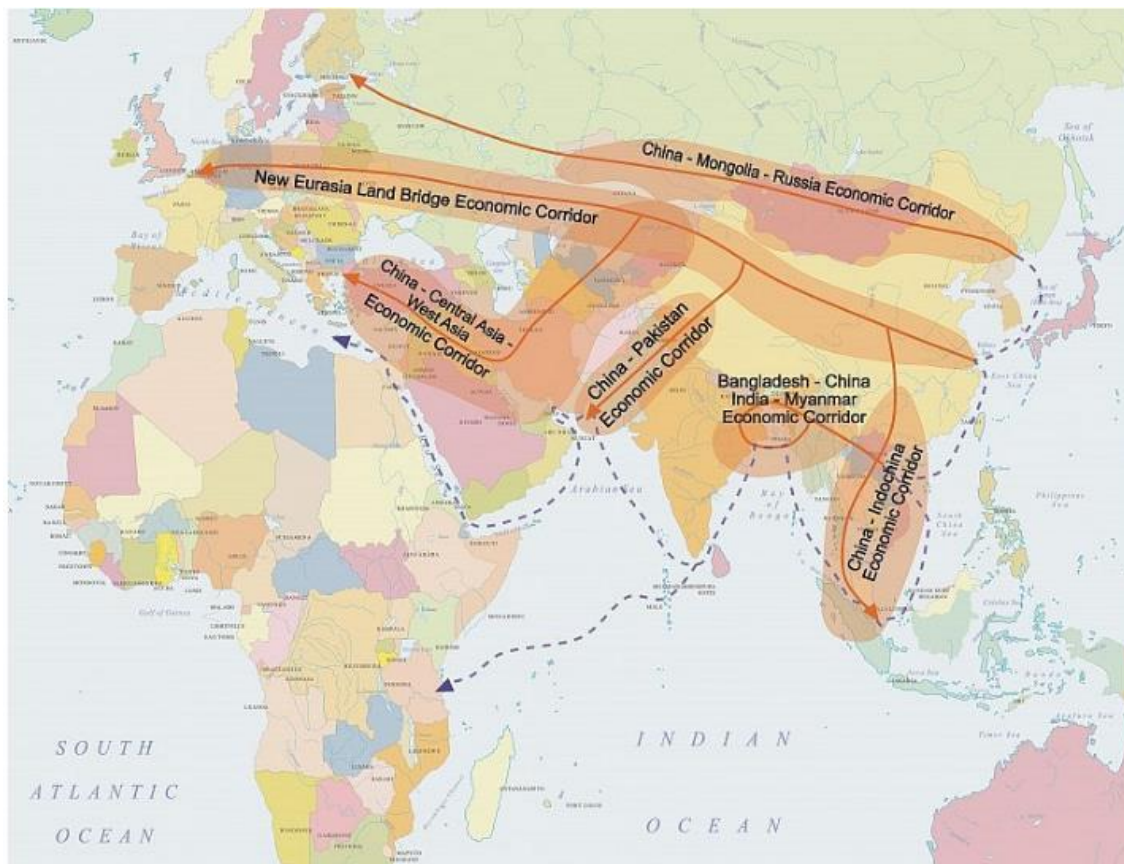

Příloha 17: Nármořní trasy dovážející ropu a plyn do Číny (2013)

Zdroj: EIA (2013). *World oil chokepoints* (<https://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.cfm?RegionTopicID=WOTC>, 22.3.2017).

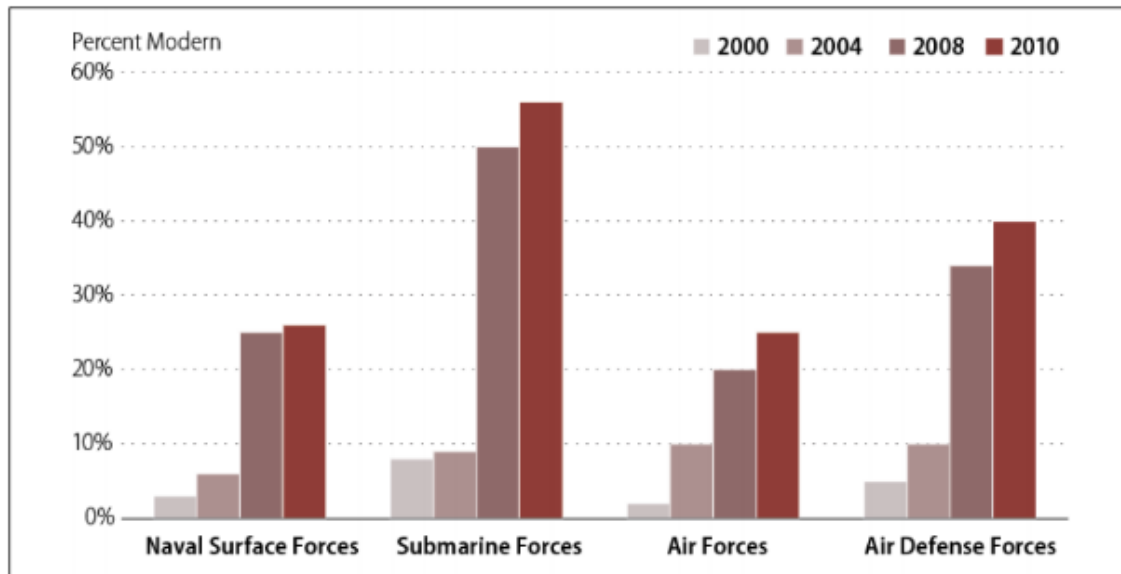
Příloha 18: Hedvábná stezka 21. století

Zdroj: Winter, T. (2016). *One Belt, One Road, One Heritage: Cultural Diplomacy and the Silk Road*, *TheDiplomat* (<http://thediplomat.com/2016/03/one-belt-one-road-one-heritage-cultural-diplomacy-and-the-silk-road/>, 24.3.2017).

Příloha 19: Modernizace armády ČLR

Figure 3. PLA Modernization by Type of Forces, 2000-2010

Zdroj: Department of Defense (2011). *Modernization by Type of Forces*

(<http://www.businessinsider.com/chinese-military-compared-to-us-2016-3/#us-theaters-of-command-for-comparison-3>, 22.3.2017).

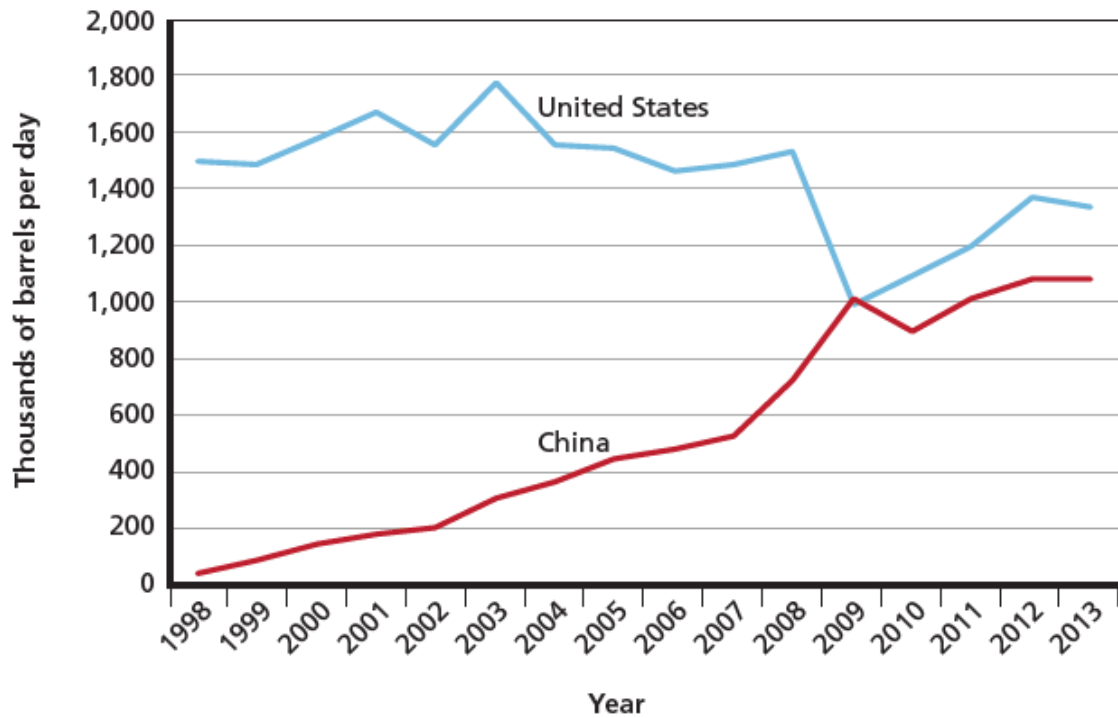
Příloha 20: Strategické obklíčení

Zdroj: Chang (2016). *China's Encirclement Concerns*, Foreign Policy research Institute (<http://www.fpri.org/2016/06/chinas-encirclement-concerns/>, 25.3.2017).

Příloha 21: Komparace Saúdského exportu ropy do USA a ČLR v období 1998-2013 (bbl/d)

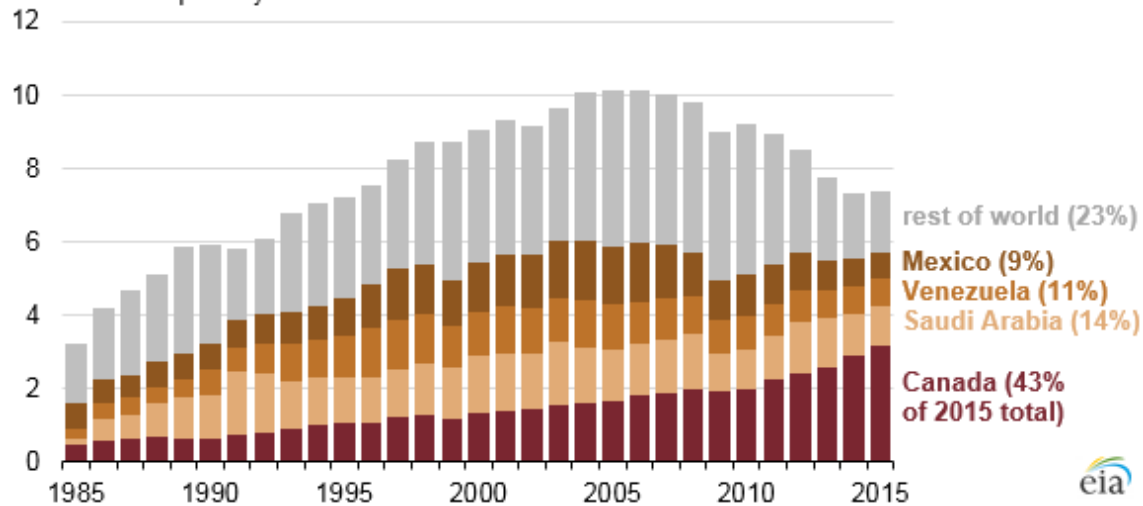
Saudi Petroleum Exports to the United States and China, 1998–2013

Zdroj: Scobell, A.-Nader, A. (2016). *China in the Middle east: The Wary Dragon* (New York:RAND).str.

Příloha 22:Dovoz ropy USA dle země

Gross imports of crude oil to the United States by country, 1985-2015
million barrels per day

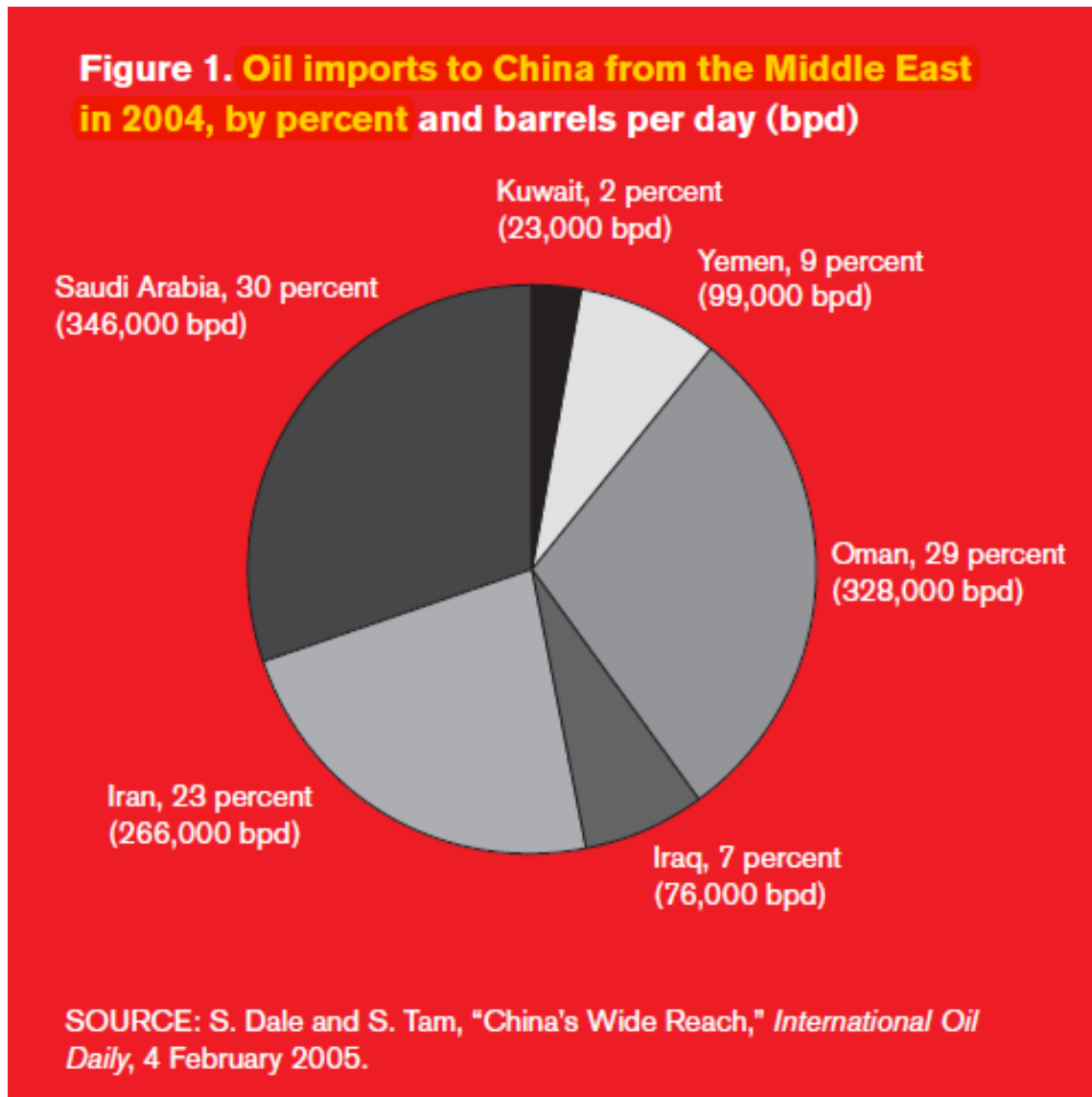
Zdroj: EIA (2016). *Canada provides record-high share and amount of U.S. crude oil imports in 2015*
(<https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=25772>, 28.3.2017)

Příloha 23: 10 největších investorů v Saúdské Arábii

Inward investment in Saudi Arabia between January 2003 and May 2015					
Rank	Exporting Countries	No. Companies	No. Projects	No. Jobs	Cost (Million \$)
1	United States	179	228	30,353	38,488
2	France	44	69	11,365	20,201
3	Japan	37	47	7,519	15,915
4	UAE	135	201	32,140	13,489
5	China	12	15	4,837	10,450
6	Holland	20	37	6,539	7,818
7	India	52	63	7,433	6,270
8	Malaysia	10	14	7,003	5,201
9	Singapore	10	18	6,744	4,239
10	Germany	36	43	6,233	4,029

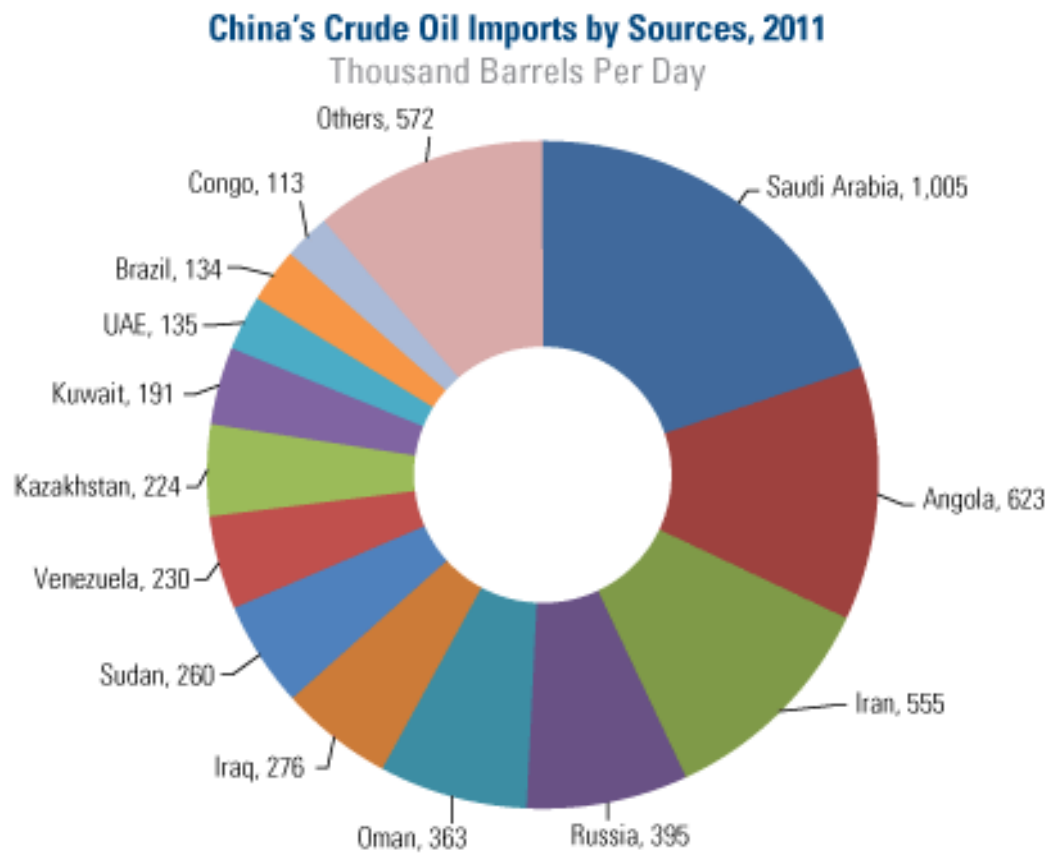
Zdroj: *The Arab Investment and Export Credit Guarantee Corporation (2014). Inward Investment in Saudi Arabia* (<http://dhaman.net/ar/>, 29.3.2017).

Příloha 24: Čínská spotřeba ropy za rok 2004

Zdroj: Dale, S., Tam, S. (2005). *China's Wide Reach*, *International Oil Daily* 4.2.2005

Příloha 25: Čínská spotřeba ropy za rok 2011

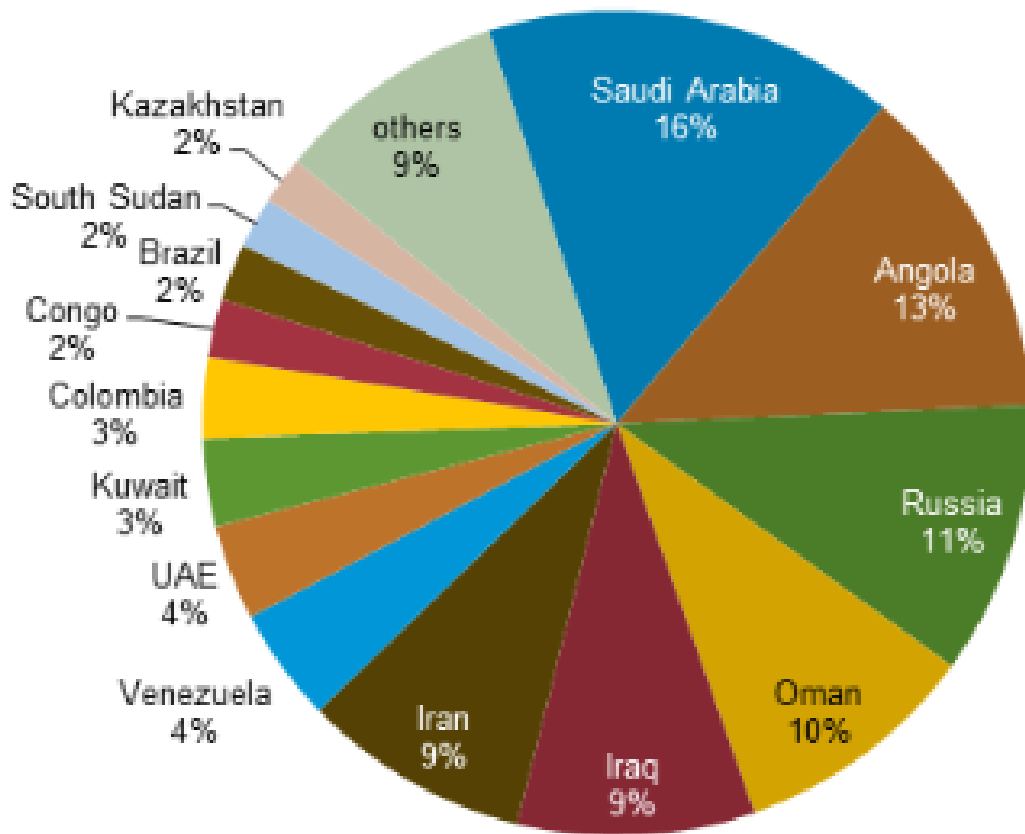

Source: U.S. Energy Information Administration and FACTS Global Energy

Zdroj: EIA (2011). *China's next Act* (<http://www.usfunds.com/investor-library/frank-talk/chinas-next-act/#.WNzN1DuGNn>), 30.3.2017

Příloha 26: Čínská spotřeba ropy za rok 2014

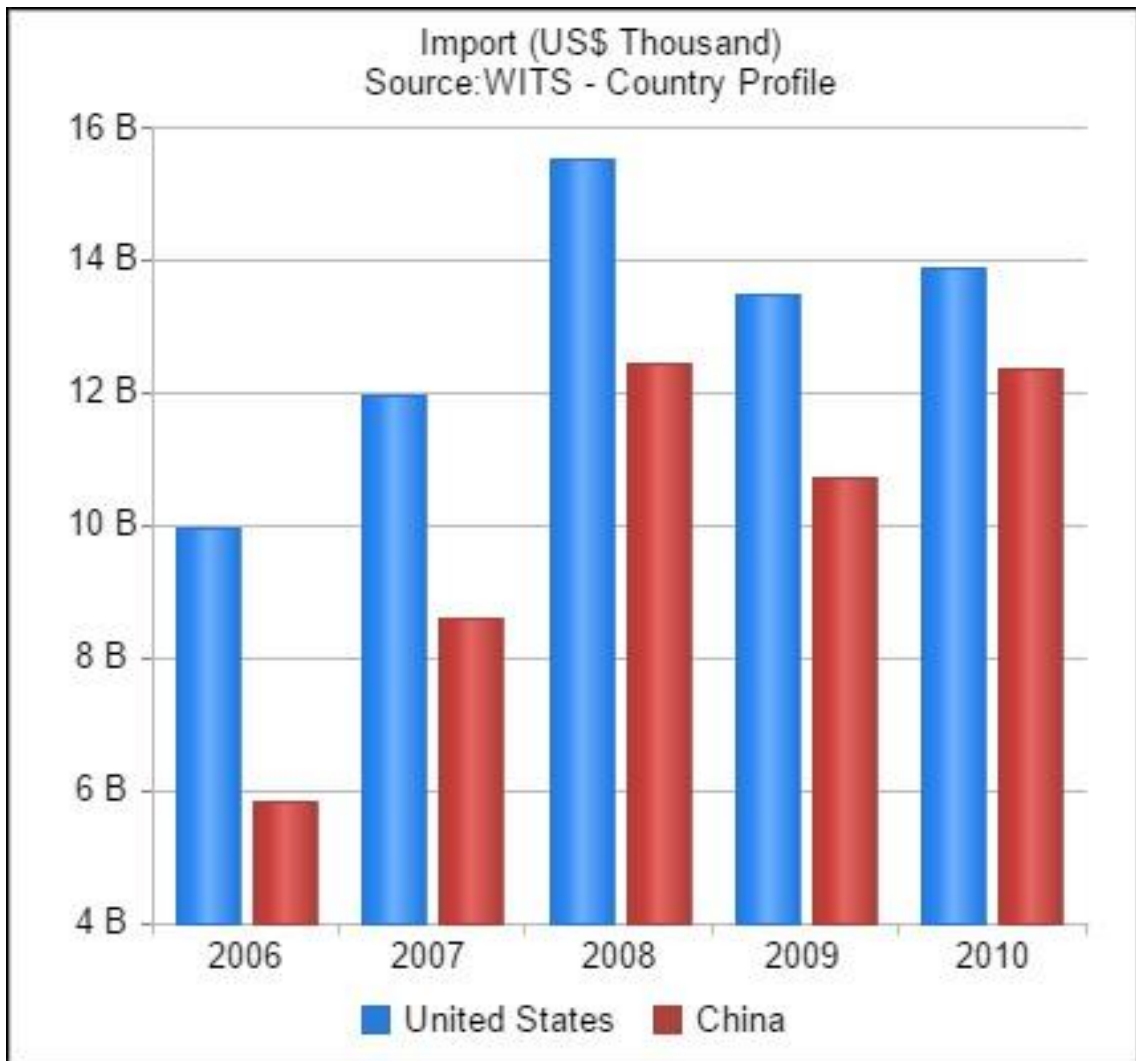
China's crude oil imports by source, 2014

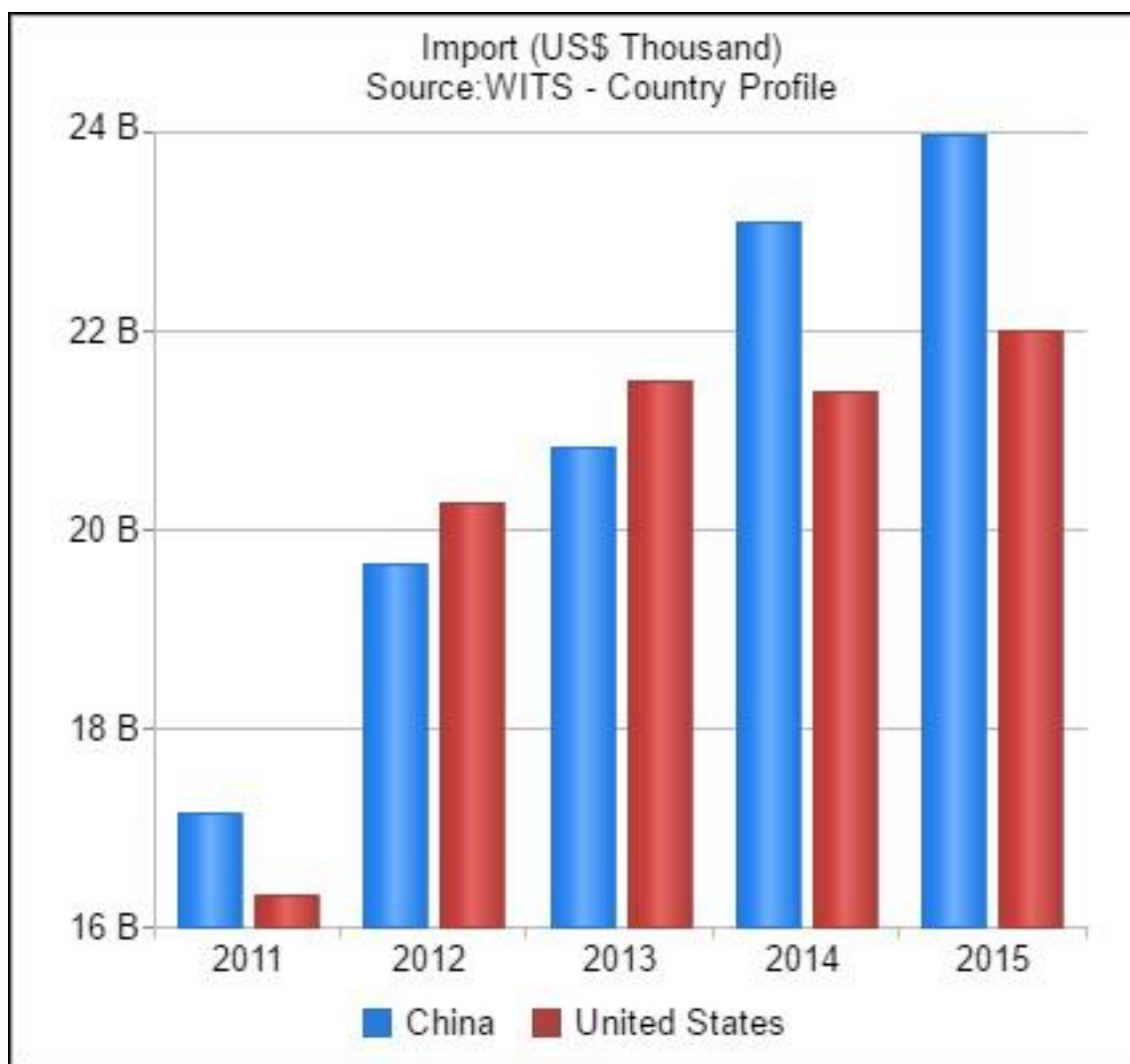

Sources: FACTS Global Energy, Global Trade Information Services, Inc.

Zdroj: EIA (2016). China (<https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=CHN>, 31.3.2017).

Příloha 27: Dovoz Saudské Arábie z USA a ČLR (\$ Tisíce)

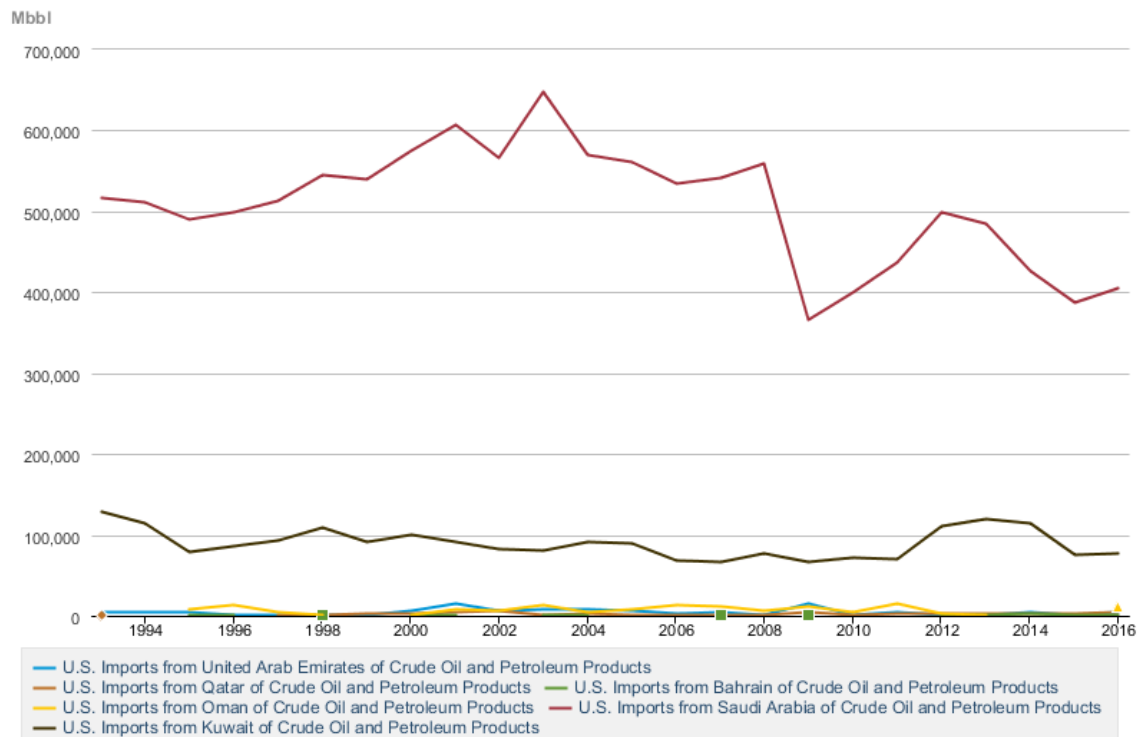

Zdroj: World bank (2016). Saudi Arabia All Products Import (US\$ Thousand)

(<http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/SAU/StartYear/2011/EndYear/2015/TradeFlow/Import/Indicator/MPRT-TRD-VL/Partner/BY-COUNTRY/Product/Total#>, 28.3.2017)

Příloha 28: Americký čistý dovoz ropy

U.S. Imports by Country of Origin

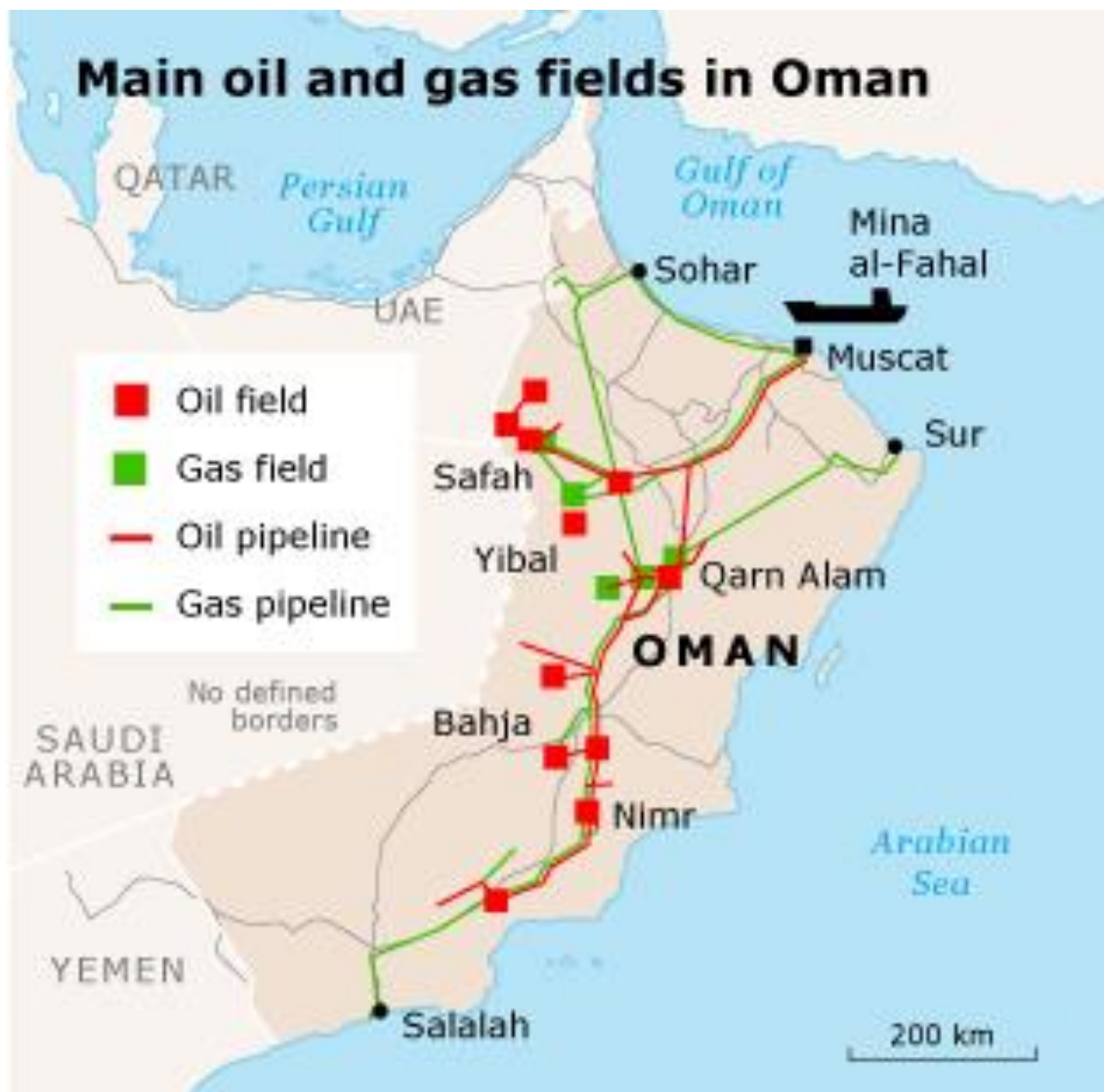

Source: U.S. Energy Information Administration

Zdroj: EIA (2016). *U.S. Net Imports by Country*

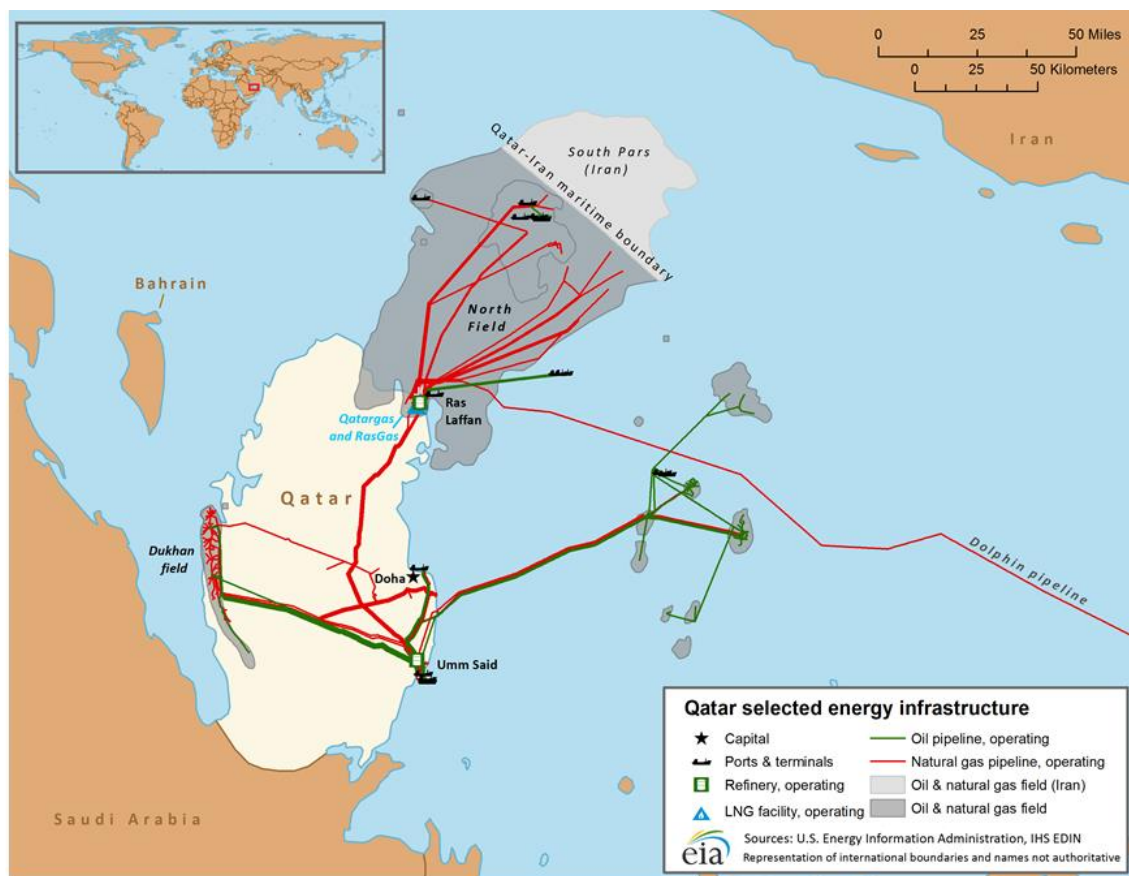
(https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_move_net_i_a_EP00_IMN_mbbldpd_m.htm, 30.3.2017).

Příloha 29: Ložiska ropy a plynu v Ománu

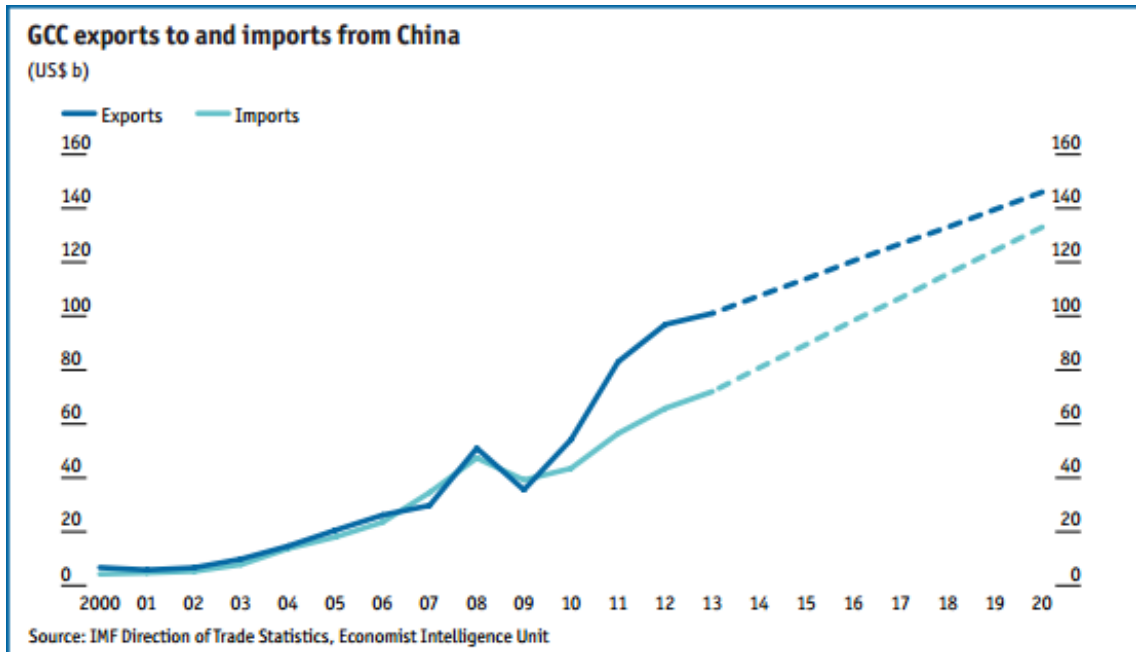
Zdroj: Terry, M. (2016). Oman (<http://www.matthieuthery.com/energy/fossil-energy/crude-oil/crude-oil-geography/middle-east/#History-Oman>, 31,3,2017)

Příloha 30: Katarská ropná a plynová ložiska

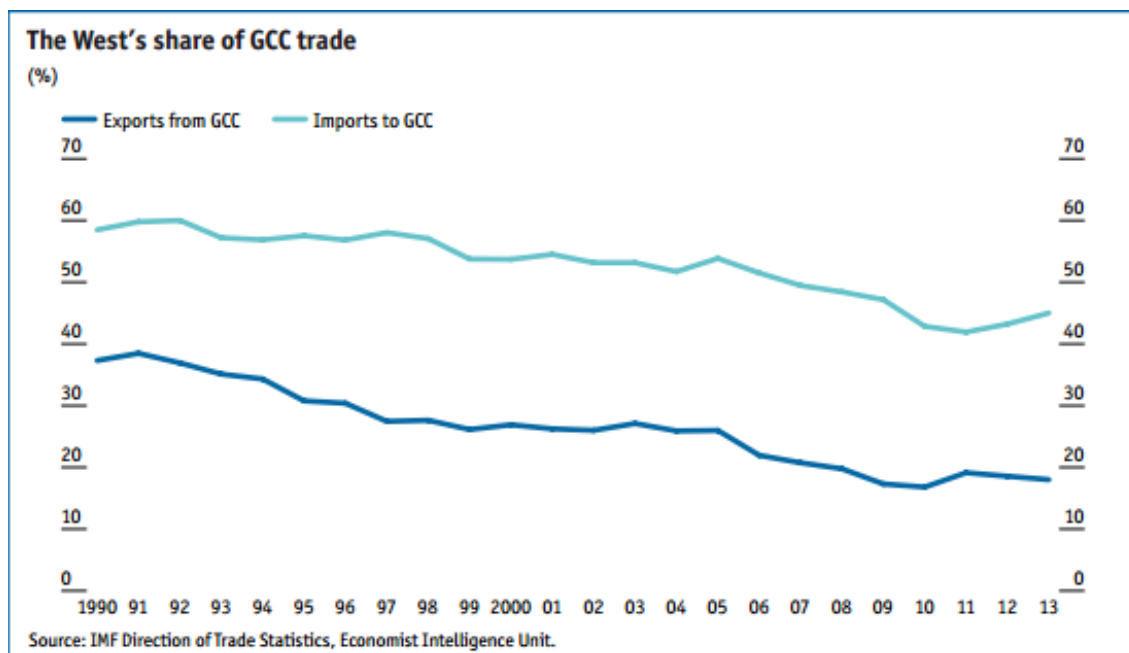

Zdroj: EIA (2017). Qatar (<https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=QAT>, 1.1.2017).

Příloha 31: Obchodní bilance mezi ČLR a GCC

Příloha 32: Obchodní bilance mezi Západem a GCC

Zdroje: *The Economist* (2014). *GCCTrade and Investment Flows: Report by The Economist Intelligence Unit, The Economist* (<http://fichiers.acteurspublics.com/redac/pdf/D % C3 % A9cembre/L40CGC.pdf>, 4.4.2017).

Příloha 33: Růst obchodního objemu GCC s hlavními partnery (1990-2013)

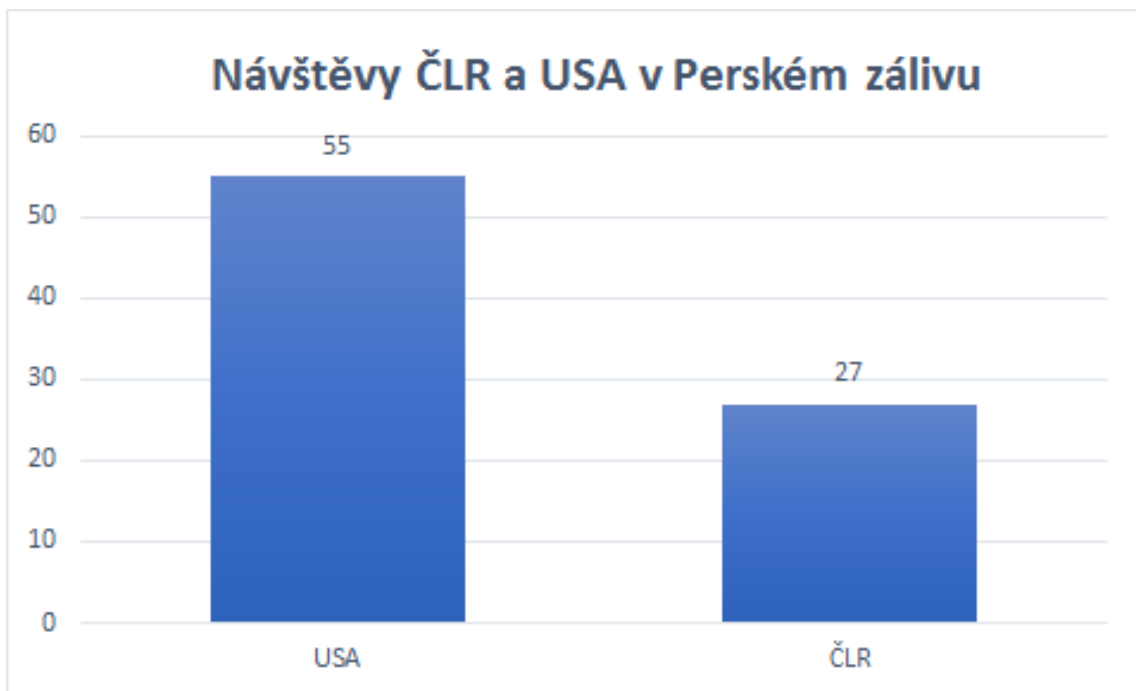
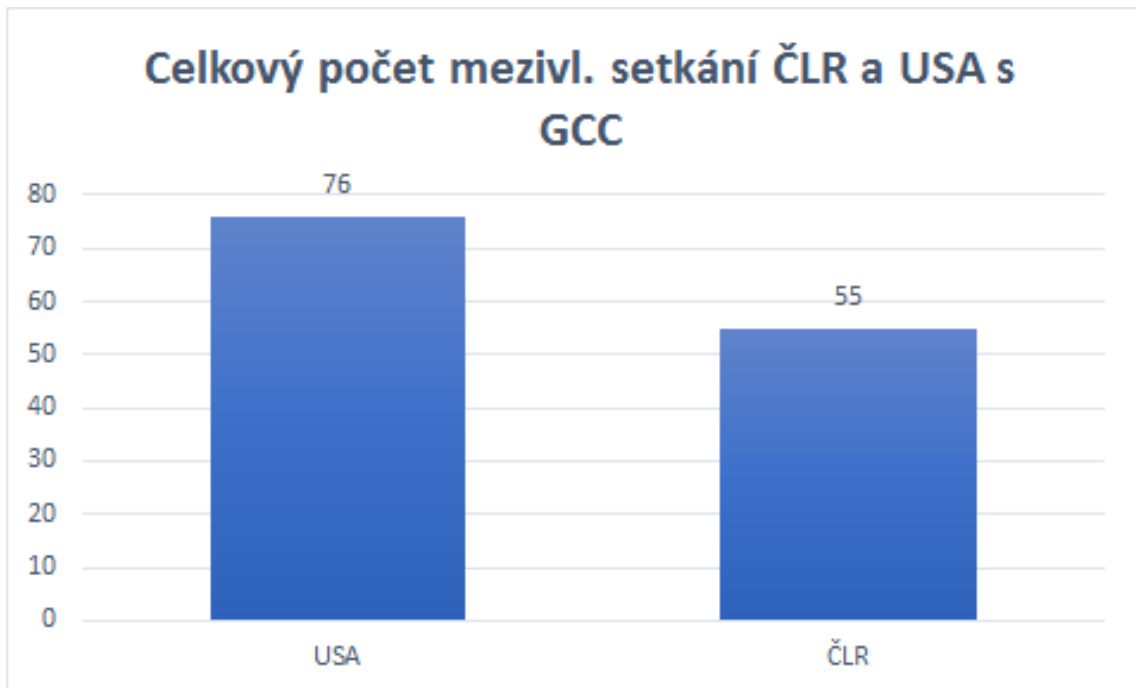
Table 1: Growth of Gulf Trade with Major Partners, 1990-2013

	1990	2000	2005	2008	2009	2012	2013
China	1.3	11.8	44.9	121.4	93.4	203.5	224.4
India	4.4	6.6	21.4	119.3	87.9	186.5	183.9
Japan	33.5	52.0	103.8	176.1	103.7	181.3	171.6
South Korea	6.1	25.6	53.4	109.7	71.9	142.4	136.1
EU	59.9	66.7	142.5	212.0	156.0	207.4	216.2
US	19.1	33.9	66.0	124.8	71.2	143.7	137.2

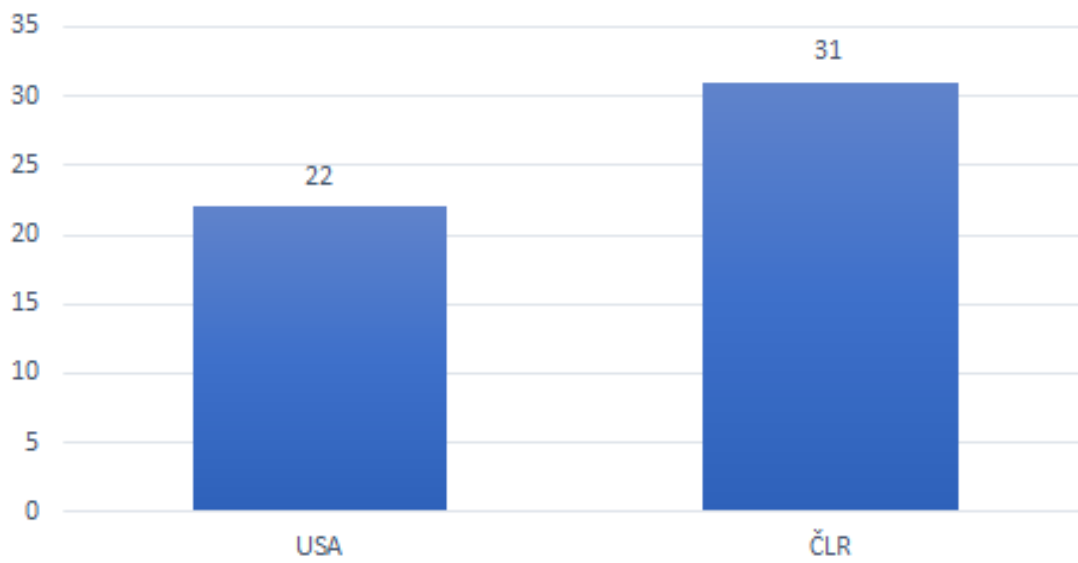
Source: International Monetary Fund, *Direction of Trade Statistics*, 1990-2013. Calculated by the author.

Zdroje: Nibblock, T. (2016). *Situating the GCC in China's Transforming Roles in Asia, Middle east Institute* ([http://www.mei.edu/content/map/gcc-and-china % E2 % 80 % 99s-transformative-role-middle-east#_ftn3](http://www.mei.edu/content/map/gcc-and-china-%E2%80%99s-transformative-role-middle-east#_ftn3), 4.4.2017).

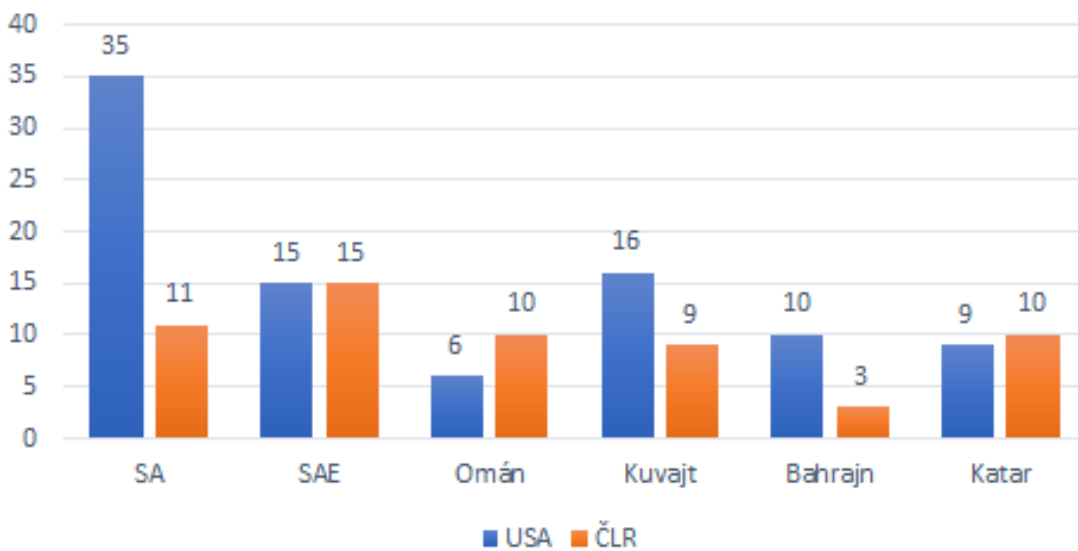
Příloha 34: Diplomatická setkání USA a ČLR se státy GCC

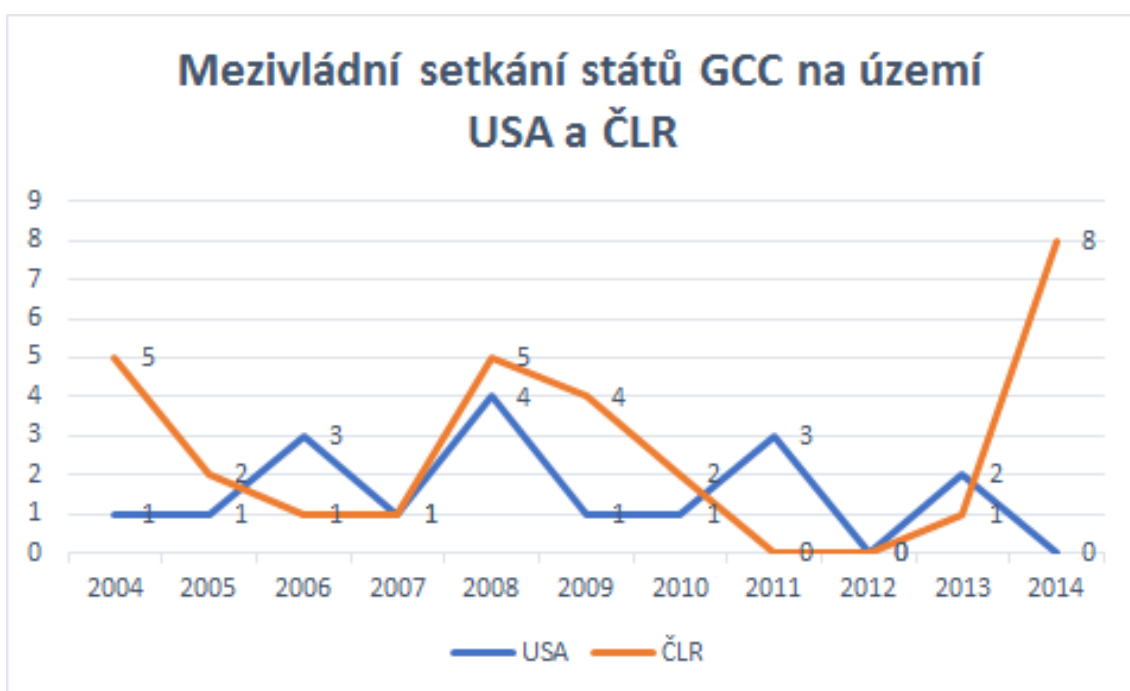
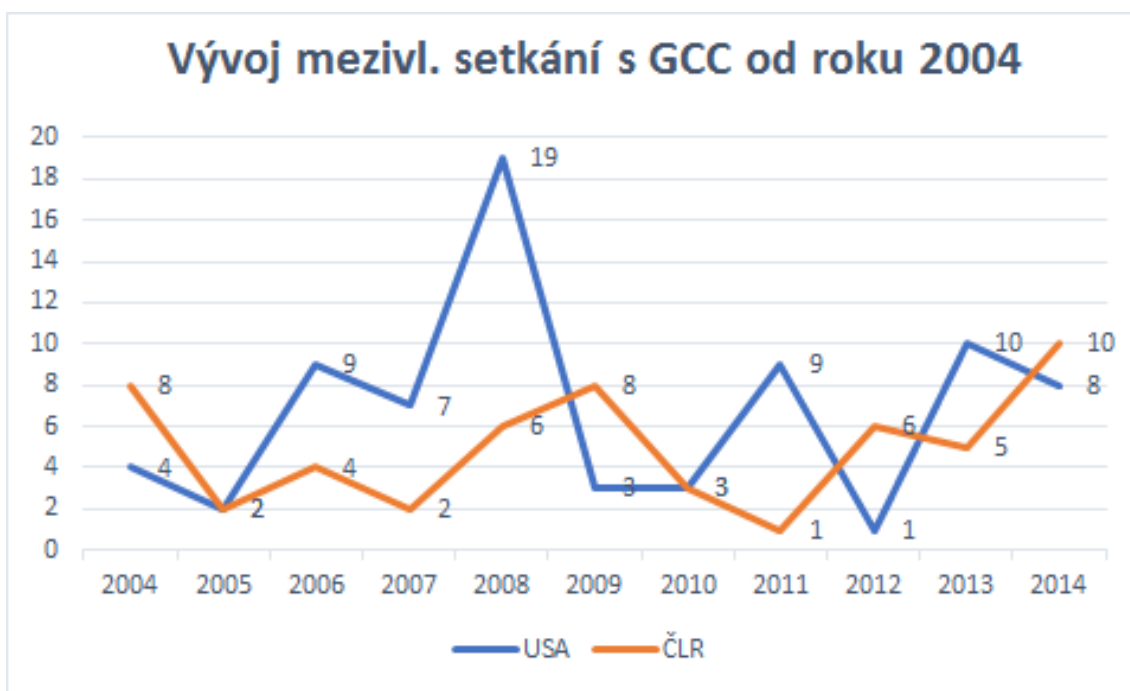

Zahr. cesty GCC na území USA a ČLR

Mezivládni setkání

Zdroj: Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2017). *The Department of West Asian and North African Affairs* (http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zjzg_663340/xybfs_663590/, 12.4.2017); *Office of The Historian* (2017). *Visits by Foreign Leaders* (<https://history.state.gov/departmenthistory/visits>, 12.4.2017); *George W. Bush* (2017). *Richard B. Cheney* (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/vicepresident/>, 12.4.2017).